

Siivekäs

2 * 1993

14. vsk

Sisällys:

Pääkirjoitus.....	29
MARKKU UKKONEN: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1992.....	30
HARRI HÖLTTÄ: Syysmuutto 1992 eli mannaa taivaalta.....	50
JARMO PIRHONEN: Tiltatin ja pajulinnun määrittämisestä.....	63
HARRI HÖLTTÄ JA EELIS RISSANEN: Viimeaikaisia havaintoja.....	67
JYRKI PYNNÖNEN: Miksi havaintojen ilmoittaminen kangertelee.....	68
HARRI HÖLTTÄ: Kuopion Karhonsaaren linnustosta.....	74
HELENA RÖNKÄ: Talvipinnaralli tuotti tositulosta.....	76
HARRI HÖLTTÄ: Syksyn 1993 yhteishavainnointipäivän tulokset.....	77
Tiedonantoja.....	78
PSLTY-Kuikan jäsenistö 1993.....	81
Siivekäs 14 vsk. sisällysluettelo.....	84

Kansi: TIKLI
(Piiros: Helena Rönkä)

Pohjois-Savon Lintutieteellinen Yhdistys KUIKKA

(toimii osana Kuopion Luonnonystävien yhdistystä)

c/o Kuopion Museo, Kauppakatu 23,
70100 Kuopio

Puheenjohtaja: Harri Hölttä

Sihteeri: Heidi Hannula **Taloudenhoitaja:** Katri Helppi
Varapuheenjohtaja: Eelis Rissanen,
Hallituksen muut jäsenet: Arvi Meklin, Adrian Royle, Hannu Siikavirta, Mika-Petri Harju

Siivekäs

Julkaisija: Pohjois-Savon Lintutieteellinen Yhdistys
KUIKKA

Vastaava toimittaja: Raimo Pakarinen

Toimitussihteerit: Jussi Helppi, Anne-Mari Kärkkäinen, Eelis Rissanen, Adrian Royle

Jäsenmaksut 1994: 65 mk (perhejäsen 20 mk, ei lehteä). Maksut tilille PSP TA 6606 822. **Siivekkään tilaaminen ja jakelu:** Jaetaan PSLTY:n Kuikan jäsenille. Lehden voi tilata myös jäseneksi liittymättä. Tilaushinta 65 mk maksetaan eo. tilille. Lehti ilmestyy kahtena numerona vuodessa. **Osoitteenmuutokset:** Pekka Tenhunen **Ilmoitushinnat:** Takakansi 650 mk, 1/1 sivu 500 mk, 1/2 sivu 300 mk, 1/4 sivu 200 mk. Hinnat ovat ohjeelliset.

Ohjeita kirjoittajille: Kaikenlaista lintuihin liittyvää, niin tieteellistä kuin viihteellistä aineistoa otetaan mieluummin vastaan. Käsikirjoituksen voi toimittaa joko selvästi kirjoitettuna (käsini tai koneella) tai mieluiten tietokoneen levykkeellä. Toimitus auttaa kielenhuollossa ym. muissa teknisissä seikoissa. Myös valokuvista ja piirroksista on pulaa (kaikenlainen kuvamateriaali kelpaa, myös värikuvat ja väridiat). Aineiston voi lähettää toimittajille suoraan tai keskustella ensin suunnitelmista...

Oli vaihdon aika

*Allekirjoittanut on toiminut kolme vuotta yhdistyksen puheenjohtajana. Vuodet ovat olleet antoisia ja kasvattavia monessa mielessä. Jotta yhdistyksessä ei kuitenkaan pyöritettäisi pelkkiä vanhoja rutiineja, on hyvä välillä vaihtaa henkilöitä. Vaihto on myös mielekästä tehdä siinä vaiheessa, kun on tarjolla kyvykäs ehdokas pitämään lankoja käsissä. Yhdistyksemme on nyt saapunut tähän vaiheeseen ja Harrin on aika astua tälle vaativalle puheenjohtajan pallille. Allekirjoittanut voikin nyt keskittyä toiseen mielialaansa lehdentekoon. Lehteä pyrimmekin koko ajan kehittämään. Kaikki muutokset eivät välttämättä ole onnistuneita ja joidenkin muutosten vaikutuksen näkee vasta valmiista kokonaisuudesta. Uutta ovat tällä kertaa englanninkieliset summaryt ajankoh-
taisten vakiokatsausten lopussa, joiden toivomme laajentavan lehtemme lukijakuntaa, ja voihan niiden avulla kerrata hiukan englanninkielentaitoaankin. Toimituskuntaa pyrimme myös koko ajan laajentamaan, jotta toimituksen piirissä pystymme jossakin vaiheessa tekemään verenvaihtoa. Lehden suhteen on tällä hetkellä erittäin akuutti puute valokuvista; kaikenlaiset kuvat käyvät. Allekirjoittanut kiittää kolmivuotiskauden hallituksen jäseniä mukanaolosta ja yhteistyöstä sekä toivottaa uudelle puheenjohtajalle onnea ja menestystä. Hymyillään kun tavataan!*

Eelis Oksa

vpj

Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1992

Markku Ukkonen

Kupletin juoni tässä tarinassa on se entinen; Pohjois-Savossa harvalukuisena tavattavien lajien havainnot vuodelta 1992 on kerätty yhteen pötköön. Jutun perusaineistona ovat valtakunnallisen rareiteettikomitean (RK) hyväksymät Pohjois-Savo koskevat vuoden 1992 havainnot sekä yhdistykselemme toimitetut havainnot lajeista, jotka on merkitty Pohjois-Savon havaintojen keräilyluettelossa keruukoodeilla A, 1, 2 tai 3 (ks. *Siivekäs* 11:98-109). Alueellinen harvinaisuuskomitea (AHK) käsittelee keruukoodilla A varustetuista lajeista yhteensä 47 havaintoa (vuodelta 1992 31 havaintoa, aiemmilta vuosilta 16 havaintoa), joista 45 havainnon määrityspäätökset katsottiin riittäviksi. Jos kyseessä oli A-lajin rengastushavainto, AHK-lomakkeen täyttämistä ei ole vaadittu. Harvinaisempia lajeja koskevat aiemmin julkaisemattomat vanhat havainnot on lueteltu ko. lajin yhteydessä vuoden 1992 havaintojen jälkeen.

Havaintoja lähetettiin hieman viime vuosia aktiivisemmin. Havaintojaan ilmoittaneet on lueteltu alla. Vanhan tavan mukaisesti Eino Savolainen toimitti käyttööni tiedot Kuopion museoon ilmoitetuista tai kuolleena toimitetuista linnuista. Rengastustoimisto lähetti katsausvuoden tiedot Pohjois-Savon rengastuksista (tilanne 30.8.1993) ja eräiden petolintujen kuntakohtaisista pesintämääristä. Yhdistyksemme havaintovihkojen (Maaningan Lapinjärvi ja Patalahti, Rautalammin Tyyrinvirta, Riistaveden Keskimmäinen, Siilinjärven Raasio) havainnot ovat myös mukana aineistossa. Myös varmennetut ns. maallikkohavainnot on sisällytetty katsaukseen (tällöin myös havainnon varmentaja on ilmoitettu; esim H. Havaittaja/MU). Kaikki havaintojaan lähettäneet tai muuten katsauksen syntymistä edistäneet henkilöt ja tahot ansaitsevat suurkiitoksen puurtamisestaan.

Havainnot satunnaistalvehtijoista eivät kuulu tämän katsauksen piiriin. Myös Siilinjärven Raasion ja Mustin syksyiset kahlaajahavainnot sekä eräät kevät- ja syysmuuttoa koskevat havainnot

käsitellään yksityiskohtaisemmin omissa raporteissaan. Parin vuoden ajan noudatetun käytännön mukaisesti katsaukseen on otettu mukaan myös Joroisten kunnassa tehdyt havainnot. Vuosien välisen vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi Joroisten havainnot eivät sisälly Pohjois-Savosta esitettyihin lukuihin, vaan ne on mainittu/summattu aina erikseen. Eräiden pesimärauhaa vaativien lajien kohdalla on noudatettu perinteistä varovaisuutta; ko. lajien pesimäpaikkoja ei ole esitetty teksteissä kuntaa tarkemmin.

Jos huomaat katsauksessa virheitä tai puutteita, ilmoita niistä katsauksen tekijälle. Jatkossakaan sinun ei tarvitse ilmoittaa yhdistyksemme havaintovihkoihin (ks. edellä) kirjoittamiasi havaintoja. Pyri ensisijaisesti ilmoittamaan havaintosi havaintokorteillamme (RK- ja AHK-havainnot erillisellä RK-/AHK-lomakkeella), mutta jos kortteja ei ole käytettävissäsi, voit kirjata havaintosi ihan tavalliselle ruutupaperillekin - kortitamme havainnot puolestasi.

Havainnoijat

Pentti Alaja (PA), Erkki Björk (EB), Heidi Hannula (HHa), Mika-Petri Harju (MPH), Aimo Hartikainen (AHa), Pertti Hartikainen (PHa), Martti Haukinen (MHa), Jussi Helppi (JHe), Antti Holopainen (AHO), Jukka Hujala (JHu), Osmo Huupponen (OHu), Terho Hämäläinen (TeH), Timo Hämäläinen (TH), Harri Hölttä (HHö), Timo Immonen (TI), Tuomo Jalkanen (TJa), Silveri Jussila (SJU), Risto Juvaste (RJ), Kai Jäderholm (KJä), Jaakko Kettunen (JKe), Heikki Kotilainen (HKo), Alpo Kärki (AKä), Hannu Kärkkäinen (HKä), Anne-Mari Kärkkäinen (AMK), Kati Könönen (KKö), Jaakko Laasanen (JL), Kari Lindblom (KLi), Mariko Lindgren (MLn), Antero Lindholm (ALi), Martti Linkola (MLi), Ari Lyytikäinen (ALy), J. Miettinen, Pekka Mäkinen (PMä), Stein Nilsen (SNi), Raimo Pakarinen (RPa), Lauri Puranen (LPu), Jyrki Pynnönen (JPY), Petro Pynnönen (PPY), Juha Pääkkönen (JPä), Eelis Rissanen

(ER), Juhani Rissanen (JRi), Adrian Royle (ARo), Pentti Runko (PRu), Kalle Ruokolainen (KRu), Kalevi Rutonen (KRt), Helena Rönkä (HR), Risto Rönkä (RR), Pertti Räsänen (PRä), Seppo Räsänen (SRä), Marja Salo (MS), Kari Saukkonen (KSa), Helena Saura (HSa), Eino Savolainen (ES), Pekka Selin (PSe), Antti J. Siivonen (AS), Kauko Sikström (KSi), Uolevi Skaren (US), Veli-Matti Sorvari (VMS), Pekka Sovinen (PSo), Juhani Toivanen (JTo), Jorma Tuomainen (JTU), Markku Ukkonen (MU), Visa Uusipaikka (VU), Pentti Vatulainen (PVa), Tapani Veistola (TVe), Jukka Virtanen (JVt), Jarmo Väänänen (JVä), Veli-Matti Väänänen (VMV), Juha Väättäinen (JVt).

Lyhenteet

- (A) = AHK-laji (lajinimen jäljessä), esitetty havainnot AHK:n tarkistamia ja hyväksymiä
 (RK) = RK-laji (lajinimen jäljessä), esitetty havainnot SLY:n rareteettikomitean tarkistamia ja hyväksymiä
 (1) = lajista kerätään kaikki havainnot (lajinimen jäljessä)
 (2) = lajista kerätään vain pesimäaikaisten havainnot (lajinimen jäljessä), 2* = myös pesimäbiologiset tiedot kerätään
 (3) = lajista kerätään tiedot laajempien alueiden pari-/reviirimäärästä (lajinimen jäljessä), 3* = myös pesimäbiologiset tiedot kerätään
 p = paikallinen tai lepäilevä
 m = muuttava; jos muutosuunta tiedossa, merkitty vain muutosuuntalyhenne (S, W, SW jne.)
 kiert = kiertävä
 r = rengastettiin
 Ä = laulava tai soidinääntelevä
 ä = muuten ääntelevä, äänihavainto
 a = parvi; a5 = viiden parvi, 5a = viisi parvea, 100(5a) m = yhteensä sata muuttajaa viidessä parvessa
 kv = kalenterivuosi; iät kalenterivuosina
 ad = vanha (aikuinen)
 subad = esiaikuinen
 juv = nuori (1kv)
 pull = pesä- tai maastopoikanen
 fl = lentokykyinen, muuten iältään määrättämätön
 tp = talvipukuinen

Havaintojen yhteydessä havainnoijat on lueteltu aakkosjärjestyksessä lukuunottamatta RK- ja AHK-havaintoja, joiden kohdalla ilmoituslomakkeen tekijä on mainittu ensin, sekä useamman kuin neljän henkilön tekemiä havaintoja, jolloin vain havainnon (aakkosjärjestyksessä ensimmäinen) ilmoittaja on mainittu.

Havainnot lajeittain

Kaakkuri *Gavia stellata* (1). Pesinnät varmistettiin viidellä paikalla: Kaavi 2 (SRä, JTo), Suomenjoki 2 (MLi) ja Leppävirta (I. Laitinen/HR). Lisäksi Joroisissa todettiin yksi pesintä (OHu). Toiselta Kaavin pesimälammelta ja Leppävirran pesimälammelta (myös v. 1991 pesintä, joka epäonnistui) ei ole tiedossamme aikaisempia havaintoja. Toinen leppävirtalainen pesimäpaikka, josta tunnetaan pesintöjä aiemmilta vuosilta, todettiin nyt autioksi (pesintä viimeksi v. 1990) (ALy). Ainakin neljällä pesimäpaikalla pesinnät etenivät onnellisesti vähintään poikasvaiheen alkuun (jokaisella parilla 2 pull). Muita havaintoja äärimmäisen niukasti: 29.4. 1 yks. Varkaus (OHu), 9.7. 1 lennossa Rautalampi/Suonenjoki Tyyrinmäki (ALy) ja 11.10. 1 ä Siilinjärvi Kevätön (PSo).

Kuikka *G. arctica* (3*). Kattavia kuikkatakseerauksia tehtiin muutamilla suurjärvilläme seuraavin tuloksin: Leppävirta/Vehmersalmi Suvasvesi-Roikanvesi 30 paria (RJ, ALy), Kuopio/Vehmersalmi Keski-Kallavesi 15-20 paria (RJ), Kuopio/Leppävirta/Vehmersalmi Sotkanselkä 3-5 paria (RJ), Nilsia Syväri (voimakkaasti säännöstelty) vain enintään 2-3 paria (HHö, ER), Nilsia Vuotjärvi 10 paria (HHö, ER), Nilsia/Juankoski Suuri-Pieksä n. 3 paria (ER) ja Pielavesi Vaaraslahden alue 4 paria (KRt). Pesimäaikaista havaintoja ilmoitettiin lisäksi 25 muulta järveltä: Kaavi 10, Rautalampi 3, Karttula 2, Sonkajärvi 2, Juankoski 1, Kiuruvesi 1, Leppävirta 1, Pielavesi 1, Rautavaara 1, Suomenjoki 1, Tervo 1, Varpaisjärvi 1. Varmoja pesintöjä (pesälöytö/poikue) näillä järvilla todettiin seuraavasti: Kaavi Niinivaara Soppi pesä (2 munaa) (JTo), Leppävirta Koirus poikue (2 pull) (ALy), Nilsia Eitikka poikue (1 juv) (HHö), Pielavesi Vaaraslahti pesä (KRt), Pielavesi Pieni-Panka pesä (KRt), Rautalampi Niinivesi pesä (2 munaa) (MLi) + poikue (2 juv) (TJa) ja Rautalampi/Suonenjoki Iisvesi 2 poikuetta (2 + 1 pull) (TJa, MLi).

Pikku-uikku *Tachybaptus ruficollis* (A). Havaintoja tehtiin peräti neljästä yksilöstä: 6.12.1991-16.2. 1 tp p Leppävirta Konnsu (HR, RR ym.); 11.1. 1 tp p Siilinjärvi Sulkavannetty; lintu pelastettiin maantieltä (maalikko), rengastettiin (PRu) ja vapautettiin 12.1. Maaninnan Viannankoskeen (PRu, ER, KRu, KSa, MU), jossa

Merimetsoja havaittiin vuonna 1992 kaikkiaan 18 yksilöä. Tämä lintu kuvattiin maaliskuussa 1993 Kuopion Puutossalmella. © Eelis Rissanen

se sukelteli ainakin vielä 16.1. (HKO); 27.10. 1 ad p Siilinjärvi Leppäkaarre (maallikko/ES, MU); tämä yksilö löydettiin liukastelemasta vastajäädytetyltä luisteluraldalla, hoidettiin kuntoon Kuopion museolla ja rengastettiin, mutta kuoli myöhemmin siirrettäessä vapautuspai-kalle; 8.11. 1 p Kaavi Melttusvirta (JTo). Vain Kaavin havainto on AHK:n käsittelemä ja hyväksymä (AHK ei tarkista lajin talvi- ja rengastushavaintoja). Renkaisuun laitettiin siis 2 fl. Lisäksi yksi vanha havainto: 22.11.1990 1 kv r Rautalampi Kerkonkoski (P. Hämäläinen, KSi). Tämäkin seikkailija tepasteli löytäjänsä vastaan lajille oudossa ympäristössä eli maatalon pihatiellä. Rengastuksen jälkeen lintu vapautettiin Rautalammin Tyyrin-virtaan.

Härkälintu *Podiceps grisegena* (1). Kesä-heinäkuisia havaintoja saatiin seuraavilta paikoilta: 11.5.-26.7. yhteensä 9 reviiä (mm. 2 pesää ja 1 poikue) Rautalampi/Suonenjoki/Tervo Iisvesi (TJa, MLi), 15.5. alkaen 1 Ä Kuopio Hirvolanniemi Pikku-Uuhilahti (JTU), 3.6. 1 Ä Siilinjärvi Iso-Jälä (MU), 6.6. 2 p Kuopio Puutossalmi ja 1 p Kuopio Kuhanen (EB, ER, ARo), 6.6. 2 p Kuopio Riistavesi Kuukka (HHa, AMK), 6.6. 2 Ä Varkaus Ruokojärvi (OHu, HKO), 4.-16.7. 1 p Kaavi Luikonlah-ti (JTo), 12.7. 2 p Kaavi Suuri-Kortteinen (A. Toivanen/

JTo) sekä 26.7. 1 ♀ + 2 pull Leppävirta Konnuslahti Koirus (ALy). Kevätmuuttoon liittyviä havaintoja ker-tyi toukokuulta 16 yksilöstä. Elokuulla tavattiin yheensä 3 yksilöä. Lisäksi Pohjois-Savon ensimmäinen talvihavainto: 3.1. 1 p Kuopio Kallansillat (ER). Yksilö löytyi seuraavana päivänä sulalta kuolleena.

Mustakurkku-uikku *P. auritus* (2). Pesimäaikaiset ha-vainnot jäivät nytkin varsin vähiin: 11.5.-28.6. pesintä (28.6. 7 munaa) Sonkajärvi Saukkosuo (US, VMS), 16.5.-kesäkuu ilmeinen pesintä + 2 p + 2 p Nilsia Pälönurmi (PHa), 25.5. peräti 18 paria Keitele Hetejärvi (JTU, VMV), toukokuu 4 paria Karttula Pitkälampi (VMV), toukokuu 4 paria Vieremä Kaatiainen (VMV), 4.7.-16.8. enimmillään 2 ad + 1 juv p Siilinjärvi Raasio (JKe ym.) sekä 23.8. 1 p Maaninka Pieni-Lapinjärvi (KRu, MU). Keiteleen Hetejärvi lienee nykyään maa-kuntamme merkittävien mustakurkkujärvi. Vähäisistä havaintomääristä huolimatta alueemme mustakurkkukanta lienee pysynyt viime vuosina vakaana, mahdolli-sesti se on jopa kasvanut.

Suula *Morus bassanus* (RK). Pohjois-Savon toinen ha-vainto: 13.9. 1 ad N/E Varkaus Päiviönsaari (HKO, J. Miettinen). Kadulla vastaantulevaa tuttavaa kannattaa

aina jäädä jututtamaan - tässäkin tapauksessa tarkka-silmäinen juttukaveri hoksasi kesken tarinoinnin yläpuolelle kiepshahtaneen siivekkään luullen maallikkona sitä joutseneksi! HKO:lla olikin sitten helppo työ hoitaa kiikareilla siitä elis-pinna itselleen.

Merimetso *Phalacrocorax carbo* (1). Kaikki havainnot: 11.1. a7 S Rautalampi Kiesimän kanava (V. Pakarinen/KSi), 20.1. 1 p Varkaus Huruslahti (TI), 18.4. 1 ad p Varkaus Siitinselkä (OHu, ALi), 20.4. 1 ad kiert Maaninka Mustavirta (JKe, ER, KRu, MU), 2.5. 1 ad p Varkaus Tyyskä (HKO), 13.9. 1 SW Siilinjärvi Kasurila (MU), 14.9. 1 1kv[♂] katiskaan hukkuneena Sonkajärvi Suolahti (M. Rönkkö/museo), 24.9. 1 juv p Leppävirta Konnus (HR, RR), 3.10. 1 kiert Kuopio Puutossalmi (JRI, M. Pakarinen), 7.10. 2 ad p Varkaus Komminselkä (OHu) ja 24.10. 1 kiert Varkaus Huruslahti (TI).

Kaulushaikara *Botaurus stellaris* (1). Ennätysrunsas esiintyminen, sillä reviereillään puhkuvia lintuja tavattiin ainakin 8-9 yks. Lisäksi Joroisten puolelta rekisteröitiin 3-4 eri huutelijaa. Havainnot sijoittuvat kauniisti Pohjois-Savon rehevöityneimpien vesistöreittien äärelle eli lisälmen reitille ja Varkauden ympäristöön: 21.5.-kesäkuu 1 Ä Kiuruvesi Luodelahti (TH, SJu, KJä), touko-kesäkuu 1 Ä Lapinlahti Onkivesi (maallikot/HHö), 15.5. 1 Ä Lapinlahti Sonnilanlampi (VMV), 17.5.-7.6. 1 Ä Maaninka Patalahti (MHa, AKä, VMV), 14.5.-toukokuun loppu 1 Ä ja 27.6. 1 p Maaninka Lapinjärvi-Keskimmäinen (VMV), 11.6. 1 Ä Maaninka Mustavirta (VMV), 26.6. 1 ♂ 1 ♀ p Maaninka Valkeinen (VMV), 6.6. 1 Ä Siilinjärvi Jännevirta (AHa, JKe), 3.5.-kesäkuun loppu 1 Ä (OHu, ALi, VMV) ja 6.7. 1 lennossa (TI) Varkaus Mula, 18.6.-kesäkuun loppu 1 Ä Varkaus Ruokojärvi (OHu, ALi), 17.5. 1 Ä Joroinen Joroisvirta (MPH, HHö, ARo) ja 5.6. 3 Ä Joroinen Joroisella (OHu). Lisäksi kaksi syyshavaintoa: n. 10.9. 1 yks. kohmettuneena talon pihassa Lapinlahti Onkivesi (lehtitieto/HHö) ja 1.11. 1 p Joroinen Kerisalo (TI). Joroisten lintu löytyi hankien keskeltä ja toimitettiin Heinolaan hoivattavaksi.

Harmaahaikara *Ardea cinerea* (1). Kaksi kevähavaintoa: 30.4. 1 kiert Maaninka Lapinjärvi (JHu) ja 3.-8.5. 1 p Leppävirta Konnuslahti (TI ym.). Kesältä havaintoja ilmeisestä pariskunnasta: 11.6.-17.7. enimmillään 2 ad p Maaninka Lapinjärvi-Valkeinen (VMV ym.). Pesintäyritys jossakin Ylä-Ruokoveden suunnalla ei liene aivan mahdollon ajatus. Näihin kesälintuihin saattavat liittyä seuraavatkin havainnot: 26.7. 1 kiert Maaninka Hytilä (MS) ja 21.8. 1 p Maaninka Pieni-Lapinjärvi (JVä). Muut syysspuolen havainnot: 8.7. 1 m Kuopio Karhonsaari (EB), 16.-23.7. enimmillään 4 p Nilsia Hanhisalmi (JRI, T. Roivainen/JRI), 25.7. 2 yks.

Siilinjärvi Juurusvesi (KLi, M. ja T. Soini) sekä 7.8. 2 p/SE (AMK, MLn, JPy, ER) ja 18.8. 1 juv S (KKö, PPy, JVi) Siilinjärvi Raasio. Lisäksi yksi vanha kevähavainto: 7.5.1989 1 p Vesanto Vesämäki Sääksjärvi (P. & J. Siikamäki/Alaja 1993). Keväisin kuuppasiivet ovat edelleenkin selvästi harvinaisempia vieraita kuin syksyisin. AHK tarkistaa havainnot vuosilta 1983-88.

Mustahaikara *Ciconia nigra* (A). Yksi epäonninen syysseikkailija: 15.-17.9. 1 juv p Kaavi Miettälänmäki (JVT). Huonokuntoinen lintu toikkaroi pihapiirissä ja kuoli lopulta. Tämä oli viides havainto lajista maakunnassamme. Edellisetkään yksilöt eivät ole säilyneet elävien kirjoissa tänne eksyttyään.

Kattohaikara *C. ciconia* (A). Kaksi vanhaa havaintoa: 10.-11.5.1978 10 p Vesanto Horontaipale (A. Huuskonen/Alaja 1993) ja 23.-24.6.1982 3 p Rautalampi Pakarila (Alaja 1993). Vesannon havainto on julkaistu aiemmin päivämäärällä 10.5.1978 (faunistinen katsaus 1982). AHK tarkistaa havainnot v. 1983 alkaen.

Kyhmyjoutsen *Cygnus olor* (A). Kaksi havaintoa: 26.12.1991-helmikuun alku 1 ad + 1 1-2kv p Varkaus Pirtinvirta (ER, AS ym.) ja 29.4. 2 ad SW Kuopio Väinölänniemi (EB). Lajista on olemassa vain neljä aiempaa hyväksyttyä havaintoa.

Laulujoutsen *C. cygnus* (2*). Joutsen jatkaa maakuntamme vakaata valloittamista. Pesinnät ilmoitettiin 15 paikalta: Varkaus Mula (VMV), Karttula Pitkälampi (VMV), Itälampi (VMV) ja Salinjärvi (lehtitieto/HHö), Kuopio Riistavesi Kuukka (HHa, AMK, JTu), Keitele Hetejärvi (JTu, VMV), Kaavi Maarianvaara Karpalolampi (SRä, JTo) ja Kortteiskylä Suuri-Karpalolampi (T. Huovinen/JTo), Siilinjärvi Ylimmäinen (MU, VMV), Maaninka Haatala (VMV), Varpaisjärvi Lukkarila (HHö), Kiuruvesi Luupuvesi (maallikot/VMV), Vieremä Kaatiainen (JTu, VMV) ja Rahajärvi (VMV) sekä Sonkajärvi Raudanlampi (A. Luostarinen/VMS). Revierin varanneita kihlapareja pyöri ainakin seuraavilla kohteilla: Leppävirta Hietasalo (HHa), Nilsia Palonurmi (PHa), Eitikka (HHö) ja Ruokosjärvi (HHö, VMV), Varpaisjärvi Syvärinpää (HHö), Maaninka Patalahti-Patajärvi (K. Kröger, VMV) ja Hämeenlahti (VMV), Keitele Hetejärvi (JTu, VMV) sekä Vieremä Rahajärvi ja Kontteroinen (VMV). Yksittäisiä kesähavaintoja tehtiin pääasiassa Ylä-Savossa yhteensä n. 145 valkolinnusta. Suurimmat joutilasjoutsenkerääntymät olivat ihan mukkeita: 24.5. 21 p Vieremä Nieminen (A. Sorvari/VMS) ja 29.5. 60 p Kiuruvesi Hirvijärvi (JTu, VMV). Edellisen luettuaan voi jo hyvin yhtyä erään kortintäyttäjän raapustamaan kommenttiin: joutsenia tunkee jo suusta sisään ja korvista ulos.

Metsähanhi *Anser fabalis* (2*). Kolme pesimäaikaista tai pesintään vihjaavaa havaintoa: 14.5. 1 piilotteleva ♂ Keitele Hetejärvi (VMV), 24.5. 1 lennossa Vieremä Iso-Talas-Joutensuo (VMS) ja 25.7. 2 p Siilinjärvi Musti (KLi).

Lyhytnokkahanhi *A. brachyrhynchus* (A). Havainto keväältä: 2.-3.5. 1 p metsähanhien joukossa Maaninka Lapinjärvi (MU, VMV ym.). Tämä oli vasta toinen havainto Pohjois-Savosta (edellinen keväältä 1991).

Tundranhanhi *A. albifrons* (1). Lajin edustajia nähtiin keväällä kolme kertaa: 1.5. 3 p Maaninka Patalahti (MU) sekä 1.5. 4 p (MPH, HKo, P. Liimatta) ja 10.5. 1 p (VMV) Maaninka Lapinjärvi. Muut havainnot syksyn hanhiryntäköistä: 28.9. 1569(11a) m Kuopio Riistaveden Lintujärvet -Savuniemi (JTU), 28.9. 260(3a) m Rautalammi Rastunsuo (KSi), 28.9. 2 WSW Siilinjärvi kk. (MU) ja 29.9. a75 S Joroinen Joroisella (OHu). Vielä yksi havainto vuosien takaa, jolloin laji oli maakunnassamme nykyistä harvinaisempi ilmestys: 2.10.1982 1 yks. Varkaus (OHu). AHK tarkistaa havainnot vuosilta 1983-85.

Merihanhi *A. anser* (A). Havainnot kahdesta kevätleppälijästä: 1.5. 1 p Maaninka Lapinjärvi (HKo, MPH) ja 2.5. 1 p Kuopio Riistaveden Lintujärvet (ER, HHa, JKe, AMK). Maaningan linnulla todettiin rubrirostrisrodun piirteet.

Kanadanhanhi *Branta canadensis* (1). Talvehtiminen Rautalammin Tyyrinvirralla jatkuu: kevätpuolella ainakin 23.2. saakka enimmillään 12 p (AHa ym.) ja syyspuolella ainakin 21.11. alkaen 10 p (JPY, PPy, ER). Muualta vain yksi havainto: 25.5. 1 p Maaninka (TeH). Lisäksi neljä aiemmin julkaisematonta havaintoa, joista kaksi on 1980-luvun alkuvuosilta, jolloin laji näyttäytyi ensimmäisiä kertoja maakunnassamme (Rautalammin istutukset vasta heinäkuussa 1981), ja kaksi 1980-luvun lopulta Ylä-Savosta, jossa laji on nykyäänkin kunnan rareiteetti: 1.-3.5.1981 1 p Varkaus Mula, 17.-18.4.1982 1 p Varkaus Siitinselkä (OHu, ALi), 1.5.1987 2 p Iisalmi Pitkäkoski ja 27.-28.5.1988 1 p Iisalmi Pentankoski (US). AHK tarkistaa havainnot istutusalueiden ulkopuolelta vuosilta 1983-85.

Valkoposkiahania havaittiin vuonna 1992 keskimääräistä enemmän. © Eelis Rissanen

Valkoposkianhi *B. leucopsis* (1). Havaintoja kertyi sekä keväältä että syksyltä keskimääräistä enemmän: 5.-10.5. 1 p (MU, VMV) ja 24.5. n. a130 p (VMV) Maaninka Lapinjärvi, 5.6. a200 N Varkaus Ruokojärvi (OHu), 28.9. n. 1200(2a) m Kiuruvesi kk.-Ruutana (TH), 28.9. 230 m Juankoski Pisankoski (JVT), 28.9. 106 m Kuopio Neulamäki (HKO ym.), 28.9. a15 W Siilinjärvi kk. (MU), 9.-10.10. 2 juv p Siilinjärvi Raasio (AHa, HKO, AMK, ER) sekä 10.10. 4 m Siilinjärvi Jälä (MU).

Sepelhanhi *Branta bernicla* (1). Kaksi kevähavaintoa, joista toinen koskee jättiparvea: 10.6. 1 p (heikkokuntainen, kuoli myöhemmin) Tervo Talluskylä (Alaja 1993) ja 10.6. n. a1000 m Rautalampi Rastunsuo (KSi). Minne menevät nämä silloin tällöin meillä nähtävät parvet myöhään kesäkuussa, jolloin Suomenlahden pääväylällä muutto on jo loppahtanut? Syksyllä päästiin nauttimaan räväkästä muutosta (luvut määritettyjä sepelhanhia): 23.9. 1 m Joroinen (OHu), 24.9. a15 S Kuopio Puutossalmi (JRI), 28.9. 8850 W Nilsia Ranta-Sänkämäki (JRI), 28.9. 5620(9a) W-WSW Siilinjärvi kk. (MU), 28.9. 5340 m Kuopio Neulamäki (HKO ym.), 28.9. 4250(3a) m Rautalampi Rastunsuo (KSi), 28.9. a200 W Lapinlahti kk. (HHö), 28.9. 160 m Juankoski Pisankoski (JVT), 28.9. 150 m Varkaus Pitkälänniemi (TI), 29.9. 60 m Varkaus (TI) ja 1 kiert + a55 S Joroinen Joroisella (OHu), 1.10. 150 m Varkaus Luttila (TI), 1.10. n. 200 W Nilsia Pieksänkylä ja a40 S Siilinjärvi Kasurilanmäki (JRI). Hanhipäivän 28.9. erilaiset paikkakohtaiset summat selittyvät osittain stausaktiivisuuden ja -sektoreiden eroilla.

Harmaasorsa *Anas strepera* (A). Kevähavaintojen lisääntyminen alueellamme 1980-luvun lopulta alkaen on heijastumaa lajin runsastumisesta Etelä-Suomessa. Nyt seuraavat havainnot: 11.5. 1♂ + 1♀ p ja 13.5. 1♂ 1♀ p Maaninka Patajärvi (VMV). Lisäksi vanhoja havaintoja kertyi AHK:n käsittelyyn vino pino: 21.5.1984 1♂ (+ 1♀ *Anas* sp.) p Varkaus Ruokojärvi (ALi, R. Lindholm), 14.5. ja 24.5.1988 1♂ 1♀ p Maaninka Lapinjärvet (VMV), 16.5. ja 22.5.1988 1♂ 1♀ p Maaninka Ylä-Ruokovesi (VMV), 15.-25.6.1988 1♂ p Maaninka Valkeinen (VMV), syksy 1988 1 ad ♀ siipinäyte Siilinjärvi Hökönen (VMV) sekä 10.5.1989 1♂ 1♀ p Maaninka Lapinjärvet (VMV).

Jouhisorsa *A. acuta* (3*). Laji on nykyään suhteellisen yleinen pesijä maakuntamme parhailla lintujärvillä. Yksittäisiä pareja tavataan karummillakin järvillä. VMV takseerasi 21 lintujärven vesilinnuston ja löysi näiltä parhaimmilla kosteikoiltamme yhteensä 80 paria. Parhaimpia kohteita olivat Maaninka Lapinjärvet (19 paria) ja Vieremän Kaatiainen (10 paria). Muilta järviltä ilmoitettiin yhteensä 10 paria (HHö, ER, JTo, MU, VMS). Rengastukset: 5 pull + 1 fl.

Heinätavi *A. querquedula* (3*). Ilmoitetut parit (yht. 43) jakaantuivat kunnittain seuraavasti (suluisia järvien määrä): Karttula 1 pari (1 järvi), Keitele 2 (1), Kiuruvesi 2 (1), Kuopio 4 (3), Lapinlahti 2 (1), Leppävirta 1 (1) Maaninka 20 (6), Nilsia 4 (3), Siilinjärvi 2 (2), Sonkajärvi 1 (1) ja Vieremä 4 (3) (PHa, HHö, ER, VMS, MU, VMV). Suurimmat parimäärät: Maaninka Lapinjärvet 5 paria ja Maaninka Hämeenlahti 5 paria (VMV). Rengastukset: 1 pull.

Lapasorsa *A. chapeata* (3*). Laji on runsastunut Pohjois-Savossa kymmenessä vuodessa silminnähden; lättänokka on nykyään lähes vakiokamaa vähänkin rehevämällä rapakoilla läänimme länsi-, pohjois- ja itäreunan karuimpia kolkkia lukuunottamatta. Tämän seurauksena laji on kärsinyt inflaation lintuihmisten silmissä, ja havaintojen kirjaamisinto on laskenut. Nyt ilmoituksia saatiin yhteensä 105 parista, pääosin VMV:n lintuvesi-inventointien tuloksena. Parhaimmat pesimäkeskittymät: Maaninka Lapinjärvet 16 paria ja Kiuruvesi Niemisjärvi 17 paria (VMV). Renkasiin laitettiin 11 pull + 3 fl.

Punasotka *Aythya ferina* (3*). Pohjois-Savon punasotkakanta on vähentynyt viime aikoina, ja pesivät parit löytyvät nykyään läänimme parhaimmilla lintuvesiltä. VMV:n laskemalta 21 lintujärveltä löytyi yhteensä 18 paria. Lajin nykyisiä pesimäjärväitä ovat ainakin seuraavat: Iisalmi Keskimmäinen, Karttula Keihäsjärvi, Keitele Hetejärvi, Kiuruvesi Luupuvuden järvet ja Niemisjärvi, Kuopio Keskimmäinen ja Likolampi, Maaninka Lapinjärvet, Keskimmäinen ja Valkeinen, Nilsia Ruokosjärvi sekä Varkaus Ruokojärvi.

Lapasotka *A. marila* (1). Kaikki ilmoitetut havainnot: 2.5. 2 p Varkaus Lehtoniemi (MPH, HKO, ARo), 23.5. 5♂♂ p Maaninka Lapinjärvi (J. Ranta), 26.5. 1♂ 1♀ p Maaninka/Siilinjärvi Keskimmäinen (VMV) ja 6.10. 1♂ p Siilinjärvi Raasio (PPy).

Allihaahka *Polysticta stelleri* (A). Peräti neljä havaintoa heti vuodenvaihteen jälkeen: 8.1. 1♀ r Rautalampi Kerkonkoski (E. Markkanen, KSi), 12.-17.1. 1 ad ♀ p Rautalampi Nokisenkoski (HHa, TJa, KSi), 12.1. 1 2kv p Tervo Äyskoski (MU, ER, KRu, KSa) ja 15.-23.2. 1♀ p Leppävirta Konnus (JPY ym.). Kerkonkosken lintuun liittyy värikäs löytöhistoriikki: lintu löydettiin kompuroimasta navetan vintiltä lumimyrskyisen päivän ja yön jäljiltä, rengastettiin (Suomen ensimmäinen allihaahkarengastus!) ja vapautettiin Rautalammin Tyyrinvirtaan. Ilmeisesti lajin syysmuutto Jäämereltä Itämerelle venyy pitkälle talveen - joten laajoja sula-alueita kannattaa pitää silmällä keskellä talvea.

Pilkkasiipi *Melanitta fusca* (1). Tässä kaikki ilmoitetut: 10.10. 1 m (HKO) ja 1.11. 3 ♀-puk. kiert (JPY, MU) Kuopio Puutossalmi. Todella köyhä pilkkasiipivuosi! Syys-lokakuusia muuttohavaintoja naaraista ja nuorista linnuista tehtiin muuallakin Sisä-Suomessa normaalia vähemmän. Kenties pilkkasiivet kokivat Pohjois-Venäjän pesimäalueillaan saman kohtalon kuin monien sirttilajien edustajat; kolea kesä todennäköisesti aiheutti pesintöiden epäonnistumisia ja tavanomaista suurempia poikastappioita. Lajin untuvikothan ovat huonoja kestämiään kylmää säätä.

Uivelo *Mergus albellus* (2*). Ainut ilmoitettu pesimäkaudelle sijoittuva havainto: 30.5. 2 ♂♂ 2 ♀♀ p telkkäparvessa Vieremä Rahajärvi-Kontteroinen (VMV).

Isokoskelo *M. merganser* (3). Poikuehavaintoja tehtiin ainakin Rautalammin/Suonenjoen lisvedellä (TJa, MLI), Rautalammin Niinivedellä (TJa), Tervon Rasvangilla (MLi), Leppävirran Sotkanselällä (HHa), Kuopion Keski-Kallavedellä (HHa) ja Nilsin Syvärillä (HHö). Suurimmissa poikaslösseissä melkasi vähintään 26 pull ja vähintään 23 pull! Nilsin Syvärin parimääräksi arvioitiin 15-30 paria (HHö). Rengastukset: 10 pull + 1 fl.

Mehiläishaukka *Pernis apivorus* (3*). Kolme pesälöytöä: Varkaus Osmajoki (TI, ALi), Leppävirta Riikinneva (TI) ja Kaavi Kortteiskylä (SRä). Lisäksi yksi maasto-poikue: Leppävirta Särkiniemi (HR). Muita revierejä todettiin neljä: Siilinjärvi 3, Nilsin 1. Rengastukset: 4 pull + 1 fl.

Haarahaukka *Milvus migrans* (A). Yksi loppukevään havainto: 26.5. 1 ad m Kiuruvesi Aittojärvi (TH). Tämä oli vasta toinen tiedossamme oleva havainto maakunnastamme kuluvan vuosikymmenen puolelta.

Merikotka *Haliaeetus albicilla* (A). Yksi keväinen ja neljä syksyistä muuttohavaintoa: 19.4. 1 subad NE/NW Siilinjärvi kk. (MU), 26.9. 1 subad p/SW Siilinjärvi Jälä (MU), 28.9. 1 subad SW + 1 juv/subad SW Siilinjärvi kk. (MU) ja 3.10. 1 subad m Kuopio keskusta (lehtitie-to/MU). Vuosina 1985-92 nähdystä 27 merikotkasta 18 laattasiipeä on kiikaroitu linjalta Siilinjärvi-Rautalampi-silkkaa sattumaa vai jokin SW-NE-suuntainen muuttoputki? Lisäksi yksi vanha havainto: 18.10.1981 1 m kahden maakotkan seurassa Leppävirta Oravikoski (ALi). V. 1983 alkaen merikotkahavainnon julkaiseminen vaatii AHK-käsittelyn.

Ruskosuohaukka *Circus aeruginosus* (1). Pesintöjä varmistettiin yhteensä 8: Kiuruvesi Niemisjärvi, Lapinlahti Sonnilanlampi, Maaninka Patajärvi, Lapinjärvi 2 ja Keskimäinen, Varkaus Mula (VMV) sekä Nilsin Hanhisalmi (ER, JRi). Reviereitä, joista erällä mahdol-

lisesti myös pesittiin, löytyi kuusi: Lapinlahti Sulkava, Maaninka Mustavirta ja Valkeinen (VMV), Siilinjärvi Iso-Jälä-Jännevirta ja Sulkava (MU) sekä Kuopio Riistavesi Keskimäinen-Vianvesi (monet). Em. paikkojen liepeillä tehtiin pitkin kevättä ja pesimäkautta lukuisia havaintoja näistä pesijöistä ja revierilinnuista (monet). Monilla pesimäjärvillä kierteli myös nuoria pesimättömiä karkkyyjiä tulevien vuosien mahdollisia pesimäruovikoita kartoittamassa. Aikavälin 15.5.-15.8. havainnot muilta paikoilta: toukokuu 1 2kv ♀ p Nilsin Ruokosjärvi (VMV), 1.6. 1 ♀ p Leppävirta Mustinmäki (HR), 16.6. 1 ♂ p Joroinen lentokenttä (TI), elokuu 1 ad ♂ + 1 2kv ♀ p Keitele Hetejärvi (VMV) ja elokuu 1 ad ♀ p Iisalmi Savonselkä (VMV). 17.8.-2.9. välisenä aikana nähtiin syysmuutolla tai kiertelvänsä yhteensä 14 yks. (+ Joroinen 4 yks.). Renkaat puristettiin 11 pesäpoikaselle.

Sinisuhaukka *C. cyaneus* (2*). Pesä onnistuttiin löytämään kolme: Kaavi Karsikkovaara (5 pull) (JTo), Kiuruvesi Yläneperä (4 pull r) (TH) ja Pielavesi Pajuskylä (2 pull r) (KRt). Lentopoikasiin törmättiin kerran: elokuun alku poikue Kiuruvesi Luupuvesi (VMV). Muita revierejä ja pesimäaikaisia havaintopaikkoja kirjattiin yhteensä 19: Pielavesi 4, Kaavi 3, Nilsin 2, Siilinjärvi 2, Sonkajärvi 2, Varpaisjärvi 2, Keitele 1, Maaninka 1, Vesanto 1 ja Vieremä 1. Rengastukset: 10 pull + 1 fl.

Arosuhaukka *C. macrourus* (RK). Havainto naapuriläänin puolelta: 30.4.-1.5. 1 + 2kv ♀ p Joroinen Palsalankylä (ALi, H. Räsänen ym.).

Kanahaukka *Accipiter gentilis* (3*). Haapala ym. (1993) taulukoivat Pohjois-Savon pesintöiden määräksi 22. Korteilla pesintöjä ilmoitettiin seuraavasti (yht. 17): Kiuruvesi 8 (TH), Sonkajärvi 3 (VMS), Kaavi 2 (MU, Rengastustoimisto), Nilsin 1 (ER), Pielavesi 1 (KRt), Siilinjärvi 1 (MU) ja Vieremä 1 (TH). Rengastusikäisiä poikasia näissä pesissä köllötteli keskimäärin 2,5 (n=15). Koristeluasteelle jääneitä pesiä todettiin yhteensä 4 (Kiuruvesi 2, Sonkajärvi 2) ja täysin autioituneiksi ilmoitettiin 5 edellisvuotista pesää (Pielavesi 3, Sonkajärvi 1, Tervo 1). Heikot pyy- ja teerikannat sekä pesimämetsiköiden metsänkäsittelyt selittänevät tällälaisten haukkojen pesintöiden takeltelua. Edellisten lisäksi ilmoitettiin kuudesta muusta revieristä (Pielavesi 3, Leppävirta 1, Siilinjärvi 1, Tervo 1). Pesäpoikasia rengastettiin lähes yhtä paljon (48) kuin viime vuonna. FI-lintuja pultattiin peräti 52 yks.

Varpushaukka *A. nisus* (2*). Petolintuprojektiin ilmoitettiin Pohjois-Savosta yhteensä 9 pesintää (Haapala ym. 1993), joista vain osa on yhdistyksemme tiedossa. Korteiltamme ilmeni 5 pesintää: Kiuruvesi 2 (TH), Nil-

siä 2 (HHö, ER) ja Leppävirta 1 (HR, RR). Lisäksi tiedotettiin 9 reviiiristä/pesimäaikaisesta havaintopaikasta (Pielavesi 3, Nilsia 2, Siilinjärvi 2, Rautavaara 1, Tuusniemi 1). Rengastukset: 28 pull + 45 fl.

Hiirihaukka *Buteo buteo* (3*). Haapala ym. (1993) ilmoittavat Pohjois-Savosta 17 pesintää. Korteilla pesintähavaintoja tuotiin julki kovin niukasti: 10 pesää (Kaavi 8, Kiuruvesi 1, Siilinjärvi 1) ja 2 maastopoikuetta (Nilsia, Tuusniemi). Reviiirisdokaan ei päästä huimaa: vain 11. Tuskinpa hiirihaukan nykyelo Pohjois-Savossa kiteytyy näihin tunnuslukuihin. Renkaita soviteltiin 30 pesäpoikasen koipeen.

Maakotka *Aquila chrysaetos* (1). Talvikaudella ainakin yksi kiertelijä: 8.-27.2. 1 juv p/kiert Kaavi Luikonlahti-Rasimäki-kk. (JTo, V. Hakkarainen/JTo). Keväältä kolme noteerausta: 7.4. 1 juv p Kiuruvesi Koivujärvi (J. Siponen/SJu), 19.4. 1 juv m Kuopio Väinölänniemi (EB), 27.4. 1 juv m Kuopio Huuhannmäki (EB) ja 10.5. 1 2kv m Kuopio Riistaveden lintujärvet (MLn, JPy). Syyspuoleltakin mukavasti viisi kokkoa: 28.9. 1 1kv m Kuopio Neulamäki (Hko ym.), 25.10. 1 juv p Rautavaara/Juuka Vaikko (E. Antikainen/ES), 28.10. 1 subad S Kaavi kk. (JTo), 3. ja 8.11. 1 juv p Kaavi Mäntylähti (V. Hallikainen, R. Kettunen/JTo) sekä 27.11. 1 juv S Juankoski Akonpohja (PRä). AHK tarkistaa havainnot vanhoista linnuista (v. 1983-89 kaikista yksilöistä). Lisukkeena yksi vanha havainto: 18.10.1981 2 m (+ merikotka) Leppävirta Oravikoski (ALi).

Kalasääski *Pandion haliaetus* (3*). ALy listasi oman (laajan) vastualueensa pesivät parit (yhteensä 20): Rautalampi 6, Suonenjoki 5, Leppävirta 3, Sonkajärvi 2, Karttula 1, Kuopio 1, Tervo 1 ja Tuusniemi 1. Rengastussumma erinomaiset 50 pull.

Tuulihaukka *Falco tinnunculus* (2*). Haapalan ym. (1993) katsaus tuntee Pohjois-Savosta edellisvuoden ta-

paan 13 pesintää. Havaintokorteilla ilmoitettiin 14 pesä tai poikuelöytöä: Pielavesi 4 (KRt), Sonkajärvi 4 (+ 1 pesintäyritys) (VMS), Kiuruvesi 3 (TH, SJu, MU), Leppävirta 1 (ALy), Rautalampi 1 (TJa) ja Vieremä 1 (lehtitieto/HHö). Löydettyistä pesistä (n=11) viisi sijaitti vanhoissa variksen pesissä, kolme ladon sisälle(!) sijoitetuissa pesälaatikoissa (Sonkajärvi), kaksi tuulihau-

kan pöntöissä (Kiuruvesi, Pielavesi) ja yksi vanhassa harakan pesässä ladon sisällä(!) (Sonkajärvi). Sopivia pönttöjä oli tarjolla 27 ja pesälaatikoita 9 kpl. Yksi laatikkopesä tuhoutui, ja rengastusvaiheeseen selvinneissä pesissä (n=7) kerjasi keskimäärin 4.9 poikasta. Muut ilmoitettut reviiirit ja pesimäaikaiset havaintopaikat (yht. 16) jakaantuivat kunnittain näin: Siilinjärvi 4, Nilsia 3, Leppävirta 2, Pielavesi 2, Keitele 1, Kiuruvesi 1, Kuopio 1, Maaninka 1 ja Rautalampi 1. Rengastukset: 34 pull + 22 fl.

Punajalkahaukka *F. vespertinus* (RK). Yksi havainto Joroisten puolelta: 1.5. 1 2kv ♂ NW Joroinen Pasala (R. Mäki, R. Rauhala).

Ampuhaukka *F. columbarius* (2*). Vain kaksi pesimäajalle sijoitettavaa havaintoa: 24.6. 1 varoitteleva ♀ Lapinlahti Mäntylähti (JTU) ja 2.8. 1 p Siilinjärvi Raasio (MLn, JPy).

Nuolihaukka *F. subbuteo* (2*). Reviiirihavaintoja ilmoitettiin selvästi runsaammin kuin viime vuonna. Ilmoitettut 23 reviiiriä löytyivät seuraavista kunnista: Maaninka 4, Leppävirta 3, Rautalampi 3, Kaavi 2, Nilsia 2, Siilinjärvi 2, Sonkajärvi 2, Varkaus 2, Keitele 1, Suonenjoki 1, Vieremä 1. Reviiireitä löytyi sekä rehevien lintujärvien tuntumasta että karumpien selkävien ääreltä. Pesä ei jaksettu etsiä, ja korteille merkityt pesimähavainnot kutistuivatkin yhteen pesälöytöön (Sonkajärvi) (ALy) ja kahteen maastopoikuelöytöön (Kaavi) (JTo). Haapala ym. (1993) ilmoittavat Pohjois-Savosta 6 pesintää. Rengastukset: 4 pull.

Muuttohaukka *F. peregrinus* (A). Yksi keväinen viilettäjä: 8.5. 1 ad N Kuopio Riistaveden Lintujärvet (JRi). Tämä oli maakuntamme toinen havainto lajista 1990-luvulla.

Riekkolagopus *Lagopus lagopus* (2). Riekkomme riekkuvat läänimme rajamailla, ja sinne tuntuu käyvän pohjoissavolaisen lintuharrastajan tie turhankin harvoin. Niinpä tämänkin vuoden pesimäaikaiset havainnot on nopeasti kuitattu: 10.4. n. 25 yksilön jäljet Vieremä Iso-Talas - Vuolijoki Sopenmäki (TH), 19.7. 1 p Iisalmi Ruotaanmäki (KSa), 24.7. 2 p Kaavi Luikonniemi (PRä) ja kesä "pesii" Leppävirta Suvasvesi Jakamin saaristo (R. Nissinen/TVe).

Luhtakana *Rallus aquaticus* (1). Polkupyörälinturallin tuloksena havaintoja kahdesta kiljijasta: 5.-9.6. 1 Ä Kuopio Savilahti (EB ym.) ja 5.6. 1 Ä Kuopio Kuhanen (EB, ER, ARO).

Luhtahuitti *Porzana porzana* (1). Selvästi edellisvuotta parempi huittikesä. Huutelijat olivat erityisen ihastuneita Varkauden seudun lymypaikkoihin: 24.5.-6.7. enimmillään 4 Ä Varkaus Lehtoniemi (OHu, TI, ALi, HR), 25.5.-kesäkuu 1 Ä Maaninka Patalahti (VMV), touko-kesäkuu 1 Ä Kuopio Riistavesi Keskimmäinen (AHa, JKe, J. Kauppinen/VMV.), 5.-18.6. 2 Ä Varkaus Ruokojärvi (OHu, TI, ALi), 6.6. 1 Ä Varkaus Timola (OHu, ALi), 13.6. 1 Ä Joroinen Tahkoranta (ALi), 16.6. 1 Ä Varkaus Ruokolahti (OHu), 21.6. 2 Ä Tervo Rasvanki (MLi), 21.6. 1 Ä Joroinen Malminkuja (TI), kesäkuu-4.7. 2 Ä Varkaus/Joroinen Mula (OHu, ALi, VMV), kesäkuu 1 Ä Maaninka Valkeinen ja 1 Ä Maaninka Lapinjärvi (VMV), kesäkuun loppu 1 Ä Nilsia Palonurmi (J. Hirvonen/PHA) sekä 4.7. 1 Ä Joroinen asema (OHu, ALi).

Ruisräikkä *Crex crex* (1). Aikavälillä 1.6.-10.7. kuultiin yhteensä 15 räikkää, joista 14 narisi Pohjois-Savon puolella: 1.-27.6. enimmillään 4 Ä Maaninka Lapinjärvet (VMV ym.), 6.6. 1 Ä Siilinjärvi Jälä (HHa ym.), 6.6. 1 Ä Varkaus Huruslahti (ALi), 10.-17.6. 1 Ä Kuopio Ranta-Toivala (HHö, J. Hakola, J. Väättäinen/HHö), 18.-20.6. 1 Ä Varkaus Pussilanjoki (OHu, ALi), 21.6. 1 Ä Joroinen Malminkuja (TI), kesäkuu 1 Ä Maaninka Haatala ja 1 Ä Maaninka Patalahti (VMV), kesäkuu 1 Ä Suonenjoki Kärkkäälä (V. Matilainen/ES), kesäkuu 1 Ä Suonenjoki Vehvilänkylä (T. Jalkanen/ES), 10.7. 1 Ä Leppävirta Nädänmaa (MPH) sekä kesä 1 Ä Leppävirta (HSA).

Liejukana *Gallinula chloropus* (A). Yksi vanha havainto: 5.-7.5.1988 1 p Tervo kk. (Alaja 1993).

Nokikana *Fulica atra* (3*). VMV inventoi 21 maakuntamme lintuvesikerman kuuluvaa kohdetta. Laji löytyi 12 järveltä, joiden yhteisparimäärä oli n. 110 paria. Parhaaksi nokikanapaikaksi erottuivat Maaningan Lapinjärvet 48 parillaan. Maaningan lintujärvien nokikanasaldo oli n. 90 paria. Muut ilmoitetut pesimäjärvet: Kaavi Suuri-Kortteinen 2 paria (JTo), Siilinjärvi Iso-Jälä n. 10 paria (MU) ja Lapinlahti Linnansalmi ympäristöineen 10-15 paria (HHö). Rengastussumma oli 7 pull + 2 fl.

Kurki *Grus grus* (2*). Osa Pohjois-Savonkin pitkäkauloista on tuppautunut rehevien lintujärvien asukkaiksi; laji kuului VMV:n inventoimilla järvillä (21 kpl) kahdeksan lintuveden pesimälajistoon (yhteensä 12 paria). Suurin parimäärä todettiin Keitele Hetejärvellä (4 paria). Ilmoitetut reviiirit (yht. 19) jakaantuivat eri kuntiin seuraavasti: Vieremä 5, Keitele 4, Kaavi 2, Kiuruvesi 2, Leppävirta 2, Lapinlahti 1, Nilsia 1, Rautalampi 1 ja Sonkajärvi 1. Ilmoitettujen reviiirien vähälukuisuus selittyy pitkälti suurelta osin vähäisyydellä - pesiihän suurin osa läänimme kurkikannasta edelleen soilla. Luppokurkia nähtiin ajanjaksolla 10.5.-12.7. n. 70 yks., eniten Maaningan Lapinjärvillä (18 yks.).

Meriharakka *Haematopus ostralegus* (1). Pesintään vihjaavia havaintoja ei katsausvuodelta ilmoitettu, joskin entisillä pesimäpaikoilla lintuja kyllä nähtiin. Kaikki havainnot saatiin tavannutkaisesti keväältä ja kesältä: 29.4. 1 yks. Varkaus (OHu), 2.5. 2 p (MPH, HKo, ARO), 3.-8.6. 2 p ja 28.7. 4 ad p (OHu) Varkaus Lehtoniemi, 27.-29.5. 1 p Kuopio Savon Sellu (JRi), 30.5. 1 m Kuopio Laivonsaari (T. Siponen/JHu) sekä 6.6. 1 p Siilinjärvi Musti (HHö, KRu, MU).

Pikkutylli *Charadrius dubius* (3). Ilmoitettujen reviiirien (yht. 25-26, useimmilta pesä- tai poikuelöytö) kuntajakauma oli seuraava: Siilinjärvi 10-11, Nilsia 6, Maaninka 2, Varpaisjärvi 2, Iisalmi 1, Kaavi 1, Rautalampi 1, Sonkajärvi 1 ja Varkaus 1. Lisäksi Joroisista löytyi 1 pesivä pari. Eniten pesijöitä tavattiin Siilinjärven Raasion altaalla, jonka hietikoilta ynnättiin 5-6 paria. Valtaosa ilmoitetuista reviiireistä sijaitsi tyypillisesti teko biotoopeilla (mm. sora montut, jätemaakentät ym.). Lajilla on nykyään taipumusta hakeutua pesimään myös avokesantopelloille. Rengastukset: 29 pull + 66 fl, pääosin Raasiosta.

Tylli *C. hiaticula* (1). Keväthavaintoja vain neljältä paikalta: 13.5. 2 p Maaninka Hämeenlahti ja 2.6. 1 p Maaninka/Siilinjärvi Keskimmäinen (VMV), 1.-4.6. enimmillään 6 p Nilsia Palonurmi (PHA) sekä 5.-7.6. 6 p Siilinjärvi Raasio (AHa ym.). Syyspuolen havainnot painottuivat Siilinjärven Raasioon ja Mustiin, joiden

yhteishavaintosumma aikaväliltä 30.6.-23.9. oli 261 yks. Viikkain päivä: 17.8. 26 p + m Raasio (KKö, PPy). Muita syyshavaintoja kertyi aikaväliltä 15.-23.8. yhteensä 6 yksilöstä (Juankoski, Maaninka, Rautalampi, Siilinjärvi). Renkaan sai 47 fl (kaikki Raasiossa).

Kapustarinta *Pluvialis apricaria* (2). Soilla tarpominen ei ilmeisesti kiinnostanut juuri ketään, sillä pesimäaikainen havaintosaalis jäi laihaksi: 28.6. 3 ad p Sonkajärvi Iskolanaukea (VMS) ja 4.7. 1 varoitteleva Pielavesi Nikaransuo (KRT).

Tundrakurmitsa *P. squatarola* (1). Lajista tehtiin vain syysmuuttohavaintoja kolmelta paikalta: 18.7.-20.8. yht. 77 p + m Siilinjärvi Raasio (monet), 25.7. 2 ad p Siilinjärvi Musti (monet) ja 8.8. a8 ad S Rautalampi Pohjois-Saikari (MLi). Raasion paras päivä: 16.8. 2 ad p + 64 ad (3a) S (monet). Rengastukset: 1 fl (Raasio).

Isoisirri *Calidris canutus* (1). Kaikki havainnot: 19.7. 1 ad p (monet), 30.7. a7 SW (KKö, PPy), 1.8. 1 p (SNi, PVa) ja 16.8. a3 S (KKö, PPy) Siilinjärvi Raasio sekä 12.8. 1 p Siilinjärvi Musti (AHa, JKe).

Pulmussirri *C. alba* (1). Kaikki havainnot: 27.7. 2 ad p/m (PPy, JRI), 10.8. 1 ad p (monet) ja 15.8. 1 p (monet) Siilinjärvi Raasio sekä 5.8. 3 p (JKe, HKo), 10.8. 1 p (JKe, HKo) ja 18.8. 1 ad p (JVi) Siilinjärvi Musti.

Pikkusirri *C. minuta* (1). Harvinainen kevätlaaji, joka nähtiin Siilinjärven Raasiossa nyt kuutena päivänä aikavälillä 6.-28.6. Enimmillään paikalla piipersi 7.6. 6 p (AHa, JKe, ARo). Syysmuutto alkoi Siilinjärven altailla 13.7. ja päättyi 16.9. Tuona aikana Raasion ja Mustin

alueilta summattiin havainnointitehoon nähden varsin vaatimattomat 491 yksilöä. Huippupäivää edustaa 21.8. 69 p (monet). Erityisen silmiinpistävää tänä syksynä oli nuorten lintujen vähyys, mikä saattoi kuvastaa pesintöjen perusteellista epäonnistumista tundralla. Myös Raasion rengastussumma jäi suhteellisen vaatimattomaksi: 140 fl. Syyshavainnot muualta: 23.8. 1 p Siilinjärvi Rissala (HHa).

Lapinsirri *C. temminckii* (1). Keväällä normaalin vähälukuinen: 23.5. 9 p Sonkajärvi Saukkosuo (VMS), 29.5. 1 m Nilsia Palonurmi (PHa) sekä 5.6. 6 p (HHö) ja 7.6. 1 p (AHa, JKe, ARo) Siilinjärvi Raasio. Syysmuuttohavainnot painottuivat Siilinjärven Raasioon ja Mustiin: aikavälin 5.7.-16.9. havaintosumma 299 yks. Enimmillään 7.7. ja 13.7. 16 p (monet). Syksylläkin muualapain kovin hiljaista: 3.8. 1 p ja 11.-16.8. enimmillään 2 p Varpaisjärvi kk. jätevedenpuhdistamo (HHö) sekä 2.9. 1 kiert Lapinlahti Linnansalmi (HHö). Rengastuksia tehtiin 64 fl-linnulle (Raasio).

Palsasirri *C. melanotos* (RK). Eräs lintuvuotemme nupaloista: 23.-25.7. 1 + 2kv ♀ r Siilinjärvi Raasio ja Musti (PPy ym.). Lintu tipahti Raasion altaalle 23.7. il-lankähmässä ja eksyi aamuyön pimeydessä altaan kah-lajakatiskoihin. PPy pääsikin sitten puristamaan Suomen ensimmäisen palsasirrihengastuksen vanhalle linnulle. 24.7. lintu siirtyi Mustille. Tämä oli ensimmäinen havainto lajista Pohjois-Savossa. Lintu aiheutti luonnol-lisen, mutta lievän bongarivaelluksen altaalle.

Kuovisirri *C. ferruginea* (1). Kaikki ilmoitetut havainnot syksyltä ja Siilinjärveltä. Raasion ja Mustin altailla ynnättiin 13.7.-5.9. 143 yks., joista vain 5 yksilöä

\$\$

!! WANTED !!

\$\$

Vuoden 1993 havainnot [*observations from 1993*]: ke-vätmuutto [*spring migration*], syysmuutto [*autumn migration*] ja havaintokortit [*observation records*].

Vesipääskyjä havaittiin vuonna 1992 kohtuullisen paljon. © Eelis Rissanen

määritettiin nuoriksi. Kuovisirrinkin pesinnät lienevät epäonnistuneet pikkusirrin mallin mukaisesti. Ruuhkain päivä: 20.7. 35 ad p (monet). Renkaan sai muistoksi 71 fl.

Suosirri *C. alpina* (1). Kevähavaintoja tehtiin vain perinteisellä keväisellä sirripaikalla Nilsin Palonurmesa: 20.-21.5. 1 p, 23.5. 4 p ja 26.-28.5. 2 p (PHA). Syys-havainnoista ehdoton valtaosa tehtiin yhtä perinteisillä syksyisillä sirripaikoilla Siilinjärven Raasiassa ja Mustissa. Aikavälillä 2.7.-16.9. laskettiin uudeksi komeaksi havaintosummaennätykseksi (Raasio + Musti) 2395 yks. Vanhojen lintujen muutto oli läpi syksyn tälläkäläisittäin näyttävää huipentuen 20.7., jolloin Raasion lietteillä rullasi päivän mittaan 550 ad (monet). Loppusyksyllä nuoret linnut loistivat pikku- ja kuovisirrin tavoin poissaolollaan. Syyshavainnot muualta jäivät normaalin vähäisiksi: 28.6. 2 p/kiert Sonkajärvi Saukkosuo (VMS), 8.7. 1 p Tervo Iisvesi (MLi), 16.8. a5 ad p Varpaisjärvi kk. jätevedenpuhdistamo (HHö) ja 23.9. a30 m Joroinen Puomilansalmi (OHu). Rengastusennätyskin siirtyi uusiin lukuihin: 827 fl (kaikki Raasiassa).

Jänkäsirriäinen *Limicola falcinellus* (1). Kolme kevähavaintoa: 1.6. 4 p Nilsin Palonurmi (PHA), 3.6. 1 p Siil-

linjärvi kk. (MU) ja 6.6. 2 p Siilinjärvi Raasio (HHö, KRu, MU). Syyshavaintoja vain Siilinjärven Raasiasta 2.-29.7. yhteensä 8 ad p, maksimissaan 20.7. 3 ad p (monet). Rengastukset: 1 fl (Raasio). Lisäksi yksi AHK:n käsittelemä ja hyväksymä vanha havainto: 13.8.1983 1 p Leppävirta Oravikoski (ALi).

Suokukko *Philomachus pugnax* (2). Maaningan Lapinjärvellä arvioitiin pesivän n. 10 paria ja Keitelelen Hetejärvellä 10 paria (VMV). Muita pesimäajalle sijoittuvia havaintoja kovin vähän: 6.6. 1 ♂ 1 ♀ p Maaninka, Siilinjärvi Keskimmäinen ja 3 ♂ 1 ♀ p Siilinjärvi Raasio (HHö, KRu, MU).

Jänkäkurppa *Lymnocyptes minimus* (1). Kurppien osalta vuosi pyörähti käyntiin harvinaisella talvehtimishavainnolla: 4.3. 1 p Iisalmi Porosuo (KJä). Lintu löytyi lähdeojalta, joka pysyy talvisin sulana. Seuraavat kuitaukset liittyivät kevätmuuttoon: 2.5. 11 p Varkaus Ruokojärvi (ALi ym.) ja 4.5. 4 p Siilinjärvi Aappola (MU). Pitkästä aikaa ilmoitettiin myös pesimäaikaista havaintoja: 25.5. 1 Ä Keitele Hetejärvi (JTU, VMV) ja 7.6. 1 p Leppävirta Saamainen (ER). Syyshavainnot jäivät yhteen tapaamiseen: 16.9. 1 p Siilinjärvi Raasio (AHa, JKe, MU).

Heinäkurppa *Gallinago media* (A). Syksyisiä muuttoläpäälijoita onnistuttiin polkaisemaan liikkeelle ainakin kahdella paikalla: 17.9. 1 p Siilinjärvi kk. (AHa) ja 18.9. 1 p Nilsia Ranta-Sänkämäki (JRI). 1990-luvulta on tiedossamme vain yksi aikaisempi havainto.

Mustapyrstökuiri *Limosa limosa* (A). Yksi vanha havainto: 6. ja 8.5.1989 1 p Maaninka Lapinjärvi-Keskimmäinen (VMV). Tämä on tuorein havaintomme lajista Pohjois-Savossa!

Punakuiri *L. lapponica* (1). Havaintoja herui vain Siilinjärven Raasiosta, jossa aikavälillä 7.7.-16.8. ihmeteltiin yhteensä 46 yksilön edesottamuksia. Vilkkain päivä: 15.7. 28 ad p (EB, A. Björk, KKö, PPy).

Pikkukuovi *Numenius phaeopus* (3). Vain yksi pesintään vihjaava tieto: 28.6. 2 varoittelevaa paria Sonkajärvi Saukkosuo (VMS). Lisäksi mahdollinen revüiri: 19.5. 1 p Varpaisjärvi Sopenjärvi (HHö). Pesimähavaintojen ja revüiritietojen niukkuus selittyy heikolla retkeilyllä Ylä-Savon suo- ja peltoaisemissa.

Punajalkaviklo *Tringa totanus* (1). Lajin revüirejä löytyi kesällä 1992 keskimääräistä paremmin. Ilmoitetut revüirit (yht. 13): Nilsia Palonurmi vähintään 2 (PHa), Maaninka/Siilinjärvi Keskimmäinen 4, Maaninka Lapinjärvet 3, Patalahti ja Hämeenlahti (VMV ym.) sekä Siilinjärvi Raasio-Kolmisoppijärvi 2 (pesinnät) (MU ym.). Maaninnan Lapinjärvillä ja Keskimmäisellä laji on ollut vuosittainen pesijä n. 10 vuoden ajan. Siilinjärven Raasiosta laji pesi nyt ensimmäistä kertaa. Em. paikoilla tehtiin runsaasti myös kevähavaintoja 1.5. alkaen. Muualta ilmoitettiin kevähavaintoja vähintään 5 yksilöstä: 4.5. 1 p Siilinjärvi Toivala (JHu, JKe), 4.5. 1 p ja 10.5. 2 p Siilinjärvi Kevätön (MU), 10.5. ja 15.5. 1 p Kuopio Riistaveden Lintujärvet (MPH, HHö, JPy, ARo) sekä 12.-13.5. 1 p Kuopio Väinölänniemi (EB). Syyspuolella ilmoitettiin nähdystä seuraavasti: 19.7., 2.8. ja 9.8. 1-2 p Nilsia Palonurmi (PHa) sekä aikavälillä 1.7.-5.8. eri päivien summana yht. 49 yks. (osa havainnoista koskee altaan pesimälintuja) Siilinjärvi Raasio (monet). Rengastukset: 8 fl (kaikki Raasiassa).

Rantakurvi *Xenus cinereus* (A). Yksi havainto: 27.-29.6. 1 ad r Siilinjärvi Raasio (JPy, PPy ym.). Tämä oli Raasion kolmas kurvihavainto ja toinen kurvirengastus. Pohjois-Savosta tunnetaan nyt yhteensä 5 havaintoa.

Vesipääsky *Phalaropus lobatus* (1). Kohtuullisen hyvä vesipääskykevät (luvut havaintosummia ja suluissa paras päivä): 23.5.-3.6. 34 p (31.5. 10 p) Nilsia Palonurmi (PHa), 25.5. 17 p Keitele Hetejärvi (JTU, VMV) ja 5.-7.6. 10 p (5.6. 5 p) Siilinjärvi Raasio (AHa ym.). Kaikki syyspuolen linnut poimittiin Raasiosta. Ajanjakson 30.6.-

29.8. havaintosumma oli 58 yks. Enimmillään altaan aalloilla kellui 2.7. ja 22.-24.7. 9 p (PPy ym.). Rengastettuaakin saatiin 12 fl (Raasio).

Tunturikihu *Stercorarius longicaudus* (A). Yksi vanha havainto: 29.9.1986 1 juv lentokyvyttömäksi nälkiintyneenä Keitele Pikonmäki (Alaja 1993). Havainto on julkaistu aikaisemmin (faunistinen katsaus 1986) päivämäärällä 10.8.1986. Lintu kuntoutui viikossa, rengastettiin ja vapautettiin.

Pikkulokki *Larus minutus* (3). Laji runsastuu läänissämme sitä mukaa kun järvemme rehevöityvät. Esimerkiksi karulla mutta kiihtyvää tahtia rehevöityvällä Pohjois-Kallavedellä minilokkeja liihottelee ruokailemassa kuin kalalokkeja konsanaan. Laji pesii jo peruskarulla Leppävirran Suvasvedelläkin: Haapaselkä 3-5 paria (ALy). Rehevöitymisen myötä reittijärviemme surviaissääskituotanto on ilmeisesti lisääntynyt voimakkaasti, ja kuoriutuvat surviaissääsket tarjoavat pikkulokeille mainion ravintolähteen. Pääosa läänimme pikkulokeista pesii kuitenkin edelleen ns. lintujärvillä. Järvikohtaisia parimäärätietoja saatiin kasaan kiittävästi. Ilmoitettu parimääräsumma - 400 paria - pilkkoutui eri kuntien osalle seuraavalla tavalla: Maaninka 165, Keitele 50, Vieremä 50, Kuopio 35, Kiuruvesi 33, Karttula 20, Siilinjärvi 17, Tervo 13, Lapinlahti 6, Leppävirta 5, Varpaisjärvi 5, Nilsia 1. Suurimmat yhdyskunnat tavattiin Maaningalla: Lapinjärvet 100 paria (+ naurulokki 1600 paria) ja Patajärvi 60 paria (VMV). Lapinjärvien koloniaa suurempia pikkulokkirypäleitä Pohjois-Savosta tuskin löytyy. Ehkä erikoisin pesimäpaikka oli Siilinjärven Raasio, jossa lähes kasvittomalta ja kovapohjaiselta hietikkokentältä löytyi 7 pesää (JPy ym.). Raasion linnut lienee houkutelut paikalle altaalla hyrräävä surviaissääskimassa.

Selkälokki *L. fuscus* (3*). Parimääräarvioita saatiin seuraavilta suurjärvilä: Rautalampi/Suonenjoki Iisvesi keskiosa 2 paria (TJa, MLi), Kuopio/Leppävirta/Vehmersalmi Sotkanselkä 10 paria (RJ), Kuopio/Vehmersalmi Keski-Kallavesi 90 paria (RJ), Leppävirta/Vehmersalmi Suvasvesi-Roikanvesi 35 paria (RJ, ALy), Kaavi/Tuusniemi Rikkavesi pohjoisosaa 2-5 paria (JTo), Nilsia Syväri 10-20 paria (HHö), Pielavesi Pielavesi n. 10 paria (KRt) ja Kiuruvesi Koivujärvi 1 pari (ei pesintää) (TH, SJu). Lisäksi informoitiin muutamasta yksittäisparista pienemmilä järvilä. Suurimmat yhdyskunnat löytyivät Keski-Kallavedeltä (n. 15 paria + 10-15 paria + 8-15 paria). RJ:n mukaan selkälokki on vähentynyt Keski-Kallavedellä n. 30 % 1980-luvun alusta ja Suvasvedellä noin puoleen vuoden 1985 tasosta. Poikasia rengastettiin 47 yks. - vastaavasti v. 1991 74 yks. Löysäilivätkö selkälokkirengastajat vai vähenivätkö rengastettavat?

Isolokki *L. hyperboreus* (A). Yksi keväinen vierailija harmaalokkijengiin liittyneenä: 20.-26.3. ja 8.-11.4. 1 2kv p Varkaus Huruslahti (TI ym.). On mahdollista, että huhtikuun lintu oli eri yksilö kuin maaliskuun lepäilijä. Tämä oli ensimmäinen isolokkihavis tältä vuosikymmeneltä (edellinen v. 1988).

Merilokki *L. marinus* (1). Kaikki ilmoitetut kevätlinnut tepastelivat Varkauden Huruslahdella: 3.3. 2 p (TI), 21.-23.3. 1 ad p (OHu, TI, HKo), 7.4. 1 p (TI) ja 10.4. 1 ad p (OHu, HKo). Lisäksi yksi syyslöytö: 28.9. 1 ad p Varkaus Lehtoniemi (OHu). Aiemmin julkaisemattomia vanhoja havaintoja kertyi aimo joukko: 24.3.1981 2 ad + 1 2kv p (OHu, ALi), 27.3.1982 1 p (ALi), 28.3.1988 1 ad p (OHu), 13.3.1989 1 ad p (OHu) ja 20.3.1989 1 ad p (OHu) Varkaus Siitinselkä sekä 19.3.1990 1 p (TI), 27.3.1991 1 p (TI) ja 4.4.1991 1 ad p (OHu) Varkaus Huruslahti (TI). Vuosien 1983-87 merilokkihavainnot vaativat AHK-käsittelyn ennen julkistamistaan.

Lapintiira *Sterna paradisaea* (A). Pesintä Siilinjärven Raasiossa: 29.6.-5.8. 2 ad p + 1 pull r (HHa, PPy ym.). Pari pesi altaan hietikolla kalatiira-pikkulokkikoloniasa. Raasion linnut tavattiin kerran myös Mustin altaalla: 5.8. 1 ad + 1 juv p (JKe, HKo). Pesintää osattiin jo odotella vuosien 1989 ja 1991 kesäoleskelujen perusteella. Laji on tavattu pesivänä Pohjois-Savossa vain kaksi kertaa aikaisemmin (v. 1982 Kallavedellä ja v. 1987 kaksi paria Nilsin Syvärillä). Muita lapintiirahavaintoja ei katsausvuodelta ilmoitettu.

Kesykyhyhky *Columba livia* (3). Seuraavanlaisia kommentteja esitettiin: lisälmä muutamia talvehtii (KJä, US), Kiuruvesi kk. n. 20 paria (TH), Lapinlahti kk. n. 5 paria (syksyllä enimmillään n. 30 yks.) (HHö), Varpaisjärvi kk. 27.8. 1 p (eka havainto kunnasta?) (HHö), Nilsin kk. 5.-14.3. 1 p (HHö), Siilinjärvi kk. + Toivala 60 yks. (HHö, MU), Leppävirta Sorsakoski 23.2. 19 yks. (JPY), Varkaus Lehtoniemi 22.11. 9 yks. (JPY), Kaavi "ei puluja" (JTo).

Uuttukyyhky *C. oenas* (1). Katsausvuodelta ei ilmoitettu ensimmäistäkään havaintoa! Vanhoja julkaisemattomia havaintoja: 16.3.1989 1 p lisälmä Pohjoismäki (US), 7.4.1990 1 p Varkaus (OHu) ja 4.5.1991 2 p Sonkajärvi Tupsu (US).

Huuhkaja *Bubo bubo* (1). Huuhkajareviireitä (vähintään keväinen Ä-havainto) ilmoitettiin yhteensä 12 (Kiuruvesi 3, Kuopio 2, Siilinjärvi 2, Kaavi, Leppävirta, Nilsin, Rautalampi, Tuusniemi). Pesintä varmistettiin kahdella reviirillä, jotka molemmat sijaitsivat Kiuruvedellä (TH, SJu, E. Blomberg/SJu). Toiselta pesältä rengastettiin 3

pull ja toinen 3-munainen pesä hylättiin paikkakuntalaisen osuttua vahingossa pesälle. Haapala ym. (1993) raportoivat Pohjois-Savosta kolme pesintää (ilmeisesti em. Kiuruveden pesät sisältyvät tähän lukuun). Lisäksi Joroisista löytyi yksi pesä (1 pull r) (TI). Syysuhuilijasta kuultiin em. reviirien ulkopuolelta ainakin kahden paikalla (Siilinjärvi, Suonenjoki). Yksi leppävirtalainen (1kv) ja yksi kuopiolainen (ad ♂) syysseikkailija joutuivat törmäyskurssille auton kanssa, ja Vieremällä maraskuinen lühottelija (ad ♀) teloi itsensä sähkölinjaan (museo). Rengastuksia kertyi yhteensä vain neljän poikasesta.

Tunturipöllö *Nyctea scandiaca* (1). Poikkeuksellisen jo keskellä kesää alkanut nälkävaellus toi muutamia tunturipöllön meidänkin maisemiin: 30.6. 1 p saalistamassa lokkiluodolla Kaavi Luikonniemi (PRä), 21.9. ad ♂ p Maaninka Lapinjärvi (JRI, VMV), lokakuun alku 1 p liikenneopasteen päällä Varkaus Savonlinna (maalikko/TI) ja 11.10. 1 p Varkaus Jäppiläntie (Laine/TI). Edellinen vähän näkyvämpi rynnistys koettiin v. 1983 (4 havaintoa). Lisäksi yksi vanha havainto: 5.2.1990 1 p Rautalampi Rastunsuo (E. Sillanpää/KS).

Hüripöllö *Surnia ulula* (1). Kaikki havainnot: 24.3. 1 p Varpaisjärvi Jokijärvi (HHö), 18.10. 1 p Varkaus Osmajoki (TI), 22.10.-1.11. 1 p Rautalampi Vaajasjärvi (M. Pehkonen/TJä, RPa), 25.10. 1 kv ♀ lankoita törmänneenä Tuusniemi kk. (T. Leppänen/museo, JVI), 31.10. 1 r Joroinen Matkus ja 1 r Joroinen Pasalankylä (TI), 25.11. 1 p ja 30.12. 1 p Kuopio Kotkatniemi (JT), sekä 5.12. 1 p Leppävirta (TI).

Varpuspöllö *Glaucidium passerinum* (1). Soidinäänne leviää lintuja ja muita keväisiä istuskelijaita tavattiin seuraavasti: 7.1.-20.4. 1 p Nilsin Ranta-Sänkimäki (JRI), 8.3. 1 Å Kuopio Haminalahti (AHa, JKe), 12.3. 2 p Varpaisjärvi Koiramäki (J. Laine/JRI), 25.3. 1 Å Juuskoski Kellolahti (KRT), 10.4. 1 Å Varkaus Kurola (HKe) ja 2.5. 2 p Rautalampi Tienhaara (LPu). Talvehtivien lintuja nähtiin tammi-maaliskuussa lisäksi kolmella muulla paikalla (Kuopio, Nilsin, Pielavesi). Havaintokortteista ei löytynyt pesintään viittaavia tietoja, mutta Haapala ym. (1993) ilmoittavat Pohjois-Savosta yhden pesinnän. Syksyllä minipöllöt olivat liikkeellä isommalla porukalla ja aikaväliltä 5.9.-29.12. havaintoja kertyikin yhteensä 16 yksilöstä: Nilsin 4, Leppävirta 2, Rautalampi 2, Siilinjärvi 2, Sonkajärvi 2, Kaavi 1, Kuopio 1, Pielavesi 1 ja Vieremä 1. Rengastukset: 1 fl.

Lehtopöllö *Strix aluco* (3*). Laji rämpi edelleen pohjalla; tietoomme tuli vain kolme pesimäaikaista havaintoa, niistäkin yksi Joroisten puolelta: 5.5. 1 ♂ pesäpöntö Leppävirta Sorsakoski Konninmäki (V. Mehtonen/HR).

14.5. epäonnistunut pesintä navetan tuuletusaukossa Joroinen Kaitainen (TI) ja 1 pesintä Pohjois-Savo (Haapala ym. 1993).

Viirupöllö *S. uralensis* (3*). Haapala ym. (1993) ilmoittavat Pohjois-Savosta 22 pesintää. Korteilla ilmoitetut pesinnät (yht. 17) ja muut reviiirit (yht. 22) jakaantuivat kunnittain seuraavasti (luvat tarkoittavat pesintöjä/muita reviiireitä): Joroinen 1/0, Kaavi 1/3, Kiuruvesi 12/1, Kuopio 1/0, Leppävirta 0/7, Nilsiä 0/2, Pielavesi 1/0, Rautalampi 1/8, Vieremä 0/1. Rengastusikään vartuneita poikasia vinkui keskimäärin 2.7 per poikapesä ($n=15$). Edellisvuonna vastaava luku oli 2.4. Kaksi pesää tuhoutui/hylättiin haudontavaiheessa. Muista aloitettujen pesintöjen epäonnistumisista ei raportoitu. Vuosikaudet lajin parissa puurtanut SJu luonnehti Kiuruveden suunnan viirupöllövuotta pesintöjen määrän osalta keskinkertaiseksi tai hyväksi ja poikastuoton puolesta hyväksi. Renkaat kiinnitettiin 48 poikaselle + 14 fl-linnulle.

Lapinpöllö *S. nebulosa* (1). Ilmoitetut pesinnät: 1.-23.6. pesintä (1 pull + 1 muna) hiirihaukan pesässä + pesintä (1 pull; ilmeisesti epäonnistui) kanahaukan pesässä Kaavi Rauvanjärvi (JTo) ja 1.6.-8.7. pesintä (1 pull) hii-

rihaukan pesässä Kaavi Kataja (JTo) sekä 27.6. pesintä Pielavesi (J. Taskinen/SJu). Haapala ym. (1993) ovat taulukoineet Pohjois-Savosta 4 pesintää (ilmeisesti edellä luetellut pesinnät). Muut ilmoitetut havainnot: 10.4. 1 Ä Tervo (TJa), 11.6. 1 ad ♀ kuollut (nälkiintynyt) Kiuruvesi Koskenjoki (M. Rahunen/museo), 1.8. 1 juv p Suonenjoki Sydänmaa (KSa), 25.9. 1 juv kuollut (nälkiintynyt; em. Pielaveden pesinnästä rengastettu) Pielavesi Sulkavanjärvi (SJU), 29.9. 1 kuollut korkeajännitelinjalla Kiuruvesi Korpijoki (SJU) ja 31.12. 1 r Rautalampi Rastunsuo (KSa). Rengastussumma 4 pull + 2 fl.

Sarvipöllö *Asio otus* (3*). Maastopoikueisiin törmättiin kuudella paikalla, joista neljä oli Pohjois-Savon puolella: Joroinen Lahnelahti ja Maaveden asema (OHu, ALi), Lapinlahti Mäntyjärvi (M. Ahonen/MU), Pielavesi Haapajärvi (KRT), Sonkajärvi Suolahti (US) sekä Varkaus Timola (TI). Lisäksi ilmoitettiin kolme reviiiriä, joilla kuultiin soidinhuhuileva lintu: Rautalampi Vaajasalmi 2 ja Suonenjoki Rieponniemi (TJa). Rengastukset: 3 pull + 22 fl.

Suopöllö *A. flammeus* (3*). Haapalan ym. (1993) mukaan Pohjois-Savossa todettiin 6 pesintää. Havaintokorteilla ilmoitettiin vain kolmesta pesinnästä: Juankoski

Hiiropöllöstä tehtiin vuonna 1992 yhteensä yhdeksän havaintoa. © Eelis Rissanen

Muuruvesi Putaansaari (VU), Kiuruvesi Rapakkojoki (TH, SJU) ja Maaninka Patalahti (VMV). Muita revii-rejä ja pesimäaikaaisia havaintopaikkoja kirjattiin viisi: Pielavesi 3, Rautalampi 1, Siilinjärvi 1. Renkaalla koristeltiin 13 pull + 48 fl (missä?).

Helmipöllö *Aegolius funereus* (3*). Helmipöllön pesintöjä todettiin 87 (Haapala ym. 1993), lähes sama määrä kuin viime vuonna (86). Korteilla ilmoitettiin 52 pesinnästä (osa näistä sisältyy Haapalan ym. katsaukseen) ja 34 muusta reviiristä (Ä-havaintoja), jotka sijoituivat eri kuntiin kuvan 1 osoittamalla tavalla. Lisäksi Joroisista löydettiin 2 pesää. Ainakin alueemme länsiosissa pesinnät sujuivat varsin tuottoisasti, kuten pesintöjen tunnusluvutkin (koko P-Savo) kertovat: keskimääräinen pesyekoko 5.5 munaa (n=19), keskimäärin 4.8 rengastusikäistä poikasta poikaspesää kohti (n=43) ja keskimäärin 4.2 rengastusikäistä poikasta aloitettua pesintää kohti (n=49). Helmipöllöjen ruokapöytä oli katettu sekä pelt- että metsämyyrillä. Pöllöjen pesäpoikaskauden kissanpäivistä kertoo SJU:n havainto eräältä kiuruveteläiseltä pöntöltä, jossa 8 poikaselle jemmattu saalisvarasto oli sekä määrällisesti että laadullisesti erikoinen: 28 peltomyyrää, 14 metsämyyrää ja 3 metsäsopulua. Metsäso-puleita löydettiin Kiuruvedellä toisenkin pöntön saalisvarastosta. Myyräkan-tojen romahdus käynnistyi Ylä-Savossa pesintäkauden loppupuolella, mikä tiesi todennäköisiä tappioita maasto-poikasvaiheessa ja selviytyneiden lii-kekannalle lähtöä jo kesällä. Katsausvuoden rengastussumma (317 pull + 55 fl) jäi vielä kauas vuoden 1989 ennätyslukuista (521 pull + 126 fl).

Kehrääläinen *Caprimulgus europaeus* (1). Laji elää syvää laskusuhdannevaihetta; Pohjois-Savon puolelta ei ilmoitettu ensimmäistään havaintoa. Ainut ilmoitettu: 16.6. 1 Ä Joroinen Savuniemi (TI). Kehrääläinen on harvinaistunut viime vuosina koko valtakunnassa, ja mahdollisesti täällä Pohjois-Savossa - levinneisyysalueensa pohjoisreunalla - laji ei ole enää nykyään vakituinen pesimälintu.

Tervapääsky *Apus apus* (3). Yhdistyksemme kerää tietoja lajin erämaapesinnöistä. Näitä ilmoitettiin nyt yhteensä 11 paikalta seuraavien kuntien alueilta: Kaavi 7 (JTo), Karttula 1 (ALy), Kuo-

pio 1 (ALy), Rautalampi 1 (ALy) ja Suonenjoki (MLi).

Kuningaskalastaja *Alcedo atthis* (A). Sähköttä menneiltä vuosilta: 19.8.1984 1 ♂ p Varkaus Lehtoniemi (ALi, OHu ym.). 1980-luvulta on nyt tiedossamme 7 havaintoa 8 yksilöstä. Kuluvalla vuosikymmenellä on kuparinen vielä rikkomatta.

Harjalintu *Upupa epops* (1). Yksi punkkarihavainto 16.8. 1 p metsäautotiellä Kaavi Potku (H. ja U. Tuomai-nen/MU). Tämä oli jo 8. havainto 1990-luvulta.

Harmaapäätikka *Picus canus* (1). Kaikki ilmoitetut havainnot: joulukuu 1991 - helmikuu 1 p lintulautavie-raana Nilsia Väättäjänselä (P. Savolainen/JHe), 19.5. 16.7. 1 p ja 20.10. 2 p Rautalampi Tienhaara (LPu), 6.14.8. 1 p + poikasten ääntelyä Rautalampi Rovionmä-

Helmipöllön pesinnät (ensimmäinen luku) ja muut revirit (jälkimmäinen luku) kunnittain.

(LPu) sekä 30.10. 1 vaeltava Kuopio Iso-Telkko (P. Pekonen/ES). Rautalammin havainnot liittynevät samoihin lintuihin. Rautalammin poikuehavainto on merkittävä, sillä lajin pesintää ei tiettävästi ole varmistettu Pohjois-Savosta ainakaan pariinkymmeneen vuoteen. Lisäksi kaksi vanhaa havaintoa: 4.5.1982 1 ♀ Varkaus Mula (OHu) ja 10.11.1987-28.3.1988 1 ♀ p Sonkajärvi Suolahti (US).

Palokärki *Dryocopus martius* (2). Reviireitä ja pesimäaikaista havaintopaikkoja ilmoitettiin 34, joista 33 oli Pohjois-Savon puolella: Leppävirta 6, Nilsia 6, Pielavesi 5, Kuopio 3, Rautalampi 3, Juankoski 2, Maaninka 2, Siilinjärvi 2, Joroinen 1, Kaavi 1, Kiuruvesi 1, Sonkajärvi 1 ja Suonenjoki 1. Pesä etsittiin vain 4 reviiriltä: Juankoski kk. (KRt), Kiuruvesi Lavapuro (TH), Leppävirta Oravikoski (A. Miettinen/HR) ja Pielavesi Vaaraslahti (KRt).

Valkoselkätikka *Dendrocopos leucotos* (A). Yksi syys-havainto: n. 15.10. 1 p Rautalampi Niinivesi (T. Ylönen/ER). Tikka tavattiin naputtelemassa - nykyajalle tyypillisesti - koivutukkipinon lahjoillella.

Pikkutikka *D. minor* (1). Huhti-heinäkuussa pikkutikkoja nähtiin viime vuoden tavoin 17 paikalla/reviirillä: Kuopio 7, Siilinjärvi 3, Leppävirta 2, Varpaisjärvi 2, Maaninka 1, Nilsia 1 ja Rautalampi 1. Pesintöjään varmisti sentään viisi: Kuopio Savilahti poikaspesä (HHa, AHa, ER), Mallitalonmäki pesä (HHa), Sikoniemi poikaspesä (JRi) ja Riistavesi Keskimäinen maastopoikue (HHa) sekä Siilinjärvi Vesijärvi maastopoikue (JHu). Lisäksi ilmeinen maastopoikue Rautalampi Pohjois-Saikari (MLi). Tammi-maaliskuulla havaittiin 4 yksilöä ja elo-joulukuussa 10 naputtelijaa (P-Savo 8, Joroinen 2).

Pohjantikka *Picoides tridactylus* (1). Touko-heinäkuulta seitsemän havaintoa, joista kaksi koskee pesälöytöä: 6.5. 1 m Kuopio Kelloniemi (EB), 14.5. 1 ♀ p Rautalampi Etelä-Saikari (TJa), 24.5. 1 ♀ Viereä Talaskangas (VMS), 6.6. pesintä Leppävirta Riikinneva (HKO), 1.7. 1 ♂ + poikaspesä Rautavaara Luokkikangas (KRu), 9.7. 1 ♀ p Siilinjärvi Raasio (JRi, MU) ja 19.7. 1 p Iisalmi Ruotaanmäki (KSa). Lisäksi huhtikuulta yksi kevähavainto (Pielavesi) ja syys-joulukuulta havaintoja 8 yksilöstä (Kuopio 3, Sonkajärvi 2, Nilsia 1, Rautavaara 1, Siilinjärvi 1).

Tilhi *Bombus garrulus* (2). Ainoat ilmoitetut noteeraukset pesimäajalta: 30.6. n. 5 p Rautavaara Katajamäki ja 1.7. ää Rautavaara Luokkikangas (KRu).

Satakieli *Luscinia luscinia* (1). Satakielet melusivat erityisesti Kuopion-Siilinjärven-Maaningan alueella sekä

Leppävirran-Varkauden seudulla. Näillä alueilla oli myös aktiivisinta yölaulajaretkelyä, mikä osaltaan selittää havaintojen keskittymisen em. alueille. Esimerkiksi Varkaudessa laji alkaa olla nykyään jo niin yleinen laulaja, ettei havaintoja jakseta edes kirjata ylös - näin kävi tänäkin vuonna. Varkauden havaintojen osittainen puuttuminen täytyy muistaa, kun vertaa tämän vuoden laulajasummaa aikaisempiin lukuihin. Läänimme kaaruimmilla seuduilla eli länsi-, pohjois- ja itäosissa satakielen karjunta ei todellisuudessaakaan yleensä päässyt rikkomaan kesäyön rauhaa. Aikaväliltä 20.5.-28.6. ilmoitettiin yhteensä 53 laulajaa (v. 1991 n. 77 ♀), jotka jakaantuivat eri kuntiin seuraavasti: Siilinjärvi 17, Kuopio 14, Maaninka 9, Varkaus 6, Leppävirta 3, Nilsia 2, Iisalmi 1 ja Kiuruvesi 1. Pesintä onnistuttu varmistaamaan vain Leppävirran Nikkilänmaella, jossa pomppi kesäkuussa maastopoikue (HR, RR).

Mustapäätasku *Saxicola torquata* (RK). Erään syysretken huippuhetki: 2.9. 1 + 1kv ♂ p Varkaus Pitkälänniemi (HKO, MPH ym.). Linnussa todettiin *maura*-alalajin piirteet. Pohjois-Savosta on tiedossamme vain kaksi aikaisempaa havaintoa (v. 1981, 1987), joista ensimmäinen niinkään Pitkälänniemeltä.

Sepelrastas *Turdus torquatus* (A). Älyttiin kerran keväällä: 27.-28.4. 1 ♂ p pihamaalla Leppävirta Näädänmaa (E.-L. ja V. Pöllänen/MPH). Edelliset hyväksytyt havainnot ovat 1980-luvulta (6 hav.).

Pensassirkkalintu *Locustella naevia* (1). Sirisijöitä merkattiin muistiin aikavälillä 27.5.-1.8. ainakin 23 paikalta, joista vain 16 sijaitsee Pohjois-Savon puolella: Joroinen 7, Varkaus 5, Kuopio 3, Maaninka 2, Siilinjärvi 2, Iisalmi 1, Sonkajärvi 1, Suonenjoki 1, Varpaisjärvi 1. Renkaat pujotettiin 3 fl-linnun nilkkaan.

Viitasirkkalintu *L. fluviatilis* (1). Kesän saaliina vain kaksi laulajaa: 16.-20.6. 1 ♀ Varkaus Ruokojärvi (OHu, TI, ALi) ja 29.6. alkaen koko kesän 1 ♀ Leppävirta Rauvastenlahti (HR). Joukon jatkoksi kolme takavuosisen havaintoa, joista ensimmäinen on ajalta, jolloin laji vielä kuului AHK-käsiteltäviin: 25.-26.6.1984 1 ♀ Rautalampi Pohjois-Saikari (MLi, E. Vesanen), 7.6.1989 1 ♀ Varkaus Joutenlahti (OHu) ja 10.6.1990 1 ♀ Varkaus Häyriä (OHu). Lisäksi Joroisten puolelta yksi edellisvuotinen havainto: 11.6.1991 1 ♀ Joroinen Mutala (OHu).

Viitakerttunen *Acrocephalus dumetorum* (1). Viime vuoden ennätyssummasta (53 ♀) palattiin hieman aikaisempiin lukuihin; aikavälillä 29.5.-13.7. yhteensä 39 ♀: Varkaus 15, Kuopio 7, Siilinjärvi 7, Maaninka 3, Juankoski 2, Kaavi 2, Leppävirta 2, Iisalmi 1 (ks. yölaulajaretkelyn aktiivisuutta satakielen kohdalta). Lisäksi Jo-

roisissa kuultiin yht. 15 Ä. Pesintään viittaavista havainnoista ei tiedotettu.

Luhtakerttunen *A. palustris* (1). Onnistuttiin kuulemaan ainakin viidellä paikalla: 5.6.-heinäkuu 1 Ä Varkaus Mula (OHu, TI, ALi), 14.6. 1 Ä Maaninka Tuovilanlahti (JPä, VMV), 15.6. 1 Ä Kuopio Alava (EB), 17.6.-heinäkuu 1 Ä Varkaus Taipale (OHu, ALi) ja 21.6. 1 Ä Maaninka Lapinjärvet (VMV).

Rytikerttunen *A. scirpaceus* (A). Katsausvuodelta seuraavat havainnot: 24.5. 1 Ä Varkaus Lehtoniemi (HR, RR), 28.5. 1 Ä Lapinlahti Sulkava (VMV), 3.6.-heinäkuu enimmillään 2 Ä Varkaus Ruokolahti (OHu, ALi), 6.6. 1 Ä Leppävirta Saamainen (EB, ER), 14.6. 1 Ä Maaninka Patalahti (VMV) ja 18.6. 1 Ä Varkaus Ruokojärvi (OHu). AHK ei tarkista havaintoja Varkaudesta (v. 1989 lähtien), jossa laji on nykyään vuosittainen tuttavuus. Vanhoja julkaisemattomia havaintoja esitettiin Varkaudesta seuraavasti: 24.5.1989 1 Ä ja 8.7.1989 2 Ä Ruokolahti, 31.5.1990 1 Ä Lehtoniemi, 11.7.1990 1 Ä Siitinselkä Haapasaari sekä 19.6.1991 1 Ä Ruokolahti (OHu). Lisäksi AHK:n hyväksymät havainnot aiemmilta vuosilta muualta Pohjois-Savosta: kesäkuu 1988 1 Ä ja kesäkuu 1989 peräti 6 Ä Maaninka Patalahti sekä kesäkuu 1989 1 Ä Maaninka Patajärvi (VMV). Patalahden laajassa ruovikossa laji saattaa olla nykyään varsin säännöllinen laulaja. Vihoviimeiseksi vielä vanha havainto Joroisista: 3.7.1991 1 Ä Puomilansalmi (OHu).

Kultarinta *Hippolais icterina* (1). Vain kaksi kultakurkkuja: 28.-29.5. 1 Ä Kuopio Savilahti (AHa, ER) ja 21.6. 1 Ä Varkaus Tyyskä (TI).

Mustapääherttu *Sylvia atricapilla* (1). Lajin revüirejä löytyi tänä vuonna yhteensä vain 17 kpl: Leppävirta 9, Varkaus 5, Kuopio 2 ja Siilinjärvi 1. Lisäksi Joroisista ilmoitettiin 1 revüiri. Ilmoitetut revüirimäärät ovat pysyneet viime vuosina 15-20 revüirin kieppeillä, kun kymmenkunta vuotta sitten vastaavat luvut olivat kaksinkolminkertaisia. Syyskuussa tavattiin yksi lintu (Varkaus) ja äkkitalven jalkoihin jääneitä lintuja 13.10.-14.11. yhteensä 8 yksilöä (Siilinjärvi 3, Iisalmi 2, Kuopio 1, Rautalampi 1, Varkaus 1). Lisäksi yksi talvikaudelle asti sinnitellyt yksilö: 3.12. 1 ♀ p Varkaus Pirtinvirta (JPy).

Idänuunilintu *Phylloscopus trochiloides* (1). Kaikki ilmoitetut: 26.5. 1 Ä Kuopio Neulamäki (MPH, AHa), 28.5.-24.6. 1 Ä Kuopio Puijonlaakso (HHA), 6.6. 1 Ä Kuopio Riistavesi hautausmaa (HHA), 7.6. 4 Ä Kuopio Puijo (EB), 9.6. 1 Ä Nilsia Valkeiskylä (AMK, ER) ja 24.6. 1 Ä Lapinlahti Mäntylähti Kanervaharju (JTU).

Pikkusieppo *Ficedula parva* (A). Yksi alkukesäine havainto: 6.6. 1 2kv ♂ Ä Varkaus Ruokojärvi (HKA, H. Pentikäinen). 1990-luvulta ei ole ilmoitettu muita havaintoja.

Pyrstötiainen *Aegithalos caudatus* (2). Ainoa pesimäkaudelta ilmoitettu havainto: 17.6.-27.7. maastopoika Leppävirta Rauvastenlahti (HR). Lisäksi pesälöytö parin vuoden takaa: 27.4. 1990 onnistunut pesintä Karttunen Kuivaniemi (V. Mihailow/Alaja 1993).

Lapintiaainen *Parus cinctus* (1). Havaintoja kertyi vädestä yksilöstä: 5.9. 2 p Rautavaara Tiilikkejärven kansallispuisto (JRI), 7.10. 2 m Varkaus Kommila (OHu), 9.12. 1 p Varpaisjärvi kk. (H. Ruotsalainen/PSse).

Kuusitiaainen *P. ater* (2). Muutamat leudot talvet ovat kohdelleet kuusitiaisina kuin silkkihansikkain, ja talvettijoiden määrät ovat kasvaneet koko ajan. Revüirejä ilmoitettiin nyt yhteensä 41, mikä viittaa myös pesimäkauden vankistumiseen alueellamme. Revüirien kuntakauma oli seuraava: Rautalampi 22, Siilinjärvi 7, Varkaus 3, Lapinlahti 2, Nilsia 2, Juankoski 1, Kaavi 1, Kuopio 1, Leppävirta 1, Varpaisjärvi 1. Pesälöytö (yht. 19) tuli ilmi vain Rautalammita, jossa on harrastettu ahkeraa tiaispönttöä. Rengastussumma (14 pull + 18 fl) oli paras kautta aikojen.

Pähkinänakkele *Sitta europaea* (1). Kehnon nakkele vuoden ainoa valopilkku: 15.10.1991-1.5. 1 p lintulautavieraana Vesanto Asinkylä (PA).

Kuhankeittäjä *Oriolus oriolus* (1). Aikavälillä 28.5.-18.7. havaittiin peräti 19 lintua (yleensä laulavina Leppävirta 8, Kuopio 6, Kaavi 1, Rautalampi 1, Siilinjärvi 1, Sonkajärvi 1 ja Tuusniemi 1. Ainoa havainto, joka saattaa haikahtaa pesinnälle: kesäkuu 1 ♂ 1 ♀ Leppävirta Rauvastenlahti (HR).

Mustaotsalepinkäinen *Lanius minor* (RK). Polkupyöräisturallin kutkuttavin löytö: 6.6. 1 ad p Kuopio Riistavesin Lintujärvet (HHA, AMK). Havainnollaan ralla ainoa naisjoukkue laittoi jauhot polkevien kilpavejiensä suihin, vaikkei tiimi rallin kärkisijoituksista yltyntäkään. Havainto oli lajissaan Pohjois-Savon ensimmäinen (ks. Siivekäs 13:78-79).

Kuukkeli *Perisoreus infaustus* (1). Pesimäajalta ilmoitettiin kaksi havaintoa: 9.5. 1 p Pielavesi Pajuskylä Kehonkangas (KRT) ja 20.5. 1 p Kaavi Syrjävaara Miettinen (JTO). Muut havainnot sijoituivat syys- ja talvikausille joulukuun 1991-tammikuun 2 p lintulautavieraana Pielavesi Heinämäki (M. Saksman/MU), 5.1. 2-3 p Kaavi Mökkönen (V. Räsänen/JTO), 3.9. 1-2 p Kaavi Vaikola.

Pähkinänakkeli. © Helena Rönkä

joki Lautakangas (JTo), 15.9. 3 p Rautavaara Kankainen (PPy), 8.10. 2-3 p Kaavi Sivakkavaara Sivakkajoki (JTo), 25.10. 4 p Rautavaara/Juuka Vaikko (E. Antikainen/ES), 16.12. 2 p Juankoski Konttimäki Vehkamäki (JVi) ja 21.12. 2 p Kaavi Maarianvaara Iivananpuro (JTo). Lisänä vanha kesähavainto maakuntamme etelärailtoilta: 8.6.1982 1 p Leppävirta Riikinneva (ALi).

Pähkinähakki *Nucifraga caryocatactes* (1). Voimakas syysvaellus, joka toi idän muukalaisia kasapäin meidänkin sembramäntyihin keikkumaan. Ilmoituksia tuli yhteensä n. 60 eri yksilöstä. Vaelluksen ensitahdit: 10.9. 1 p Kaavi kk. (JTo) sekä 13.9. 1 p Nilsia Ranta-Sänkimäki (Jri) ja 1 m + 1 ä Varkaus (OHu). Meno kulminoitui syyskuun loppupuoliskolla (yht. n. 40 yks.), jolloin nähtiin myös suurimmat parvet: syyskuu 10 yks. Siilinjärvi Vuorela (JTo) ja 17.9. 6 p Kaavi kk. (PRä, SRä, JTo). Raakkujia nähtiin eri kuukausina seuraavasti (osa

yksilöistä paikallisina syyskuulta joulukuulle): syyskuu n. 50 yks., lokakuu n. 15 yks., marraskuu 7 yks. ja joulukuun 9 yks. Lisäksi nähtiin Joroisissa 23.9.-3.10. yht. 6 sembran ystävää. Edelliset massiivisemmat ryntäykset olivat v. 1985 (274 yks.) ja v. 1987 (20-25 yks.).

Naakka *Corvus monedula* (2). Lajin vakituisista pesimäkunnista, Iisalmesta ja Varkaudesta, ei tullut pesimäaikaista ilmoituksia. Muualla naakkoja nähtiin pesimäaikaan seuraavasti: 22.3.-kesäkuu ilmeinen pesintä Kiuruvesi Rapakkojoki (SJU), 31.5. 3 p Siilinjärvi Jälä ja 7.6. 2 p Siilinjärvi kk. (MU), 3.6. 2 yks. Kaavi kk. (JTo), 3.-5.6. enimmillään 4 p Kuopio Haapaniemi (HHa), 13.6. 4 p Maaninka Lapinjärvet (VMV) sekä 3.7. 1 ä Kuopio Jynkkä (AS). Lisäksi pesimäaikainen havainto Joroisista: 17.5. 3 pesivää paria Joroinen Joroisvirta (MPH, HHö, ARo).

Mustavaris *C. frugilegus* (2). Yksi myöhäiskeväinen havainto: 20.5. 2 yks. Kaavi Retunen (JTo).

Korppi *C. corax* (3). Korppiemme salattu elämä salomaillamme jatkuu. Lintuharrastajat saivat paljastettua vain viisi varmaa tai todennäköistä pesintää: Kaavi Maarianvaara, Petäisenpää ja Järvelänkylä (JTo, M. Ylhäinen/JTo) sekä Leppävirta Ukonlahti (2 pahtapesää) (ALy). Rengastukset: 7 pull + 4 fl.

Pikkuvarpunen *Passer montanus* (1). Laji on vakituinen pesijä Varkaudessa, josta tosin varmistettiin nyt vain yksi pesintä: 7.6. pesä pöntössä Varkaus Käärmeniemi (OHu). Pesivän kannan vahvuudesta kertovat kuitenkin loppukesän havainnot Varkauden Lehtoniemestä: 28.7. 50 p (OHu) ja 16.8.-31.10. enimmillään n. 30 p (monet). Tämän jälkeen Lehtoniemelläkin hiljeni, ja talvikauden parhaaksi noteeraukseksi jäi 5.12. 5 p (OHu). Lajin edustajia nähtiin muualla Varkaudessa syksyn ja alkutalven mittaan ainakin Taipaleella ja Lutillassa. Havainnot Varkauden ulkopuolelta: läpi talven 1991/92 1 p Varpaisjärvi kk. (HHö) ja 3 p Rautalamppi kk. (KSi), 13.2. 1 p Lapinlahti kk. (HHö), 12.-27.12. 1 p Kuopio Itkonniemi (AHa ym.) sekä 27.12. 1 p Kuopio Riistavesi (AMK, ER). Varkauden pikkuvarpuspopulaation syntyvaiheita valottavat seuraavat vanhat havainnot: 13.3.1981 1 p, 17.3.1981 1 p ja 25.10.1981 3 p Varkaus Lehtoniemi (OHu, ALi). Ensimmäinen pesintä todettiin Varkaudessa v. 1983. AHK tarkistaa havainnot vuosilta 1983-87.

Tikli *Carduelis carduelis* (1). Touko-elo-kuisia havaintoja ilmoitettiin vanhan kaavan mukaan vain Kuopiosta ja Varkaudesta. Kaikki pesimäaikaisten havaintopaikat: Kuopio Likolahti, Savilahti, Haapaniemi, Itkonniemi, Väinölänniemi, Huuhanmäki, Kelloniemi, Alava, keskusta, Puijonlaakso ja Kotkankallio-Hatsala (EB ym.)

sekä Varkaus Kämäri (OHu). Ainoa vihje pesinnästä: 26.8. n. 10 p, joista ainakin 1 juv, Kuopio Hatsala (HHa). Tammi-huhtikuulta ilmoitettiin talvehtimiseen ja kevätkuuttoon liittyviä havaintoja yht. 35 yksilöstä (Kuopio 18, Vesanto 10, Juankoski 3, Maaninka 2, Leppävirta 1, Varkaus 1). Syys-joulukuisia havaintoja esitettiin yht. 68 yksilöstä (Kuopio 37, Varkaus 27, Siilinjärvi 4). Suurimmat parvet: joulukuu 1991 - maaliskuu 10 p Vesanto Tiitilänkylä (Alaja 1993), 17.10. 11 p Varkaus Lehtoniemi (OHu) ja 26.9. 10 m Kuopio Neulamäki (ER). Merkillieppantavaa ja ilahduttavaa on jo pari vuotta jatkunut havaintomäärien kasvu - ilmeisesti leutojen talvien auttamana laji on tulossa ryminäällä takaisin kulttuurimaisemiemme väriäiskäksi. Osoituksena Varkauden 1980-luvun alun ilmeisen elinvoimaisesta tiklikannasta pari vanhaa havaintoa: 27.7.1981 10 p Lehtoniemi ja 5.8.1981 3 p Tyyskä (OHu).

Hemppo *C. cannabina* (2). Yhtä poikkeusta lukuunottamatta kaikki pesimäaikaiset hempot tavattiin Siilinjärvellä, josta löytyi yhteensä 11 reviiä (MU). Valtaosa reviiereistä oli Kasurilan ja kirkonkylän alueilla. Suurin kesäparvi (poikueparvi): 1.6. 12 p Siilinjärvi Ahmon pellot (MU). Ainoa pesimäaikainen havainto Siilinjärven ulkopuolelta: 8.6. 2 p Varkaus Lehtoniemi (OHu).

Vuorihemppo *C. fluvirostris* (A). Yksi talvihavainto: 5.12.1991-n.10.1. 1 ad ♂ p Varkaus Lehtoniemi (HKä ym.). Tämä oli kolmas havainto maakunnastamme.

Tundraurpiainen *C. hornemanni* (1). Tundran asukkeja oli liikkeellä ehkä normaalia enemmän; havaintoja kertyi 26 yksilöstä. Ilmoitetut yksilöt jakaantuivat eri kuukausille näin: maaliskuu 6, huhtikuu 3, lokakuu 8, marraskuu 5 ja joulukuu 4. Yksilösumman kuntajakautuma oli seuraava: Varkaus 14, Kuopio 4, Rautalampi 4, Leppävirta 1, Maaninka 1, Siilinjärvi 1 ja Suonenjoki 1.

Laji osataan määrittää nykyään entistä paremmin, tämä selittää osittain havaintomäärien kasvua.

Kirjosiiplikäpylintu *Loxia leucoptera* (1). Pientä pinää syyspuolella, mutta kokonaisuuslömäärä jäi sin vaatimattomaksi. Tässä kaikki ilmoitetut: 14 useita ä ja 20.7. 2 ä Nilsia Ranta-Sänkämäki (JRI), 25.2 p (KKö, PPy), 31.7. 1 ä (AMK, ER) ja 23.8. (monet) Siilinjärvi Raasio, 19.9. 1 p Kuopio Neulamäki (MPH, AMK, ER, M. Pakarinen), 27.9. 3 p Varkaus (HKO), 3.10. 1 S Nilsia Eitikka (HHö) sekä 27.12. Kuopio Pirttiniemi (EB).

Isokäpylintu *L. pytyopsittacus* (2). Pesimäaikana esilleenkin yllättävän kova rareiteetti, sillä kevät- ja kesädelta tuli vain yksi ilmoitus: 9.7. lentopoikue Tervola (MLi).

Nokkavarpuksen *Coccothraustes coccothraustes* Kekonokat liikehtivät syksyn runsasta tuomenmarjatoa tuhoamassa; yhden kevät-havainnon lisäksi saatiin useita havaintoja loppuvuodesta: 30.4. 1 p Varpaisjärvi Laakalampi (P. Hartikainen/HHö), 14.11.-20.12. erämillään 5 p Kuopio Vanha hautausmaa lähiympäristöneen (HHa, JPy, ER, KSa), 5.12. 1 p Varkaus Luoma (JPy), 12.12. 1 p Kaavi Luikonlahti (JTo), 24.12. 2 Kuopio Savilahti (ER) ja 26.12. 1 p Kaavi Niemenpää (M. Kilpeläinen/JTo).

Kultasirkku *Emberiza aureola* (A). Kolme julkaisemattomasta havaintoa aiemmilta vuosilta: 8.6.1981 1 Ä Varkaus Lehtoniemi (OHu), 15.6.1983 1 ad ♂ Ä Varkaus Pitkälänniemi (HKO) ja kesäkuu 1985 1 ad ♂ Ä Varkaus Ruokojärvi (HKO, R. Lindholm). RK tarkoittaa Pohjois-Savon havainnot vakituisten pesimäpaikkojen eli Riistaveden ja Varkauden ulkopuolelta v. 1984 saakka ja AHK kaikki muut Pohjois-Savon havainnot v. 1983-84 sekä kaikki havainnot v. 1985 lähtien. Em. havainnoista kaksi viimeisintä havaintoa on AHK:n kansiolehtiä.

Kirjallisuus

Alaja P. 1993: Havaintoja Vesannon ja sen lähipitäjien harvinaisista linnuista 1970-1990-luvuilta. - Savon Luonnontutkijain Seuran julkaisu 24:45-46.

Haapala, J., Lehtonen, J.T., Korhonen, J. & Saurola, P. 1993: Petolintuvuosi 1992: Yltäkyläisyydestä niukkuuteen.

Summary

Northern Savo Observations 1992

The year produced a few regionally significant records and we have concentrated our efforts on publishing these.

The heron family, especially **grey heron** and **bittern** occurred more frequently than usual and the region's second gannet was of notable significance. One autumn **little grebe** followed by three winter time birds were most unusual and attracted many local birders. Due to extremely mild weather a **red-necked grebe** was observed for the first time in winter. A migrating **black stork** wandered a little of course in mid September to become only the fifth observed here but unfortunately due to its weakened state died on the way to the Kuopio museum. **Mute swans** were observed for extended periods during the winter of 1991-92. One **pink-footed goose** in May, grazing with a flock of **bean geese** was only the second observation of the species in Northern Savo. With the increased breeding success of the **gadwall** in southern Finland we are now seeing this species more frequently and expect this bird to become a much more regular visitor to the region, hopefully one day even breeding. Four northern beauties - **Steller's Eiders**, delighted many watchers in January and February and local experts have speculated that the late formation of ice in the Arctic Ocean could have lengthened the migration period. **Velvet scoters** were disappointing this year possibly due to cold summer weather reducing breeding successes; this was noticed throughout the country with few individuals being recorded.

A wide selection of raptors throughout the year produced some exciting birds. The second 1990's record of **black kite** was recorded only by one observer, whereas **white-tailed eagles** were observed several times in the Siilinjärvi area indicating a local migration route in the direction of Rautalampi. The five records of **white-tailed eagle** were exceeded by the nine records of the nationally rarer **golden eagle**. The second **peregrine falcon** of the decade caused a commotion amongst the migrating birds at the Riistavesi wetland reserve in early May.

Our local wader hot spot - Raasio - lived up to its reputation and brought in good numbers of **stints**, one **Terek sandpiper** and surprised all with its first Yankee

- **pectoral sandpiper**. **Arctic terns** continued their breeding successes at Raasio with their third successful attempt since 1982.

One early spring **glaucous gull** at Varkaus became the first recorded hyperboreus of the '90's.

Ten species of **owls** were observed but due to a crash in vole numbers many fledged birds died and even **snowy owls** were observed desperately hunting south of their usual range, in search of those elusive rodents. **Tawny owls** remain rare in the region with only two observations during the breeding season. **Nightjars** continued their disappointing run of years with zero or only one record and this region joins the many others in which this species has become a rarity. **Grey-headed woodpeckers** continued their slow advance into the region with a breeding success at Rautalampi, the first certified success for 20 years.

An eastern visitor - the Siberian race of **stonechat** was discovered at Varkaus by our number one 'bongari' (twitcher), Heikki Kotilainen (HKo) and nearby Leppävirta produced the only **ring ouzel** of the year. Two of our prettiest members found the region's first **lesser grey shrike** during the annual all day bird race conducted solely on bicycles along the highways and byeways of the district.

A massive influx of Siberian race **nutcrackers** started in early September with at least 60 individuals being recorded throughout the region. In contrast a single **twite** was recorded at the Varkaus water treatment facility, bringing the all time total to three. Its close relative, **Arctic redpoll**, was recorded in unusually large numbers - up to 26 from all over the region. The rarest of our three species of **crossbills** - the **two-barred** - was recorded nine times from July to December, including two records from Kuopio. A good supply of bird-cherries encouraged five **hawfinches** to take up residence in of all places Kuopio's central cemetery, causing a few questions to be asked of us by passers by.

All in all 1992 was an average year, with some species up, others down, but with more than enough to keep the region's birdwatchers, ringers, ornithologists and phone lines busy.

Lajeittainen katsaus

Vesilinnut

Kuikka *Gavia arctica* (28.11.). Ensimmäinen vasta 2.9. 1 ad m Puutossalmi (PPy, JPy). Päämuutonomaista liikehdintää syyskuun lopulla: 19.9. 10 m +15 p Puutossalmi (AHa, HKo, JKe) sekä 28.9. 15 m Sii kk (MU), 15 m *Gavia sp.* Kuo Neulamäki (HKO) sekä a22 m *Gavia sp.* Vrk Pitkälänniemi (OHu). Viimeisiä 10.10. 2 m *Gavia sp.* Sii Juurusvesi (MU) ja 18.10. 1 ä Rau lisvesi (EJa). Syksyn summa 58 kuikkaa ja 48 *Gavia sp.*

Kaakkuri *G. stellata* (21.11.). Syksyn ainoa 11.10. 1 ä Sii Kevätön (PSo).

Silkkiuikku *Podiceps cristatus* (24.11.). Muutamia pie-nehköjä kerääntymiä: 30.8. 30 p Iis Kihlovirta (HHö, MPH) ja 26.9. 42 p Sii Iso-Jälä (MU). Viimeisiä 17.10. 4 p sekä 19.10. 1 p Vrk Lehtoniemi (OHu) ja tämän jälkeen vitkuttelija 21.11. 1 p Rau Lonkari (JPy).

Viimeinen kuikka havaittiin 18.10. © Karl Jämsen/Kuopion museo.

Härkälintu *P. griseigena* (1.11.). Viimeisiä elokuulla: 18.8. 1 Ä Rau/Suo Iisvesi (TJa) ja 20.-23.8. 1 yks. Kaa Luikonlahti (JTo).

Mustakurkku-uikku *P. auritus* (9.10.). Raasiassa nähtiin 4.7.-16.8. väh. 2 ad + 1 1kv p (monet) ja 23.8. 1 p Maa Lapinjärvi (KRu, MU) sekä maakunnan kolmas loka-kuinen havainto 1.10. 1 p Sii Kolmisoppijärvi (AHa).

Merimetso *Phalacrocorax carbo* (30.11.). Kaikki havaitut: 13.9. 1 SW Sii Kasurila (MU), 14.9. 1 löydetty katiskasta Son Suolahti (mus), 24.9. 1 juv p Lep Konnus (HRö, RRö), 3.10. 1 kiert Puutossalmi (JRI, MPa), 7.10. 2 ad p Vrk Komminselkä (OHu) ja 24.10. 1 kiert Vrk Huruslahti (TI).

Sinisorsa *Anas platyrhynchos*. Päämuuttoa 29.8. 163 p Kuo Niuva (HHa) ja 24.10. n. 100 p Kuo Kallansillat (ER). Siilinjärveltä ilmoitettu 14.11. 1 ♀ p Pöljänjoki (MU) koskenee viivytelijää, mutta Kuopion 7.11. 1 ♀ p Sammakkolampi ja 14.11. 1 ♂ lennossa tori (HHa) koskenevat Maljapuroille talveksi jääneitä lintuja.

Jouhisorsa *A. acuta* (24.10.). Parhaat kerääntymät Raasiasta: 4.8. 25 p + 66 kiert (MU ym.) ja 11.8. 10 p + 64 kiert (PPy ym.) sekä 28.9. 40 m Kuo Neulamäki (ER), joka myös samalla viimeinen havainto.

Haapana *A. penelope* (15.11.). Raasiassa parhaimmillaan 21.6. a30 ♂♂ p (AHa, JKe, PPy, KKö) ja 7.-8.9. 30 p (PPy, JRI) sekä Vrk Pitkälänniemellä 28.9. a90 m (TI, OHu). Viimeiset 4.10. 16 m/2a N Sii Kasurila (MU) ja 5.10. 5 p Kuo Kallansillat (HHa).

Tavi *A. crecca* (30.11.). Raasiassa nähtiin kesällä 30.6. 50 ♂♂ p (MU) ja 2.7. 60 ♂♂ p (PPy, ER, MU) ja syksymmällä 15.8. 110 p sekä 16.8. 130 p (JPy, PPy ym.). Viimeiset 2.10. 2 p Vrk Lehtoniemi (AHa, JKe).

Lapasorsa *A. chrypeata* (22.10.). Raasiassa havaittiin 29.8. 10 p (ER, AMK).

Tukkasotka *Aythya fuligula* (23.11.). Raasiasta rantaleijonia 1.7. a60 ♂♂ p (PPy, ER, AMK) ja vii-

meisiä 6.10. 1 p Raasio (PPy) ja 14.10. 4 p Kuo Sammakkolampi (HHA).

Punasotka *A.ferina* (22.10.). Raasiossa 16.8. 1 p (PPy ym.) ja viimeinen 26.9. 1 ♀ p Vrk Tyyskä (HHA).

Lapasotka *A.marila* (22.11.). Yksi ainoa havainto: 6.10. 1 ♂ p Raasio (PPy)

Telkkä *Bucephala clangula*. Raasiossa, missäs muual- la, 1.8. 60 p (JPY, ML, MU) sekä viimeisinä jo 28.10. 4 ♀ ♀ p Sii Siilinjoki (MU) ja 29.10. 1 p Rau Iisvesi (TJa).

Alli *Clangula hyemalis* (1.12.). Muuton alku 13.9. 1 ♂ p Kuo Kelloselkä (HHö) ja 26.9. 4 S Sii Juurusvesi (MU). Myös vesiäisten huippu 28.9: VL n. 800 m Rau Rastunsuo (KSi), 61 m/2a allia + 140 m/3a VL Sii kk (MU), 184 m/3a VL Riistavesi (JTU) ja 140 m allia Jua Pisankoski (JV). Viimeinen 1.11. 1 kiert Puutossalmi (MU, JPY). Syksyn summa alli 256 m + p ja VL 1205 m. Syksyllä -93 ennätykset pistettiin sitten kerralla uusiksi; paras edeltävä syksy oli -87, jolloin nähtiin yht. 3492 p + m allia.

Mustalintu *Melanitta nigra* (25.11.). Kaikki havainnot: 30.8. 1 ♀ p Iis Kihlovirta (MPH), 7.9. 2 ♂ ♂ 25 ♀ ♀ p Raasio (JRI), 28.9. yht. 600 m/2a Jua Pisankoski (JV) sekä 1.11. Veh Ritoniemi - Puutossalmi akselilla nähdyt a19 + a5 kiert (MU, JPY) eli yht. 652 lintua, joka on kaikkien aikojen ennätys.

Pilkkaasiipi *M.fusca*. Ainoat havaitut 10.10. 1 m (HKO) ja 1.11. 3 kiert (MU, JPY) Puutossalmi.

Tukkakoskelo *Mergus serrator* (21.11.). Ainoa ilmoitettu havainto 2.9. a35 p Puutossalmi (PPy, JPY).

Isokoskelo *M.merganser*. Paras kerääntymä 13.-15.10. max. 110 p Sii Kevätön (PSO) ja viimeiset selvästi eitalvehtivat jo 31.10. 3 p Lep Konnus (RRö) ja 4.11. a3 p Rau Iisvesi (TJa).

Uivelo *M.albellus* (22.11.). Kaikki: 9.10. 1 ♀ p Sii Kasurila (MU) ja 15.10. 4 p Sii Kevätön (PSO).

Hanhjet ja joutsen

Hanhien osalta ennätysellinen syksy: havainto-summaksi (pieni osa samoja) tuli satumaiset 86 459 muuttajaa, joista 28.9. nähtiin 98 %. Pääsyyllinen moiseen summaan olivat tietenkin sääolosuhteet:

normaalisti tasavallan itärajan molemmiin puoleen muuttavien hanhien muuttoreitti kääntyi kesemmän Suomen yli 28.9. sopivien itätuulten maamme päältä väistyneen matalapaineen ansiosta. Ensimmäinen hanhiparvi nähtiin Siilinjärven kolo 7.48, ja heti kahdeksan jälkeen muutto oli edessä käynnissä. Parvien pääasiallinen muuttasuunta oli SW-W ja suurimmat havaitut parvet olivat tautisen suuria: Kiu a1700 m, Sii a2500 m. Riistavedellä huimat a5000 m, keskimääränsä parvikoon ollessa Rau 292, Rii 209, Kiu 354 ja 185. Muutto oli kiivaimmillaan aamupäivällä, alkoi hiipua (=viimeinen parvi) Kiu jo klo 11. Lap n. 12.30 ja Sii-Vjä-Riistavesi 16.30 - 16.45, mutta ainakin Rau muutto oli käynnissä vähemmän hämärän laskeutuessa. Tähän valtavaan muuttoreittä ryntäykseen otti osaa myös runsaasti Venäjän tundrahanhien imuun lähteneitä arktisia joutsenia.

Metsähanhi *Anser fabalis* (2.11.). Hanhimuuton alku 25.8. 2 yks. A/B Rau Tyyrinvirta (LPu), 4.9. 30 A/B Rau Saikari (TJa) ja 12.9. 26 m/2a metsähanhi Kuo Karhonsaari (HHö, JVä). Hanhimuuttoa tarkkailtiin ennätysmäisen aktiivisesti itätuulten avatessa savan putken keskisen Suomen yli 28.9. Selvästi enemmän metsähanhimäärityksiä Nil Ranta-Sänkimäestä, yht. 27 m ja koko päivän summa oli 3559 m *fabalista*. Tarkemmin määrittämättä jääneiden hanhien määrät ilmenevät oheisesta taulukosta. Viimeiset metsähanhet määrättiin 3.10. 39 m Sii kk (MU) ja viimeiset hanhet 10.10. A/B 8 m Sii Jälä (MU) sekä 18.10. a40 m Kuo Savila (ER). Lienee turha mainita että syksyn summat 3702 metsähanhea ja 43 292 m A/B ovat uusia ennätyskuten myös taulukon kuusi suurinta paikkasummaa edellinen paikkakohtainen ennätys oli Rau Rastunsuo 25.9.83 5158 m. Määrittämättömiä *Ansereita* nähtiin 8730 m.

Tundrahanhi *A.albifrons* (29.10.). Tundrahanhien edellinen ennätys (syksy -87, 1060 lintua) lähes kaksikertaistui. Kaikki: 28.9. Riistavesi yht. 1569 m/12 (JTU), a2 m Sii kk (MU) ja 260 m/3a Rau Rastunsuo (KSi). Riistavedellä suurin parvi oli a320 lintua ja suuren *Anser*-parvi huimat a2000 muuttajaa (JTU).

Sepelhanhi *Branta bernicla* (25.10.). Syksyn massamuutto: edellinen ennätys murskattiin 60-kertaisesti! (syksy -87 440 lintua, nyt 26 675). Ensimmäiset 24.9. 15 S Puutossalmi (JRI). Varsinainen mässäily tapahtui 28.9, jolloin parhailla paikoilla Kuo Neulamäki yht. 6920 m (HKO, ER, MPa ym.), Sii kk 5620 m/9a (MU), Nil Ranta-Sänkimäki 8850 m (JRI) ja Rau Rastunsuo 4250 m.

Taulukko 1. Hanhimääriä 28.9.92 Pohjois-Savossa. Selitykset: paikka/havainnointiaika/havainnoitsija: KIU Aittojärvi, klo 8-13 (AY), LAP kk ja VJÄ Sopenjärvi klo 12-14 ja 15-17.30 (HHö), NIL Ranta-Sänkimäki lähes koko pv (JRI), SII kk 6.40-9.10 ja 14.20-17.30 sekä hajanaisesti muulloinkin (MU), KUO Neulamäki (HKO, ER ym.) klo 8.30-17.00, RII = Kuo Riistavesi klo 8.15-16.45 (JTU) sekä RAU Rastunsuo klo 9.50-17.30 välillä yht. 4h10min (KSi).

Paikka	AFAB	AALB	ANSER	BBER	BLEU	BRANTA	A/B	A+B
KIU	-	-	-	-	-	-	10000	10000
LAP+VJÄ	-	-	-	200	-	550	1067	1817
NIL	2700	-	-	8850	-	-	1370	12920
SII	119	2	901	5620	15	-	3003	9660
KUO	240	-	1265	6920	106	-	2364	10895
RII	-	1569	6123	-	-	-	12996	20688
RAU	-	260	154	4250	-	-	11987	16651

m/3a (KSi). Ko. päivänä nähtiin muualla yht. 510 m, seuraavana päivänä yht. 110 m ja viimeiset 1.10: 150 m Vrk Luttilla (TI), 200 W Nil Pieksänkosi ja 40 S Sii Kasurilanmäki (JRI). Määrittämättömiä *Brantoja* nähtiin yht. 870 lintua.

Valkoposkihanhi *B. leucopsis* (3.11.). Liittyi myös ennätystentekijöiden kerhoon: 28.9. 106 m Kuo Neulamäki (HKO), a15 m Sii kk (MU), 230 m Jua Pisankoski (JV) ja 1200 m/2a Kiu Ruutana-kk (THä) sekä viimeisinä 9.-10.10. 2 juv p Raasio (AHa, HKO, ER, AMK) ja 10.10. 2 S + 2 m/k Sii Jälä (MU), yhteissumma 1557 lintua.

Laulujoutsen *Cygnus cygnus*. Hanhien siivellä tuli epätavallisen aikaisin myös runsaasti joutsenia. Ensimmäisiä 22.8. 2 ad N Raasio (PPy, ER ym.), 13.9. 3 kiert Kuo Jännevirta (HHa) ja 18.9. a5 N Kuo keskust (KSA). Varsinainen toiminta tapahtui sitten 28.9. kun eri puolilla nähtiin huomattavan suuria (laulu)joutsenparvia: a n45 NW Kaa Kosulanniemi (JTo), 11 m/3a + a45 m *Cygnus sp.* Sii kk (MU), a36 m Rau Rastunsuo (KSi), 71 m/5a (max. a50m) Kuo Neulamäki (HKO,MPa) ja 52 m Nil Ranta-Sänkimäki (JRI). Suurin muutto kuitenkin Vjä Sopenjärvellä, jossa klo 15.20-16.40 muutti yli kaksi tonnia joutsenenlihaa: a n80 m + a67 m + a55 m + a32 m SW-W *Cygnus sp.*, osa mahd. pikkujoutsenia (HHö). Tämän jälkeen joutsenmuutto jatkui laimeampana n.15.10. asti. Viimeiset vitkuttelivat maraskuulle: 27.10. - 7.11. max. 5 ad + 3 juv p Rau/Suo lisvesi (TJa), 11.11. a6 p Rau Tyyrinvirta (TJa) ja 15.11. 1 p Rau Säynätsalmi (TJa). Syksyn yhteissumma tuli hienot 762 m + p *Cygnusta*, joista 472 lauluisia ja loput 290 määrittämättömiä.

Petolinnut

Pedot intoutuivat myös hienoihin muuttoihin. Kaikkien petojen yhteissumma syksyltä on huimat 1216 lintua, joista piekanoita 742.

Hiihaukka *Buteo buteo* (24.10.). Ensimmäisiä 15.8. 1kiert Suo Leppämäki (HHö) ja 16.8. 1 S Raasio (PPy, JPy ym.) Päämuuttopäiviä 23.8. 1 m 1 k + 14 m/11a *Buteo sp.* Nil Eitikka (HHö) ja 7.9. 13 m/4a Lep Riikineva (TI). Kaksi viimeistä 28.9. yksi muuttaja sekä Kuo Neulamäellä (HKO, MPa) että Rau Rastunsuolla (KSi). Syksyn summa 50 lintua edellisiä vuosia selvästi korkeampi.

Piekana *B. lagopus* (7.11.). Hienon piekanasyksyn ensimmäinen etuiliija 29.8. 1 m Raasio (ER, AMK), seuraavat 9.9. 1 m Lap kk Haminamäki (HHö) ja 13.9. 1 m Nil Ranta-Sänkimäki (JRI). Ensimmäinen hyvä muuttopäivä 22.9. kun Nil Ranta-Sänkimäessä nähtiin 47 m (JRI) ja Vrk Lehtoniemessä 30 m (OHu). Massamuuttopäiväksi muodostui muutenkin loistava 28.9. jolloin kirjattiin seuraavia määriä: 61 m Sii kk (MU), 26 m Lap Haminamäki ja 23 m Vjä Sopenjärvi (HHö), 76 m Nil Ranta-Sänkimäki (JRI), 97 m Rau Rastunsuo (KSi), 63 m Kuo Neulamäki (HKO,MPa) ja 37 m Rau Etelä-Saikari (TJa). Ja lintuja riitti vielä seuraavallekin päivälle: Kuo Neulamäki 44 m (HKO, PLi, MPa), Nil Ranta-Sänkimäki 24 m (JRI), Lap Haminamäki 14 m (HHö) sekä Rau Etelä-Saikari 14 m (TJa). Viisipäiväisjaksolla 28.9.-2.10. nähtiin yht. 600 yks., 81% syksyn linnuista. Tämän jälkeen oli vielä muutamia vähän pa-

rempia päiviä, kuten 1.10. 35 m Sii Kasurila (JRi) ja 2.10. 14 m *Buteo sp.* Vjä Sopenjärvi (HHö), mutta aikainen talventulo pakotti piekanatkin poistumaan ajoissa, viimeiset 10.10. 1 juv p Sii Jälä (MU) ja 13.10. 1 m Lep Nikkilänmäki (HRö). Syksyn piekanasumma 751 on uusi ennätys, määrittämättömiä *Buteoita* nähtiin 36. Joroisissa nähtiin 24.9. Kotkanharjulla 58 m ja 29.9. 61 m (OHu).

Mehiläishaukka *Pernis apivorus* (2.10.). Viime vuosi-
na yhden käden varpailla laskettavissa olleet mehiläishaukatkin piristivät hieman. Ensimmäinen jo 9.7. 1 m Nil Ruokosalmi (HHö) ja huippu elo-syyskuun vaihteessa. Viimeisiä 21.9. 1 m Vrk Pitkälänniemi (OHu) sekä 26.9. 1 S Sii Jälä (MU) ja syksyn kokonaissummaksi muotoutui 28 lintua. *Buteo/Pernis*-määrittämyksiä tuli 42 ja isoja petoja 17.

Kanahaukka *Accipiter gentilis*. Kaikkien haittalintujen äiti liikkui 27 yksilön voimalla. Jo elokuulla 17.-23.8. viisi lintua, toinen "huippu" lokakuun alussa. Viimeinen 28.11. 1 S Sii Harjamäki (MU).

Varpushaukka *A. nisus*. Lajin muutossa kolme pääpainovaihetta: 19.-23.8., 3.-7.9. ja 23.9.-3.10., joista jälkimmäinen päämuuttojakso. Ensimmäinen Raasiosta 2.8. Kaikki vähintään viiden linnun muutot: 23.8. 5 p/m Raasio (MU), 5.9. 6 m Nil Eitikka (HHö), 26.9. 6 m Sii Jälä (MU) ja 29.9. 6 m Nil Ranta-Sänkimäki (JRi).

Viimeisinä 29.11. 1♂ p Rau Etelä-Saikari (TJ) kiert Vrk Lehtoniemi (TI). Syksyn summa 135 lintua. *Accipiter sp.*-määrittämyksiä viisi. Joroisten puolella 12 m Kotkatharju (OHu).

Sinisuhaukka *Circus cyaneus* (22.10.). Yleisin 10.8. jonka jälkeen nähtiin lähes päivittäin n. 7.9. Syyskuun lopulla 22.-28.9. nähtiin vielä 6 lintua. Viimeisinä 28.9. 2 m Rau Rastunsuo (KSi), 1 ♀ m Lamminmäki ja 1♂ m Vjä Sopenjärvi (HHö). Summa 10 lintua ja yksi *Circus sp.*-määrittämyksiä. Joroisten puolella 27.8.-3.10. 3 ♀ p (OHu).

Ruskosuhaukka *C. aeruginosus* (29.9.). 5.8.-2.9. yhteensä hienot 5 m + 11 p. Jakautuma kunnittain: 1, Sii 6, joista kolme Raasiassa, Maa 6, Kei 2 ja viimeinen 2.9. 1 ad♂ p Sii Aappola (MU, JPy, P).

Kalasääski *Pandion haliaetus* (12.10., 25.9.). Yhteensä 24 kalasääskeä nähtiin. Ensimmäiset 2.8. 2 m Raasio (monet) ja viimeiset 28.9. 1 m Kuo Neulen (HKO), 1 m Rau Rastunsuo (KSi) ja 1 W Kaa Koonniemi (JTo).

Tuulihaukka *Falco tinnunculus* (22.10.). Raasiassa ensimmäisiä heti elokuun alussa. Päämuutto elokuun vaihteessa ja viimeiset 21.9. 1♂ p Vrk Pitkälänniemi (OHu) ja 27.9. 1 kiert Kuo Puotossalmi (ER, A). Syksyn yhteissumma 32 lintua.

Taulukko 2. Petolintujen määrät viiden vrk:n jaksoissa syksyllä -92. Ennen 31.7. tehdyt havainnot sisältyvät 31.7.-3.8. määriin ja vastaavasti 13.10. jälkeen tehdyt 8.-13.10. jaksoon. Päivämäärä kuvaa aina viiden vuorokauden jakson alkua.

pvm kk	31 7	4 8	9 8	14 8	19 8	24 8	29 8	3 9	8 9	13 9	18 9	23 9	28 9	3 10	8 10
PAN HAL	2	-	-	6	2	2	2	4	1	-	-	2	3	-	-
BUT BUT	-	-	-	2	9	7	-	20	4	-	6	-	2	-	-
BUT LAG	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	93	28	600	13	3
BUT SP.	-	-	-	-	1	-	-	1	2	-	-	-	29	3	-
PER API	1	-	1	-	3	1	3	9	1	1	7	1	-	-	-
BUT/PER	2	1	3	-	15	1	1	2	1	-	16	-	-	-	-
CIR CYA	-	-	5	3	15	1	9	3	4	-	2	1	5	-	-
ACC NIS	1	1	1	7	22	5	14	16	4	3	5	11	28	12	5
ACC GEN	-	-	-	1	4	-	1	1	-	-	1	2	4	2	13
FAL TIN	2	1	1	-	6	2	8	5	1	4	1	1	-	-	-
FAL SUB	1	-	-	3	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-
FAL COL	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	6	1	-

Nuolihaukka *F. subbuteo* (9.10.). Syksyn summa perinteisen vaatimattomat yhdeksän lintua, ensimmäinen 2.8. 1 p Raasio (monet) ja viimeinen 3.-4.9. 1 kiert Vrk Joutenlahti (TI).

Ampuhaukka *F. columbarius* (19.11.). Ensimmäinen jo 2.8. 1 p Raasio (monet), muut 7 havaittua syys-lokakuun vaihteesta ja viimeinen 3.10. 1 m Nil Eitikka (HHö). Määrittämättä jäi 10 pientä *Falco* (joista 7 syys-lokakuun vaihteesta, ilm. ampuhaukkoja) ja 3 pientä petoa.

Kurki ja rantakanat

Kurki *Grus grus* (11.11.). Myös kurjella oli hyvä syys: yhteissumma 1033 p + m on korkein sitten vuoden -84. Ensimmäisiä perinteisesti elokuun alkupuolella ja elokuun parhaat muutot 22.8. 20 m/2a Raasio (PPy, ER ym.) sekä 23.8. Nil Eitikka 34 m/3a (HHö), Ranta-Sänkimäki 29 m (JRI; sisältänevät saman parven a27 m) ja a14 S Sii kk (MU, AHa, JKe, ARo). Lisäksi Raasiossa nähtiin 21.8. 60 ad linnun parvi matkalla itään (PPy, HKo). Suurimmat paikallissummat Maaningalta, jossa 20.8. n. 60 p (VMV) ja 23.8. 30 p (MU, KRu) Lapinjärvi sekä 31.8. 90 p Pohjois-Haatala (VMV). Syyskuullakin lintuja nähtiin ripotellen siellä täällä, parhaat päiväsummat 5.9. 32 m/4a Nil Eitikka (HHö) ja a12 m Raasio (MU) sekä 6.9. a22 S Rau Etelä-Saikari ja 22.9. a24 S Suo Iisvesi (TJa). Määrällisesti paras muuttajakso kuitenkin syys-lokakuun vaihteessa: 28.9. 57 m/3a Rau Rastunsuo (KSi) ja 102 m/2a Kiu (AY) sekä 1.10. 56 S Sii Kasurila (JRI) ja n. 60 m Kuo Rautaniemi (MPa; samoja?). Viimeiset 3.10. 3 m Vjä kk (HHö). Joroisten Pasalassa nähtiin 8.9. 65 p, 13.9. 37 p, 22.9. 3 p ja 3.10. 3 p (OHu).

Nokikana *Fulica atra* (7.11.). Mainittavia 27.8.-15.9. 1-3 p Lap Linnansalmi (HHö) ja 20.9. 1 p Kuo Riistavesi (HKo, AHa, HHa).

Kahlaajat

Töyhtöhyppä *Vanellus vanellus* (31.10.). Ensimmäisiä lähteviä kesäkuun alkupuolella. Maksimit 30.8. a85 p Lap Nerko (HHö, MPH) ja 1.9. a193 p Kuo Riistavesi (JPY). Viimeisiä Kuo Riistavedellä 13.9. 8 p (PPy) ja 20.9. 1 p (HKo, AHa, HHa) sekä 26.9. 8 p Joroinen Järvikylä (HKo, JPi, HHa).

Meriharakka *Haematopus ostralegus* (21.8.). Yksi havainto: 28.7. 4 ad p Vrk Lehtoniemi (OHu).

Tylli *Charadrius hiaticula* (8.10.). Lajia nähtiin perinteisesti eniten Raasiossa: ensimmäiset 30.6. 3 ad p (OHu, HKo, PPy, MU) ja 7.7. 1 ad p (JKe, HKo, ER, AMK), huiput 17.8. 10 ad + 1 juv p + a15 ad m (KKö, PPy) ja 20.8. 25 p (KKö, PPy, MU) sekä viimeiset 23.9. 2 p (MU). Muuallakin muutamia: 15.8. 2 k Rau Rastunsuo (HHö, KSi) ja 19.8. 1 p Jua Muuruvesi (ER) sekä 23.8. 2 ad p Sii Rissala (HHa) ja 1ä Maa Lapinjärvet (MU, KRu).

Pikkutylli *C. dubius* (28.9.). Raasiossa parhaimmillaan 9.7. 30 p ja 16.7. 33 p (PPy ym.) sekä 17.-19.7. 30 p (monet). Viimeiset 27.8. 2 p Raasio (HKo) ja 1.9. 1 juv p Sii Jälä (JPY).

Kapustarinta *Pluvialis apricaria* (n. 2.11.). Perinteen virsi: ensimmäiset 10.7. 2 ad p läht. SW Sii Aappola ja 11.7. 2 ad p Sii Jälä (MU) ja viimeiset 27.9. 1 juv p Raasio ja 28.9. 2 juv p Sii kk (MU).

Tundrakurmitsa *P. squatarola* (9.10.). Raasiossa ensimmäiset 18.-22.7. päivittäin 1 ad p (monet) ja selvä huippupäivä 16.8. 2 ad p + 64 ad/3a S (monet), jonka jälkeen viimeinen jo 20.8. 1 ad kiert (MU, PPy, KKö). Mustissa nähtiin 25.7. 2 ad p (monet) ja ainoa havainto muualta 8.8. a8 ad m Rau Pohjois-Saikari (MLi).

Taivaanvuohi *Gallinago gallinago* (27.10.). 10. loka-kuuta tulleiden ensilumioiden jälkeen taivaanvuohia potkittiin esille 11.10. 1 p Sii kk (MU), 18.10. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 25.10. 1 p Nil Peksänkösken (ER).

Lehtokurppa *Scolopax rusticola* (13.11.). Samoin kuin edellisellä: 16.10. 1 kiert Vrk Käpykangas (TI), 17.10. 1 p otettu hoitoon Iis Mansikkaniemi (JLa), 23.10. 1 p Vrk Huruslahti (HRä) ja 31.10. 1 p Kuo Puijonrinteen-tie (JPY).

Jänkäkurppa *Lymnocyrtus minimus* (4.11.). Ainoa havainto: 16.9. 1 p Raasio (MU, AHa, JKe).

Isokuovi *Numenius arquata* (27.9.). Ensimmäisiä Raasiossa 21.6. ja 24.6. jo runsaasti eri puolilla etelään viuhkavia kuoveja. Huippuja ei ilmoitettu, viimeisinä 31.8. 4 m Vjä kk (HHö) sekä 18.10. mattimyöhäinen pakastekuovi, joka löydettiin kohmettuneena Iisalmesta ja toimitettiin Heinolaan.

Pikkukuovi *N. phaeopus* (28.8.). Muuton alkua kuvaa 15.6. 1 SSW Sii kk (MU) ja 3.7. 1 m Sii Jälä (MU).

Punakuiri *Limosa lapponica* (7.10.). Raasiossa seuraavasti: 7.7. 2 ad p (JKe, HKo, AMK, ER), 14.7. 4 ad p lähtivät S (AKe, JKe, KKö, PPy), 15.7. 28 ad p (AB,

Töyhtöhyyppiä havaittiin enimmillään syyskuun alussa liki kahdensadan yksilön parvessa. © Eelis Rissanen

EB, KKö, PPy), 20.7. 1ad♂ SW (monet), 5.8. 9 S (ML, JPy) ja 16.8. 2 m (monet).

Rantasipi *Actitis hypoleucos* (22.9.). Sipin maksimi Raasiosta 23.7. 25 p (monet) ja viimeiset 23.8. 1 p Veh Kurkiharju (HHa) sekä 5.9. 1 p Raasio (MU).

Metsäviklo *Tringa ochropus* (31.8.). Viimeiset elokuun puolivälissä, 15.8. 1p Vjä kk (HHö) ja 16.8. 1 p Raasio (PPy ym.).

Liro *T. glareola* (21.9.). Ensimmäisiä muuttavia Siilinjärvellä 24.6. (MU) ja huippuina Raasiassa 2.7. 120 p (PPy, ER, MU) ja 13.7. 53 p (PPy, JRi, HKo, MA). Viimeiset 30.8. yht. 3 p + 2 m Raasio (monet) ja 2.9. 1 ä Sii Aappola (MU, JPy, PPy).

Valkoviklo *T. nebularia* (14.10., 11.9.). Eka muuttava 24.6. 1 m Sii kk (MU), huiput 30.6. 15 p Raasio + a15 m Sii kk (MU) sekä Raasiosta 2.7. 25 p (PPy, ER, MU) ja 17.-18.7. yht. 23 p + 34 m (PPy ym.). Viimeinen 25.8. 1 p Raasio (PPy).

Mustaviklo *T. erythropus* (11.9.). Raasion havaintosumma 87 lintua; ensimmäiset 7.6. 13 p (AHa, JKe, ARo), joka samalla myös syksyn korkein päiväsomma

sekä viimeiset 30.8. 5 m (AHa, ER ym.). Syksyn mustaviklohavaintojen osalta Raasiolla on lähes monopoliasema, sillä muualta vain kolme lintua: 19.7. 1 p Vjä kk (HHö) ja 23.8. 2 kiert Maa Lapinjärvet (MU, KRi).

Punajalkaviklo *T. totanus* (28.9.). Raasiassa lajia nähtiin kesäkuun alusta elokuun alkuun säännöllisesti, huippuna 9.7. 5 ad p (JKe, PPy, JRi, MU) ja Nil Palonurmsa 19.7. 1 p, 2.8. 1-2 p ja 9.8. 1 p (PHA).

Suokukko *Philomachus pugnax* (31.10., 2.10.). Ensimmäisiä 14.6. 2 ad♂♂ p Raasio (KRu) ja Raasiassa huippuna 20.8. 32 p (PPy, KKö, MU). Viimeisiä 30.8.-1.9. Vjä, Raasio ja Riistavesi.

Suosirri *Calidris alpina* (20.10.). Raasiassa mahtava suosirrisyys; ensimmäisiä 2.7. 2 ad p (PPy, ER, MU) ja 4.7. 4 ad p (AHa, JKe). Hiljaiselo jatkui 19.7. klo 12 asti, jonka jälkeen etelästä tullut saderintama tiputti taalle päivän mittaan n. 500 ad suosirriä erikokoisissa parvissa. Ja sama meno jatkui seuraavanakin päivän summa tuolloin 550 ad p. Linnut lepäsivät hetken lehteellä ja jatkoivat sitten matkaa; suurimmassa parvessa oli n. 150 yksilöä ja noina kahtena päivänä rengastettiin yhteensä 450 lintua (monet). Tämän jälkeenkin nähtiin vielä esim. 27.7. 255 ad p (PPy, JRi), 8.8. 3 p + n. 11

m/6a (HHA, OHu, ALi) ja 16.8. 40 p + 93 m/5a (monet). Nuoria lintuja nähtiin vähän ja viimeinen jo 16.9. 1 juv p (AHa, JKe, MU) ja syksyn havaintosumma huimat 2420. Muualta seuraavat: 8.7. 1 p Ter Iisvesi Kummeliluoto (MLi), 16.8. a5 ad p Vjä kk (HHö) ja 23.9. a30 m Joroisten Puomilansalmella (OHu).

Pikkusirri *C. minuta* (1.10.). Raasiassa vaatimattomampi pikkusirrisyys. Lajia nähtiin paikalla lähes läpi kesän; 6.-28.6. max. 6 p (monet) ja tämän jälkeen seuraava 13.7. 1 ad p (MA, HKo, PPy, JRi). Huippuina 20.8. 55 p (KKö, PPy, MU) ja 21.8. 69 p (monet) sekä viimeiset 16.9. 8 juv p (AHa, JKe, MU). Muualta vain 23.8. 2 ad p Sii Rissala (HHA).

Lapinsirri *C. temminckii* (8.10., 11.9.). Raasiassa ensimmäiset 5.7. 1 ad p (KRu) ja 6.7. 6 p (JKe), huippuina 7.7. 16p (JKe, HKo, AMK, ER) ja 13.7. 16 p (MA, HKo, PPy, JRi) sekä viimeiset vasta syyskuulla, 12.9. ja 16.9. 1 juv p (AHa, JKe, MU). Muualta: 3.8. 1 p, 11.-13.8. 2 p ja 14.-16.8. 1 p Vjä kk sekä 2.9. 1 kiert Lap Linnansalmi (HHö).

Kuovisirri *C. ferruginea* (20.9.). Raasion ensimmäiset 13.7. 2 ad p (MA, HKo, PPy, JRi), huiput suosirrimasojen mukana 19.7. 17 ad p ja 20.7. 35 ad p (monet) ja viimeiset 5.9. 2 juv p lähtivät S (MU). Mustissa nähtiin 25.7. 2 ad p (monet).

Isosirri *C. canutus* (15.9.). Raasion linnut: 19.7. 1 ad p (monet), 30.7. a7 SW (KKö, PPy, MU), 1.8. 1 p (SNi, PVa) ja 16.8. 3 S (KKö, PPy) sekä Mustissa 12.8. 1 p (AHa, JKe).

Pulmussirri *C. alba* (25.9.). Raasiassa 27.7. 2 ad lähtivät m (PPy, JRi) ja 15.8. 1 p (monet) ja Mustissa 5.8. 3 p (JKe, HKo) ja 18.8. 1 ad p (JVi) sekä 10.8. väh. 1 kiert Raasio-Musti (monet).

Jätkäsirriäinen *Limicola falcinellus* (20.8.). Varsinaisia syyskavaintoja Raasiosta seuraavasti: 2.7. 1 ad p (PPy, ER, MU), 19.7. 2 ad p, 20.7. 3 ad p ja 21.7. 1 ad p (monet) sekä 29.7. 1 ad p (JKe, HKo, KKö, PPy).

Vesipääsky *Phalaropus lobatus* (1.9.). Havaintoja vain Raasiosta; ensimmäinen syysmuuttaja 30.6. 1 p (OHu, HKo, PPy, MU) ja 2.7. 9 ad p (PPy, ER, MU). Suurin päiväsumma 9 lintua tavoitettiin neljänä päivänä ja viimeiset 29.8. 2 juv p (AMK, ER).

Lokit - tikat

Sekälökki *Larus fuscus* (2.11.). Viimeiset jo 8.9. 1 p Kuo Niuva (HHA) ja 12.-13.9. 1-2 kiert Kuo Ranta-Toivala (HHö).

Merilökki *L. marinus* (29.10.). Yksi lintu nähtiin, 30.9. 1 ad p Vrk Lehtoniemi (OHu).

Harmaalökki *L. argentatus*. Viimeisiä 1.11. Veh Rito-niemi 2 kiert Iso *Larus* (MU, JPy), 5.11. 1 juv p Lep Riikineva (TI) ja 5.12. 1 kv p Maa Viannankoski (MU, JPä, KRu).

Kalalökki *L. canus*. Viimeiset 24.10. 5 p Kuo Kallansillat ja 4 p Kuo Väinölänniemi (ER, HKo, JKe, AHa) ja 1.11. 1 p Kuo Kuopionlahti (ER, AMK).

Naurulökki *L. ridibundus* (22.11.). Ekat 18.7. a16 SW Raasio (monet) ja huippuina 13.8. 60 kv p Raasio (MU) ja 30.8. 40 juv p Lap Akkalansalmi (HHö, MPH). Viimeiset lokakuussa 22.10. 1 kiert Kiu Peräsuo (AY) ja 31.10. 1 ad tp p Vrk Lehtoniemi (HHA, ER, HKo, AHa, ARo).

Pikkulökki *L. minutus* (15.9.). Raasion pikkulokkijelmän tuloksia oli nähtävissä 22.7., kun paikalta laskettiin 4 ad + 40 juv p (PPy, ML) ja viimeinen samalta paikalta 15.8. 1 juv p (JPy, PPy ym.) Lisäksi 7.8. a n.15 SSW Rau Etelä-Saikari (MLi).

Kalatiira *Sterna hirundo* (21.10., 26.9.). Viimeisiä 29.-30.8. yht. 8 p Lap, Iis ja Rau (HHö, MPH, TJä) sekä 1.9. 1 p kala/lapintira Sii Jälänjärvi (JPy).

Sepelkyyhky *Columba palumbus* (8.11.). Paras muutto 13.9. yht. 325 m Sii Kasurilanmäki (MU). 29.9. vielä kolmella paikalla yli 40 lintua ja viimeisinä 2.10. 4 m/2a Vjä Sopenjärvi (HHö) sekä ennätysmyöhäinen 27.11. 1 p Kuo Itkonniemi (TH, ESa).

Käki *Cuculus canorus* (25.10., 8.9.). Ainoa ilmoitettu havainto: 17.9. 1 p Rau Etelä-Saikari (EJa).

Suopöllö *Asio flammeus* (11.10.). Kolme havaintoa: 17.8. 1 p rengastettiin Rau Rastunsuo (TI, KSi), 18.9. 1 kiert Sii Ahmo (ER) ja 27.9. 1 kiert Rau Tyyrinvirta (HSi, EVe).

Tervapääsky *Apus apus* (5.11., 18.10., 18.9.). Ensimmäisiä 16.7. a5 m Nil Eitikka (HHö). Päämuuttoja sekä kerääntymisiä: 16.8. 110 p (JPy, PPy ym.) ja 22.8. n. 50 p (MU ym.) Raasio, 17.8. 100 m/13a Kuo Puijonlaakso (HHA) ja n. 50 kiert Sii Kevätön (PSo), 30.8. n. 60 kiert Iis keskusta (HHö, MPH) ja vielä 1.9. a30 m/kiert + a15 m Vjä Sopenjärvi (HHö). 1.9. jälkeen vielä kolme lintua: 2.9. 1 m Lap Linnansalmi (HHö) ja 1 kiert Kuo Hautausmaa (JPy) sekä 9.9. 1 kiert Lap kk Hamimäki (HHö).

Varpuslinnut

Kiuru *Alauda arvensis* (20.11., 30.10.). Lokakuulta 1.10. 3 p Sii Jälä (AHa) ja vielä 22.10. 3 p Sii kk Ahmo (MU).

Törmäpääsky *Riparia riparia* (16.9.). Raasioon keräytyi parhaimmillaan 25.7. 700 p, 5.8. 650 p ja 15.8. 600 p (JPY, PPy ym.) törmäpääskyä ja viimeiset nähtiin 30.8. Lap-Raasio yht. 13 p (HHö, MPH) ja 2.9. 6 m Lap Linnansalmi (HHö).

Haarapääsky *Hirundo rustica* (24.10.). Elokuulla suuria pääskykeräntymiä: 18.8. 1000p H/D/R (PPY, KKö) ja 22.8. n. 1000 p H/D/R (pääs. räystäs- ja törmäpääskyä, MU ym.) Raasio, 23.8. huimat n. 5000 p HDR (pääs. haara- ja räystäspääskyä, PRu) Maa Lapinjärvet ja vielä 30.8. n. 450 p H/D/R lis Kihlovirta sekä 200 p haarapääskyä Lap Nerkoo (HHö, MPH). Viimeiset jo aikaisin, 10.9. 1 N Lap Linnansalmi (HHö) ja 13.9. 1 kiert Sii Kasurilanmäki (MU). Joroisissa viimeinen 22.9. 1 m Puomilansalmi (OHu).

Räystäspääsky *Delichon urbica* (20.9.). Viimeisiä 7.9. muutama Sii Kevätön (PSO), 9.9. 1 m Lap Haminmäki (HHö) sekä 19.9. 1 m Kuo Neulamäki (ER, AMK ym.).

Metsäkirvinen *Anthus trivialis* (13.10.). Ensimmäisiä 5.8. 2 S Raasio (JPY, ML, ER) ja viimeiset myöhäisiä 30.9. 1 p Vrk Pitkälänniemi (OHu) ja 4.10. 1 p Kuo Niuva (AHA).

Niittykirvinen *A. pratensis* (1.11.). Ensimmäinen 15.8. 1 p Raasio (JPY, PPy ym.). Päämuutot 13.9. 42 m Sii Kasurilanmäki (MU) sekä 19.9. 67 m Nil Eitikka (HHö) ja 60 m Kuo Neulamäki (ER ym.). Viimeisiä 14.10. 1 p Nil Eitikka (HHö) ja 17.10. 1 p Vrk Lehtoniemi (OHu).

Lapinkirvinen *A. cervinus* (18.9.). Syksyn aikana yht. n.110 lintua. Ensimmäisiä 11.8. 1 p (PPY, ER ym.) ja 20.8. 1-2 p (MU) Raasio ja päämuutto elo-syyskuun vaihteessa, huippu 2.9. 20 p Vrk Pitkälänniemi (TI). Viimeisiä 12.9. 1 p Vrk Lehtoniemi ja ennätysmyöhäinen 21.9. 1 p Vrk Pitkälänniemi (OHu).

Keltavästäräkki *Motacilla flava* (28.10.). Parhaaksi muutoksi jäi 23.8. 48 m Nil Eitikka (HHö). Viimeiset 10.9. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 15.9. 1♂ p Vjā Sopenjärvi (HHö).

Västäräkki *M. alba* (n.1.12.). Raasiossa huippuna 7.9. 70 p (JRI). Viimeisiä: 21.10. 1 m Rau Etelä-Saikari (TJa), 23.10. 1 p Kuo Männistö (HKO) ja 25.10. 1 p Sii Keskimäinen kaatopaikka (MU,ER).

Pikkulepinkäinen *Lanius collurio* (6.10.) Perinte 23.8. 1 p Sii Aappola, 1 p Sii kk (MU, KRu) ja 3 p Saukkosuo (US) sekä 26.-29.8. 1♀ p Vjā Sopen (HHö).

Lapinharakka *L. excubitor*. Ensimmäinen 19.9. Ahmo (AHA) ja viimeinen 31.10. 1 p Vrk Osmajoki (HHa ym.) Yhteensä vaatimattomat 11 lintua.

Kottarainen *Sturnus vulgaris* (25.11.). Huippuja Hyttälässä 5.9. 274p ja 20.9. 253 p (MSa) sekä pinjärvellä 20.8. 500 p (VMV) ja 23.8. n. 1500 p ja Lap Linnansalmella 15.9. n. 500 p (HHö). Jos kuulle sinnitelleitä ei oteta huomioon, viimeiset 3 max. 7 p Vrk Lehtoniemi (monet) ja 3 p Kuo Lehtoniemi (JPY) sekä 22.11. 1 p puolikuollut Vrk Lehtoniemi (PPY, JPY) ja 30.11. 3 p Vrk Päiviönsaari (TI).

Varis *Corvus cornix*. Päämuutto 2.10. 200 m Maa Linnansalmi (MSa).

Koskikara *Cinclus cinclus*. Ensimmäisiä 25.10. 1 p Piekänköske (ER) ja 1 p Lep Konnus (HRö, RRö) ja 31.10. 1 p Vrk Osmajoki (ER ym.).

Peukaloinen *Troglodytes troglodytes* (18.10.). Lokakuulta kolme lintua: 3.10. 2 p Nil Eitikka (HHö) ja 11.10. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa) sekä vielä 23.10. 1 p Nil Loutteinen (JTU, KSa); lintua ei löytynyt 6.12.

Rautiainen *Prunella modularis* (10.11.). Paras päivä 13.9. 17 m Sii Kasurilanmäki (MU) ja viimeiset 4.10. 3 m Nil Eitikka (HHö) ja 2 m Sii Kasurilanmäki (MU) sekä 6.10. 1 ♀ Kuo Hautausmaa (PPY).

Ruokokerttunen *Acrocephalus schoenobaenus* (21.10.). Viimeiset 10.9. 2 p Lap Linnansalmi ja 13.9. 1 p Karhonsaari (HHö).

Lehtokerttu *Sylvia borin* (4.10.). Viimeiset 3.9. Kuo Savisaari (HHa) sekä 4.9. 1 p (HHa) ja 9.9. (PPY) Kuo Hautausmaa.

Hernekerttu *S. curruca* (20.9.). Viimeiset 11.9. 1 p Kuo Hautausmaa (PPY) ja 12.9. 1 p Sii kk (MU).

Mustapääherttu *S. atricapilla* (1.12.). Äkillinen pysäytti myös mustapäitä aloilleen: 25.9. 1♂ p Vrk Kasurilanmäki (HHa), loka-marraskuussa lis 2 yks, ja toinen 13.-väh. 28.10. 1♀ p lis Kirkonsalmi (JLa) ja 30.10. 1♂ p Sii kk ja 28.10. 1♀ p Sii kk (MU) ja 31.10. 1♂ p Vrk Pirtinvirta (monet) ja 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa) sekä 14.11. 1♀ p Sii kk (ESa).

Pajulintu *Phylloscopus trochilus* (25.10., 5.10.). Viimeiset 19.9. 1 p Nil Eitikka (HHö) ja 26.9. 1 ä Vrk Kämäri (HHa).

Sirittäjä *P.sibilatrix* (18.9.) Ainoa nähtiin Raasiossa 17.8. 1 p (PPy, KKö).

Tiltaltti *P.collybita* (7.11.). Viimeiset 6.10. ä Kuo Hautausmaa (PPy) ja 7.10. 1 p Vrk Tyyskä (OHu) sekä näitä myöhäisempiä *Phylloscopus sp.*-määrityksiä 10.10. 1 p Kuo Karhonsaari ja 17.10. 1 p Vjä kk (HHö), ilm. kummatkin tiltaltteja.

Kirjosieppo *Ficedula hypoleuca* (25.10., 23.9.). Viimeinen 9.9. 1 p Kuo Hautausmaa (PPy).

Harmaasieppo *Muscicapa striata* (13.10.). Viimeisiä 1.9. 1 p Kuo Puijonlaakso (HHa) sekä 9.9. 2 p Lap Haminaäki (HHö) ja 2 p Kuo Hautausmaa (PPy).

Kivitasku *Oenanthe oenanthe* (13.10.). Viimeiset 8.9. 1 p Lap Linnansalmi (HHö) ja 19.9. 1 p Sii Kasurilanmäki (MU, JRi, RRa) sekä Joroisissa 29.9. 2 p Pasala (OHu).

Pensastasku *Saxicola rubetra* (19.9.). Viimeiset 3.9. 5 p Vrk Pitkälänniemi (JPY) ja 5 p Lap Linnansalmi (HHö) sekä 8.9. 1 p Kuo Niuva (HHa).

Leppälintu *Phoenicurus phoenicurus* (18.10.) Viimeiset 9.9. 1 p Kuo Hautausmaa ja 1 p Linnanpelto (PPy) sekä 13.9. 1 p Kuo Karhonsaari (JVä).

Sinirinta *Luscinia svecica* (29.9.). Neljä havaintoa: 3.9. 1 p Kuo Niuva (HHa, HKo), 13.9. 1 p Kuo Riistavesi (PPy) sekä Vrk Lehtoniemessä 12.9. ja 21.9. 1 ♂ p (OHu).

Punarinta *Erithacus rubecula* (3.11.). Äkillinen talventulo sotki täysin punarintojen muuttorytmin; talvehtijoiden (n. 15 yks.) lisäksi edellisen ennätyksen 3.11. rikkoi ainakin 15 lintua, kunnittain Kuo 6, Rau 2, Vrk 2, Kaa, Sii, Nil, Jua ja Lep 1. Vielä 25.10. Kuopiossa Männistö 4 p + Hautausmaa 5 p (AHa, JKe).

Mustarastas *Turdus merula*. Viimeisiä 21.11. 1 juv ♂ p Kuo Hautausmaa ja 1 ♀ p Linnanpelto (PPy) ja 22.11. 1 ♂ p räksäparvessa Vrk Lehtoniemi (JPY).

Punakylkirastas *T. iliacus* (24.11.). Viivytelyä; loka-kuun lopussa vielä kymmeniä eri puolilla ja marraskuussakin 1.11. 2 p Kuo Puijonsarvi (AHa, JKe), 7.11. 1 p ja ilm.sama vielä 27.11. Kuo Likolahti (JPY) sekä 20.11. 1 p Kuo Hautausmaa (HHa).

Hempon havaintosumma syksyltä kipusi lähes kahdeksaataan yksilöön. © Kalle Ruokolainen

Laulurastas *T.philomelos* (1.11.). Viimeinen 16.10. 1 p Sii kk (MU).

Räkättirastas *T. pilaris*. Runsasta rastasmuuttoa. Päiväsummia: 26.9. n. 250 m NW + n. 400 p Sii Jälä (MU) ja 200 p 50 m + *Turdus sp.* 100 m Vjä Sopenjärvi (HHö), 30.9. 155 m + *Turdus sp.* 360 m Vjä Sopenjärvi (HHö) ja 3.10. 100 kiert + *Turdus sp.* 350 m Nil Eitikka (HHö). Talven tullessa räksät alkoivat kerääntyä taajamiin: 21.10. n. 300 p Sii kk (MU), 21.11. a500 p Kuo Linnanpelto (PPy), 29.11. väh. n. 500 p Vrk keskusta (AHa, TI) ja 30.11. Vrk Päiviönsaari 300 p, Könönpelto 400 p ja Taulumäki 300 p (TI). Talvehti runsaana. Lisäksi 23.9. yli a1000 p Joroinen Pasala (OHu).

Kulorastas *T.viscivorus* (4.11.). Viimeiset 8.10. 1 p Lep Nikkilänmäki (HRö) ja 14.10. 2 m/kiert Nil Eitikka (HHö).

Peippo *Fringilla coelebs*. Parveutumista jo 2.8. 120 p/2a Raasio (PPy ym.), päämuuttoa 24.9. 400 m peippo+järri Joroinen Puomilansalmi (OHu) ja 26.9. peippo+järri+PL 400 m Sii Jälä (MU). Viimeisiä 22.11. 1 ♀ p Kuo Puijonlaakso (HHa) ja 3 p Vrk Lehtoniemi (JPY,PPy).

Järripeippo *F. montifringilla*. Jo 5.8. a50 p Sii kk (JPY). Havaintosarja Maa Hyttälästä: 12.9. 550 p, 20.9. 200 p, 28.9. huippu n. 1000 p ja 1.10. 50 p (MSa). "Viimeisiä" 22.-29.10. 1 p Kuo Neulamäki (HRö, RRö) ja 17.11. 1♂ p Sii Räisälä (MU).

Hemppo *Carduelis cannabina* (31.10.). Sii kk Ahmon pelloilla syksyn aikana parhaimmillaan 29.9. 35 p ja 4.11. 30 p (MU). Syksyn havaintosumma paikalta n.175 lintua ja muutamia jäi talveksikin. Muut havainnot: 30.9. 3 p (OHu), 2.10. 3 p (AHa), 28.10. 3 p (OHu), 31.10. 1♂ 1♀ p (monet) ja 22.11. 2 p (PPY, JPY) Vrk Lehtoniemi.

Tikli *C. carduelis*. Runsaasti havaintoja, yht.58 yksilöä. Huippuina 26.9. 16 m/4a ja 29.9. 11 kiert/2a Kuo Neulamäki (ER) sekä 17.10. 11 p Vrk Lehtoniemi (OHu).

Vihervarpunen *C. spinus*. Laji esiintyi lukuisana elokuun puolivälistä syyskuun loppuun, jonka jälkeen sen paikan otti urpiainen kahdeksi viikoksi, ja sitten molemmat vähenivät selvästi. Parhaat muutosumat 19.9. 356 m Nil Eitikka (HHö) ja 22.9. 330 m Joroinen Puomilansalmi (OHu), viimeisiä 7.11. 2 kiert Kuo Savilahti (HHa), muutamia nähtiin vielä talvipinnarallissakin.

Viherveikko *C. chloris*. Suurimmat keräntymä: 1.-23.8. 100-200 p Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 15.11. a220 p Sii kk Ahmo (MU).

Punavarpunen *Carpodacus erythrinus* (11.9.). Ensimmäisiä Raasiassa 12.7. 2 m (PPY ym.) ja viimeiset 23.8. n. 10 p+m Sii, Maa ja Nil (PPY, MU, KRu, HHö).

Pohjansirkku *Emberiza rustica* (3.10.). Syksyn summa n. 160 lintua. Ensimmäisiä 22.-23.8. eri puolilla, eniten 23.8. 10 m 5 p Nil Eitikka ja 5.9. 8 m 10 p Vjä Sopenjärvi (HHö). Viimeisiä 19.9. yht. 13 m Nil+Kuo (monet) ja 23.9. 1 p Lap Linnansalmi (HHö).

Peltosirkku *E. hortulana* (18.9.). Viimeisiä 27.8. 1 kiert (HHö) ja 30.8. 2 p (HHö, MPH) Lap Linnansalmi.

Keltasirkku *E. citrinella*. Keräntymä 8.11. n. 300 p Sii Kasurila ja 14.11. n. 300 p Sii Pöljä (MU).

Pajusirkku *E. schoeniclus* (10.11.). Viimeiset 4.10. 1 p Rau Etelä-Saikari (TJa) ja 2 m Nil Eitikka (HHö) sekä 10.10. 1 p Sii Jälä (MU).

Lapinsirkku *Calcarius lapponicus* (5.10.). Ensimmäisiä 23.8. 2 m Raasio (PPY ym.) ja 28.8. 1 m Vrk Osmajoki (TI) ja viimeiset 13.9. 2 m Sii Kasurilanmäki

(MU) sekä 19.9. 2 p Sii kk Ahmo (AHa), yhteensä lintua.

Pulmunen *Plectrophenax nivalis* (18.11.). Ensimmäiset: 10.10. 1 m Vrk Lehtoniemi 1 m (OHu) ja 2 N Jälä (MU), suurimmat parvet 14.10. a20 p Raasio ja 31.10. a28 p Son Sukeva (US) sekä 10 W Sii H (MU). Viimeinen 21.11. 1 p Rau Rastunsuo (JPY). Teissumma mukavat 65 lintua.

Vaelluslinnut

Helmipöllö *Aegolius funereus*. Pöllöjen rengas syksyllä harrastetaan Pohjois-Savossa runsaastikin, kaikki tiedot eivät (yleensä) kantaudu yhdistykselle. Tänä syksynä operoitiin mm. Vrk Huruslahdella, rengastuksia seuraavasti: 1.10. 3 juv, 2.10. 2 kontrolli ja 3.10. 1 2kv (TI).

Varpuspöllö *Glaucidium passerinum*. Vaellusha toja ei tullut, paikallisia nähtiin ainakin 11 lintua.

Hiiripöllö *Surnia ulula*. Muutamia: 18.10. 1 p V majoki (TI), 22.10.-1.11. 1 p Rau Vaajasaari (RPa), 26.10. 1 siipensä loukannut Tuusniemi (JV) 25.11. 1 p Kuo Kurkiharju (JTU).

Palokärki *Dryocopus martius*. Muuttohavaintoja me: 19.9. 1 nousi SW Sii Kasurilanmäki (MU, RRa), 26.9. 1 E Sii Jälä (MU) ja 30.9. 1 m V penjärvi (HHö) sekä runsaasti paikallisia.

Harmaapäätikka *Picus canus*. Yksi vaellusha 30.10. 1 m Kuo Iso-Telkko (/ESa) sekä 20.10. 2 Tienhaara (LPu).

Pikkutikka *Dendrocopos minor*. Vaatimattomat paikallista sekä yksi vaeltava: 23.9. 1 lähti Linnansalmi (HHö).

Käpytikka *D. major*. Vain yksittäisiä liikkeellä, "puna" 26.9. 3 S Sii Jälä (MU).

Pohjantikka *Picoides tridactylus*. Kaikki: 15.9. Rvr Siera (PPY), 17.9. 1 p Kuo Riistavesi (JTU), 1♂ p Son Sukevanmäki (/VMS), 29.9. 1 NW Ahmo (MU), 3.10. 1 p Son Ahomäki (JTU), 28.10. p Nil Ranta-Sänkimäki (JRi) ja 1.11. 1♀ p Kuo lamäki (ER, AMK) eli vain paikallisia.

Närhi *Garrulus glandarius*. Syksyn ajalta ilmo 55 lintua, vaikka enemmänkin oli liikkeessä. M ajoittui syyskuun alun ja lokakuun alun väliille ja päiväsumma 3.10. 17 m/11a Nil Eitikka (HHö).

Hyvä pihlajanmarjasyksy houkutteli taviokuurnia sankoin joukoin Pohjois-Savoon. © Pentti Alaja

Korppi *Corvus corax*. Seuraavasti : Raasiossa 22.8. a6 k (PPy ym.), 5.9. 1 SW ja 12.9. 1 p (MU) sekä 21.9. a4 m Rau Etelä-Saikari (TJa).

Pähkinähakki *Nucifraga caryocatactes*. Kivaa vaelusta: syksyn ensimmäisiä 10.9. lähtien us p Kaa kk (JTo) sekä 13.9. 1 p Nil Kaakonvuori (JRi), 1 m Vrk Puurtila (OHu) ja ä Vrk Tyyskä (OHu). Huippuina syyskuussa a10 p Sii Vuorela (JTo), Nil Palonurmi väh. 4 p (PHa) ja 17.-24.9. 4-6 p Kaa kk (JTo, PRä). Syksyn yhteissumma n. 60 lintua, kymmenkunta jäi talveksi.

Tiaiset, hippiäinen ja puukiipijä. Talitiaisen syksyn summa 92 m ajalta 5.9. - 11.11., päämuutto syys-lokakuun vaihteessa. Hömötiaisen summa 167 m ajalta 1.9. - 18.10., päämuutto syyskuun puolivälissä - lokakuun alussa. Muuttavia sinitiaisia nähtiin 55 yks. (13.9.-13.10.) ja kuusitiaisia 24 m (13.9.-9.10.). Töyhtötiäisiä nähtiin 28.9. 1 m ja 30.9. 1 m 1 kiert Vjä Sopenjärvi (HHö). Joroisista mainittakoon 22.-24.9. yht. 11m hippiäistä sekä 12 m kuusi-, 42 m sini-, 53 m tali- ja 27 m hömötiaista Puomilansalmi (OHu). Hippiäisen syksyn summa hienot 198 lintua, jossa suurimmat

parvet 22.8. a70 NW Raasio (PPy ym.) ja 26.9. a30 m Nil Eitikka (HHö). Puukiipijän paras päiväsumma 27.9. 15 p Vrk Kanavanniemi n.puolen hehtaarin alueella (HKO).

Pyrstötiainen *Aegithalos caudatus*. Syksyn summa tällä kertaa n.400 lintua. Ensimmäisiä 23.8. a9 p/m Son Sukeva (US) ja 4.9. Kaa (JTo), huippu lokakuun alussa ja lintuja nähtiin vielä joulukuussakin.

Tilhi *Bombicilla garrulus*. Syksyn ensimmäiset 11.9. 1 p Sii kk (MU) ja 16.9. n. 5 p Vjä kk (HHö). Kerääntymiä 31.10. n. 600 p Son kk (US) ja 24.11. 200 p Vrk Lehtoniemi (OHu), suurimmat kerääntymät kuitenkin vasta talvella.

Urpiainen *Carduelis flammea*. Ensimmäinen Raasiossa jo 26.7. ä (PPy, JPy ym.), mutta laji runsastui vasta syyskuun loppupäivinä. Varsinainen päämuuttovaihe lokakuun alussa kesti n. kaksi viikkoa, jolloin parhaita summia 2.10. 376 m + PL 80 m Vjä Sopenjärvi (HHö), 3.10. 476 m Nil Eitikka (HHö) ja 10.10. 580 m Sii Jälä (MU).

Tundraurpiainen. Lajia nähtiin vain Vrk Lehtoniemessä: 26.10. 3p, 28.10. 3 p (OHu), 31.10. 1 p (HHa, ER, HKo, AHa), 24. ja 27.11. 2 p (OHu) ja 29.11. 1 p (TI).

Käpylinnut. *Loxioita* nähtiin siellä täällä pieniä parvia läpi kesän ja syksyn ; ilmoitettujen yhteissumma 158 p + m on aika mitäänsanomaton.

Kirjosiiplikäpylintu *Loxia leucoptera*. Muutamia nähtiin: 14.7. us ä ja 20.7. 2ä Nil Ranta-Sänkimäki (JRI), 28.7. 2 p (KKö,PPy), 31.7. 1 ä (AMK, ER) ja 23.8. 1 ä (monet) Raasio, 19.9. 1 m Kuo Neulamäki (ER, AMK, MPH), 27.9. 3 yks. Vrk (HKO) ja 3.10. 1 m Nil Eitikka (HHö).

Taviokuurna *Pinicola enucleator*. Loka-joulukuulta ilmoitettiin n. 560 lintua. Muuton alku 13.-14.10. yht. 26 m/4a Nil Eitikka (HHö). Jonkinlainen ryntäys 23.-25.10., jolloin esim. 24.10. n. 50 p Vjä Pienimäki (/HHö) ja 25.10. n. 30 p Nil Eitikka (HHö) sekä 28.11.

Maa-Sii n. 60 p ja 29.11. Vrk eri puolilla n. 100 p (TI).

Punatulkku *Pyrrhula pyrrhula*. Muiden marjantavoin tulkkujakin oli liikenteessä, parhaat 3.10. 37 m/8a ja 4.10. 21 m/8a Nil Eitikka (HHö).

Siunatuksi lopuksi

Kiitokset kaikille havaintojaan lähettäneille laajempi ja monipuolisempi aineisto, sitä vampi ja mielenkiintoisempi katsaus joten tulevaisuudessa saman ilmoitusaktiivisuuden kuvan.

Lopuksi muutamia huomioita Pohjois-Linnusto - kirjan johdosta: jotta vuoden vainnot ehtisivät kirjaan, on ne palautettava tykselle niin pian kuin mahdollista. Myös v ennen ilmoittamattomia havaintoja (erityisesti viivytelyennätykset) otetaan mielihyvin vastaan.

Summary

Autumn Passage 1992

Autumn 1992 was certainly a memorable period for those fortunate to witness the strong passage of **geese**, **whooper swans** and **rough-legged buzzards**. The unusual early winter weather, with the first snows in mid-October, resulted in several northern species moving through en masse, whereas others, such as **robins**, stayed in unusually large numbers. This was possibly due to them not having stored enough supplies for the arduous journey south.

Four species of geese broke all records on the 28.9.1992. The large flocks of **bean**, **white-fronted**, **Brent** and **barnacle geese** are believed to have been forced westwards over Northern Savo, away from their usual more easterly route due to a low pressure system over S.E. Finland. Also over the course of five days, 29.9-2.10.1992, an impressive total of at least 750 **rough-legged buzzards** was recorded on a wide front across the area.

One of our most impressive species, the **common crane**, passed through in its largest numbers since 1984, with over 1000 individuals being observed lazily

drifting south and flocks numbering up to 90 were resting at traditional sites and other locations.

Raasio as usual produced a wide variety of with the 19-20.7.1992 being a bumper, memorable rainy weekend, with over 500 **dunlins** ringed observed. One **great black-backed gull** put in a brief appearance at Varkaus in September.

At least 110 **red-throated pipits** were recorded, an increase upon usual numbers. One species of numbers though was **great grey shrike**, with eleven being recorded. Other passerine species by the early winter weather, included **blackcap**, eleven individuals recorded; **robins** as previously mentioned (15 individuals). **Redwings** stayed due to the abundance of rowan berries as did **field**. Quite a few **chaffinches** were to be found, usually at garden feeding stations. The continued breeding successes of **goldfinches** are reflected in their increased winter presence (58 individuals). Another species of colourful northern species, **pine grosbeak**, showed in large numbers (560) from October to December.

Tiltaltin ja pajulinnun määrittämisestä

Jarmo Pirhonen

Tämän lajiparin määrittäminen on kauan perustunut eroihin äänessä ja jalkojen värissä. Lajien tarkempi tutkiminen on tuonut kuitenkin monia uusia tuntomerkkejä kirjallisuuteen ja niiden opiskelemisesta on varmasti hyötyä myös maastossa. Kannattaa muistaa kuitenkin, että monet näistä tuntomerkeistä vaihtelevat paljon ja menevät päällekkäin lajiparin välillä. Ja koska osa tuntomerkeistä perustuu varsin hienoihin värieroihin, ei pidä unohtaa valaistuksen ja ympäristön vaikutusta. Käsimmäarityksen osalta kannattaa tutustua uuteen Svenssoniin (1992). Viimevuoden Tringassa on myös hyvä artikkeli lajiparin määrittämisestä (Nikander 1993), ja tämä juttu seuraileekin paljolti sitä. Lisäksi olen tuonut esille joitakin omia havaintojani, jotka perustuvat käynteihin Kangasalan lintuasemalla sekä tutustumiseen Kuopion luonnontieteellisen museon nahkakokoelmiin.

Puvun yleisväritys

Vaikka molemmilla lajeilla esiintyy runsaasti rodullista muuntelua (ks. esim. Ullman 1991, Svensson 1992), voidaan yleistää, että tiltaltti on selkäpuolelta pajulintua ruskeamman sävyinen. Pajulintu on selkäpuolelta yleensä vihertävämpi. Vatsapuolelta pajulintu on keskimäärin tiltalttia keltaisempi. Varsinkin nuoret pajulinnut saattavat olla hyvinkin intensiivisen keltaisia. Vanhalla pajulinnulla keltainen rajoittuu kellertävään viirutukseen rinnassa. Pajulinnulla erottuu rinnan sivulla usein kellertävä laikku, joka tiltaltilla on tummempi.

1. Tyypillinen pajulinnun nokka - kärjestä kaartuva tylppäpäinen, alanokan tyvessä kellertävää (heinäkuu).

© Jarmo Pirhonen

Pään kuviointi

Nikanderin (1993) mukaan pajulinnun korvanpeitinhöyhenet ovat vaaleammat ja täplikkäämmät kuin tiltaltilla. Usein pajulinnun silmän alle muodostuu vaaleampi laikku korvanpeitinhöyheniin.

3. Pajulintu (oikealla). Huomaa käsisulkien ulottuma ja selvä liukuma. Kuvassa näkyy myös vaalea korvanpeitinhöyhenten alue (toukokuu).
© Jarmo Pirhonen

Myös mustahko silmäjuova erottuu selvemmin vaaleaa korvanpeitinhöyhenkenttää vasten kuin tiltaltilla. Tiltaltin korvanpeitinhöyhenet ovat tummemmat ja diffuusimmat. Tiltaltin vaalea silmärengas erottuu päästä paremmin johtuen korvanpeitinhöyhenten tummuudesta ja epäselvemmästä silmäkulmajuovasta. Pajulinnulla on selvempi, pitempi ja vaaleampi silmäkulmanjuova kuin tiltaltilla. Tiltaltilla silmäkulmanjuova kapenee ole-mattomaksi korvanpeitinhöyhenten takaosasta, kun se puolestaan pajulinnulla jatkuu leveänä takaosaan saakka.

Omien havaintojeni mukaan vain osalle linnuista muodostuu silmän alle selvä vaalea laikku. Tavallisempaa on, että koko korvanpeitinhöyhenet muodostavat vaalean läiskän, jota ympäröi tummempi reunus (korvanpeitinhöyhenten reunusalue on tummempikuviainen). Tämä reunus-

2. Tiltalti (vasemmalla). Huomaa terävä ja tumma silmärengas. Tasaisenväriset korvanpeitinhöyhenet ja selkeä silmärengas.
© Hannu Keltunen

tuu hyvin maastossa, ja tänä syksynä totesin olevan kohtalaisen hyvä maastotuntomerkki. Tiltaltin korvanpeitinhöyhenet rajoittuvat diffuusiin ympäristöön ilman reunusta.

Jonkinlaista eroa -tosin päällekkäisyyttä -näyttäisi olevan myös silmärenkaan katkeamisessa. Pajulinnun silmärengas katkeaa sekä edestä takaa selvästi. Tiltaltin silmärengas katkeaa vielä vain takaa, kun taas edestä vain kapeasti.

Siipi

Käsisulkien ulottuma (projektiio) tertiiaalien alta on pajulinnulla pidempi kuin tiltaltilla. Ulottuman pituus pajulinnulla on suunnilleen yhtä suuri kuin pisimmän tertiiaalinen pituus (isoista peitinhöyhenistä käsisulkien tertiiaalinen kärkeen). Tiltaltilla ulottuman pituus on puolet tai 2/3 pisimmästä tertiiaalista. Ääritapaukset ovat kuitenkin vaikeita määrittää pelkästään

4. Tiltaltti (yllä). Huomaa tasaiset korvanpeitinhöyhenet. Silmäkulmajuova on epäselvä silmän takana. Tällä linnulla on pajulintumainen liukuma käsisulissa - huomaa päällekkäisyys. © Hannu Kettunen

5. Pajulintu (vasemmalla). Huomaa vaaleat korvanpeitinhöyhenet, joita ympäröi tumma reunus. Silmäkulmajuova on pitkä. © Jarmo Pirhonen

tämän tuntomerkin perusteella (Nikander 1993).

Myös siiven kärjen suhde pyrstön kärkeen voi antaa viitettä lajista. Pajulinnulla siiven kärki sijoittuu suunnilleen puoleenväliin pyrstön ja pisimmän tertiiaalisen suhteen. Tiltaltin siivenkärki jää lähemmäksi isoimman tertiiaalisen kärkeä.

Tertiiaalien alta ulottuvien käsisulkien väliset etäisyydet vaihtelevat lajeilla seuraavasti (Ks. Bongari-Nikander ja Jännes). Pajulinnulla erottuu tiiviinä kimpuna viisi käsisulan kärkeä, sitten tulee pidempi väli (viidennen ja kuudennen käsisulan väli) ja taas tulee kaksi kärkeä. Tiltaltilla käsisulkien väliset etäisyydet sijaitsivat tasaisemmin. Tähän on vielä huomautettava, että hyvin pitkäprojektiioisilla pajulinnuilla myös 6. ja 7. käsisulkien välinen etäisyys pitenee ja muodostuu siten kaksi selvää liukumaa. Projektion pituus erottaa kuitenkin lajit toisistaan.

Harrisin (1991) mukaan pajulinnun kyynärsulkien ulkohöydyt ovat vihertävämmät kuin tiltaltilla, minkä vuoksi pajulinnun siivelle muodostuu vihreä paneeli.

Alula

Crampin (1992) mukaan tiltaltin alula on mustahko, kun taas pajulinnulla se on oliivinvihreämpi. Alulaa kannattaneen verrata esim. ympäröiviin peitinhöyheniin. Tiltaltilla erottuu mustahko alula omana alueena musta siivestä. Tuntomerkki näyttää kuitenkin vaihtelevan paljon ja on vain viitteellinen.

Nokka

Pajulinnun nokka on tukevampi ja pitempi kuin tiltaltin. Pajulinnun ylänokan kärki kaartuu enemmän ja tämä tekee koko nokasta tylpemmän näköisen kuin tiltaltilla. Pajulinnulla on keskimäärin vähemmän mustaa alanokan kärjessä kuin tiltaltilla (Nikander 1993).

Tiltaltin nokka on tummempi kuin pajulinnun, koska sen alanokan tyvellä on vähemmän vaaleaa ja tyven perusväri on ruskeampi.

Jalat

Molemmilla lajeilla esiintyy vaihtelua, mutta tilitilla on keskimäärin tummemmat jalat kuin pajulinnulla. Nikanderin (1993) mukaan noin 90 % linnuista voidaan määrittää lajilleen jalkojen värin perusteella. Erityisesti nuorilla pajulinnuilla jalat voivat kuitenkin näyttää varsin tummilta siten, että vaalea rajoittuu nilkan takaosaan ja varpaisiin. Toisaalta joillakin tilitilla voivat jalat olla melko vaaleat-keskiruskeat.

Äänet

Kutsuäänet voi oppia erottamaan toisistaan harjoituksella. Tiltaltin kutsuääni on pajulinnun kutsua lyhyempi ja terävämpi 'hyit'. Pajulinnun hento kutsu on pitempi ja pehmeämpi 'hyyi'.

Kiitokset

Tom Lindroosille, joka luki artikkelin ja teki siihen parannuksia, Hannu Ket-tuselle käyttööni annetuista valokuvis-ta sekä Teemu Lehtiniemelle, jonka kanssa Kangasalan lintuasemalla uh-raantui paljon aikaa lajien käsitar-kasteluun. Lisäksi kiitos Kuopion luon-nontieteelliselle museolle, jonne olen saanut tehdä opintokäyntejä. Lisäksi

kiitos Renault Rouillac Charente Francelle omaisesta tuotteesta, joka auttoi kokoamaan tuituksia tähän juttuun.

Kirjallisuus

- Cramp, S. ed. 1992: The birds of the western palearctic 6 -Oxford.
Nikander, P.J. 1993: Pajulintu (*Phylloscopus trochilus*) ja tilit (P. collybita). - Tringa 20: 36-39.
Svensson L. ed. 1992: Identification guide to European pa-rines

6. Pajulintu (yllä). Huomaa pään käsisulkien ulottuma ja vaaleat tumman reunustamat korvapeitinhöyhenet. © Jarmo Pirhonen

7. Tiltaltti. Huomaa lyhyt projekti ja tasaiset käsisulke väliset etäisyydet. © Hannu Ket-

Viimeaikaisia havaintoja

Harri Hölttä ja Eelis Rissanen

Seuraavassa luettelonomaisesti syksystä joulukuulle parhaita havaintoja, jotka eivät ole minkään rarikomitean tarkistamia. Myös virheet ja epätarkkuudet päivämäärissä ja havaintopaikoissa tataan.

Jääkuikka saatiin maakuntapinnaksi neljän linnun voimin: 8.10. 1 m Kuo Kelloniemi sekä 10.10. 2m Kuo Puutossalmi ja 1m Rau Pohjois-Konnevesi. Joulukuussa viivähti **kaakkuri** Rau Tyyrinvirralla. Syksyn *Gavius*summa noin 800 lintua.

Pikku-uikku oleskeli joulukuun alussa Vrk Kuvansijoella.

Pikkujoutsen löytyi Rau Tyyrinvirralla talvipinnarallissa, samalla paikalla oleilee myös tavi ja mystinen rantakanalaji.

Hanhet. 8.-10.10. nähtiin 4000-5000 lintua, mukana jonkun verran **tundra-**, **sepel-** ja **valkoposkiahania**.

Vesilinnut. Syksyn summa huimat ennätyselliset 20 000 vesiäistä, joista pääosa **alleja**. Paras päivä alleilla 8.10. 6200 m Kuo Kelloniemi. Myös **pilkkasiipiä**, **mustalintuja**, **lapasotkia** ja **uiveiloita** runsaasti. Vesilintuja viivytteli joulukuun puolelle, ainakin **haapana**, **pilkkasiipiä**, **alli** ja **allihaahkoja** havaittiin.

Petolinnut. Syksyn aikana yht. kolme **maakotkaa** ja kolme **merikotkaa** sekä **muuttohaukka**, muuten vaisu **petosyksy**. Yksi **merikotka** havaittiin vielä talvipinnarallissakin ja yksi joulukuun

lopuksa. Sii Ahmon pellolla näyttäytyi muutaman kerran joulukuussa **ampuhaukka**.

Sopivasti talvipinnarallia ennen löytyi Sii Sii-linjoelta vuoden toinen **liejukana**. Viime vuonna samalla paikalla oli **nokikana**, mitä onkaan vuorossa ensi vuonna?

Pikkukajavan salakavala rynnistys 6.-7.11. ei jäänyt huomaamatta: Puutossalmelta nähtiin sunnuntaina 7.11. peräti viisi nuorta lintua ja näiden lisäksi vielä muulloin kolme muuta.

Merikihu 9.10. 1 m Puutossalmella.

Pikkuruokki Lokakuun lopussa irroiteltiin kuollut lintu Juankoskelta kalaverkosta, 8.11. nähtiin yksi lintu Kuopion satamassa ja marraskuussa löytyi Kiuruvedeltä kohmeinen lintu.

Kyyhkyt. **Uuttukyyhky** nähtiin Kiuruvedellä marraskuussa ja **turturikyyhky** Kuopiossa loka-

kuussa. **Valkoselkätikka.** Muidenkin tikkojen tavoin valkoselätkin liikehtivät: yhteensä nähtiin kuusi lintua. Myös mm. **harmaapää-** ja **pikkutikkoja** nähtiin tavallista runsaammin. Vaelluksen jäljiltä tikkoja on näkynyt lintulaudoilla runsaasti eri puolilla.

Pähkinänaakkeleita liikehti joitakin ja jäi myös lintulaudoille. **Hakit** vaeltelivat myös syksyllä, mutta talvehtimaan jääneistä ei ole tullut tietoa. Myös yksittäisiä **nokkavarpusia** nähtiin siellä täällä.

Tiklit ja **pyrstötiäiset** olivat myös liikkeellä.

Miksi havaintojen ilmoittaminen kangertelee?

Jyrki Pynnönen

Vuosikaudet Pohjois-Savossa lintuja harrastaneena, Siivekäs-lehden lukijana, paikallista havaintoamtoa keränneenä ja muokanneena henkilönä sekä eri paikallisyhdistysten toimintaa seuranneena jäsenenä vapaaehtois/palkkatyöntekijänä olen kypsynyt nyt siihen pisteeseen, että tämän mielipidejutun kirjoittaminen on tullut ajankohtaiseksi. Käsittelen tässä keskeisintä ja pahinta lintuharrastuksen vitsausta tai Pohjois-Savossa. Tuo ongelma on tietenkin se, että monet aktiiviset harrastajamme jättävät havainto ilmoittamatta. Havaintoja joko ei muisteta/jakseta lähettää yhdistyksellemme tai - mikä kaikki huolestuttavinta - on jopa olemassa lintuharrastajia, jotka eivät edes halua ilmoittaa havaintojaan!

Ongelman synty

Lintuharrastuksen selvä nousukausi käynnistyi Pohjois-Savossa 1980-luvun alussa. Mukaan tuli lukuisia harrastajia ja havaintoja alettiin saada runsaasti maakuntamme eri osista. Vuonna 1983 yhdistyksemme joutui mm. perustamaan alueellisen harvinaisuuskomitean (AHK), joka ryhtyi seulomaan jatkuvaa paisuvaa harvinaisuushavaintotulvaa. Kattavat vuodenaikaiskatsaukset vakiinnuttivat paikkansa Siivekäs-lehdessä, ja katsausten lomassa julkaistiin monia valtakunnallisestikin kiinnostavia alue- ja lajikohtaisia selvityksiä. Eipä ihme, että lehtemme sai parhaimmillaan kehuja malliin "Suomen paras paikallislintutietä". Vuosikymmenen lopulla alkoi kuitenkin eripuolilla maakuntaamme tapahtua outoja asioita. Vähän harrastajat retkeilivät edelleen aktiivisesti, erilaisten havaintojen tulo yhdistyksellemme alkoi kuitenkin hiipetä.

Mahdollisia syitä

Tietenkin jos harrastusinto muiden rientojen paineessa laantuu, myös halu havaintojen ilmoitteluun laantuu. Tämä ns. ukkoikä-ilmio on varsin luonnollinen osaselitys ilmoitteluaktiivisuuden hiipumiselle. Tässä harrastuksessa nuoruus on valttia, ja nuoriso tuntuu menevän ilmoitteluaktiivisuudessaan helposti vanhojen partojen ohi. Mutta kun nestorit edelleenkin sauhuavat maastossa, miksi keloutuminen alkaa sitten havaintojen ilmoitteluperinteessä? Onko kyseessä jokin uusi, jo varhaiskeski-ikäisiin iskeytyvä tiliteetin muoto?

Mahdollisesti eräät piirit kokevat yhdistyksemme havaintojen keruun täysin tarpeettomaksi epätieteelliseksi. Joku taas on saattanut kimpaantua siitä, kun hänen ilmoittamansa täysin varsinainen harvinaisuushavainto on "hylätty" yhdistyksen AHK:ssa tai valtakunnallisessa RK:ssa. Hän pitää todistettuna, että hänen tiedoistaan ei olla kiinnostuneita. Joidenkin mielestä harvinaisuushavainnoilla on oltava "lintutieteen" kanssa mitään tekemistä. Tällainen (harvinaisuus)havaintojensa väheksyjä ei havaintojen myöskään ilmoittelu. Nämä sielut palauttakaan mieliinsä vaikkapa seuraavat esimerkit. Jos 1930-1940-luvuilla viitakerttusen kohdanneet lintumiehet olisivat olleet edellä kuvatun kaltaisia vähättelijöitä ja kuitanneet tapaamansa yksilöt vain muuttoreitiltään harhautuneiksi ja tuhoon tuomituiksi lintupoleiksi ("ei kannata ilmoittaa!"), lajin suomalaisen leviämishistorian alkutahdeissa olisi nyt väävät nuotit. Mitä Kuopion seudun linnustoa koskevaa aineellista tietoutta olisimmekaan menettäneet, jos von Wrangel olisivatkin 170 vuotta sitten päättäneet jättää havaintonsa omiksi tiedoikseen (ks. Savon Luonto 1998).

Onneksi heidän suonissaan virtasi osaksi skottiverta - savolainen laiskanpulskea lupsakkuus ei ollut ehtinyt heitä verenperinnön kautta kai vielä pilata. Tunturikiurun jyrkkä alamäki Suomessa käynnistyi 1950-luvulla. Jos lajin havaintoja olisi pihdattu tuolloin vain oman havaintovihkon koristuksina, vähenemisen ajankohta olisi jäänyt sumun peittoon, ja edelleen vähenemisen mahdollisten syiden haaskelu olisi saattanut vaikeutua entisestään.

Voisiko syy ongelmaan piillä ilmoitettavien havaintojen keruusysteemien muutoksissa? Uusi havaintojen keruumenettely otettiin käyttöön v. 1990. Kehotan tutustumaan siihen välittömästi, jos et ole sitä vielä tehnyt (ks. Siivekäs 2/1990). Esittelen sen yksinkertaisuuden vielä tässä. Keruusysteemi koostuu kolmesta osasta:

1. Havaintokortti (lajikohtainen, vuosittainen). Em. Siivekkään numerossa on lista lajeista ja niistä haluttavista tiedoista. Kortit palautetaan vuoden päättyessä.

2. Muuttolomake. Selkeä lomake, jolla kerätään erikseen kevät- ja syyshavainnot.

3. AHK-lomake. Tällä lomakkeella ilmoitetaan havainnot harvinaisista lajeista, joista on lista Siivekkäessä (2/1990). Myös havainnot harvinaisemmista RK-lajeista ilmoitetaan samalla lomakkeella.

Yhdistyksemme on myös muistanut korostaa, että havaintoja voi tietenkin lähettää myös tavallisella paperilapulla. Kuitenkin jos havaintoja on paljon, on suotavaa käyttää havaintokortteja ja lomakkeita. Mielestäni havaintojen keruusysteemin muutokseen ei voi olla syy perusongelmaan. Keruusysteemi on yksinkertainen, eikä kukaan retkeile Savossa niin paljon, ettei olisi aikaa ilmoitella havaintojaan.

Joku voi tietysti ajatella, että tätä havaintoa ei suojelusyistä pidä ilmoittaa. Tätä ajatussolmua ja sen seurauksia valaiskoon tapaus valkoselkätikka Pohjois-Savossa. Yhdistyksellämme on oma valkoselkätikkavastaava, K. Saukkonen. Hän on työskennellyt lääninhallituksessa ja on osallistunut sekä vanhojen metsien kartoitukseen että valkoselkätikan suojelusuunnitelmien laadintaan paikallistasolla. Jotkut jäsenistämme ovat jopa K. Saukkosen henkilökohtaisista vetoimuksista huolimatta jättäneet valkoselkätikkahavaintonsa ilmoittamatta hänelle. Perusteluiksi on esitetty mm., että kyseessä on mahdollinen pesimäpaikka eikä havaintoa siten voi suojelusyistä ilmoittaa. Mistä ihmeen suojelusta on kysymys, jos tällaiset valkoselkätikkapaikat eivät pääse sille listalle, jonka lääninhallituksemme kuluneena syksynä antoi ympäristöministeriölle maakuntamme parhaista tikkapaikoista? Suojelevatko pohjoissavolaiset lintuharrastajat metsät valkoselkätikalta? Kuinka tikkavastaavamme voi organisoida lajin suojelusuunnitelmia, jos häneltä salataan havainnot? Miksi ministeriölle pitää lähettää vaillinaisia raportteja?

Valkoselkätikan suojelu ei takuulla etene, jos talvista läskiruokintaa yritetään ylläpitää paremmista paikoista tietämättöminä sellaisissa paikoissa, joissa tikka on havaittu joskus aikapäiviä sitten! Valkoselän suojelusta kiinnostuneet harrastajat turhautuvat pikkuhiljaa tarkkaillaessaan paikkoja, joissa tikka on liikkunut viimeksi 15 vuotta sitten. Ja kenen syytä on se, että lääninhallituksessa olevilla, lajin suojeluun varatuilla sadoilla tuhansilla markoilla täytyy hankkia valtiolle toisarvoisia tikkametsiä vain siksi, että paremmista tikkamestoista ei tiedetä, koska niitä ei "suojelusyistä" ilmoiteta. Mikä ihmeen suojelusyy? Valkoselkätikkahavainnot on syytä ilmoittaa tuoreeltaan tikkavastaavalle, jotta hän voi heti organisoida mahdolliset suojeluasiat ja lintujen mahdollisen rengastuksen, ruokinnan ja seurannan!

Vai pelätäänkö harrastajien keskuudessa, että ilmoittamalla vaikkapa jonkin uhanalaisen lajin pesimäpaikka yhdistykselle, seuraavana suvena paikalla on mustanaan muita lintuharrastajia pesintää häiritsemässä? Tiettyjen pesimärauhaa vaativien lajien havaintojen julkaisemisessa yhdistys on noudattanut selkeää linjaa; pesimäpaikkojen tarkkaa sijaintia ei ole ilmoitettu. Tästä linjasta ei ole tingitty, eikä tietoja ole koskaan päässyt väärin käsiin. Voisiko olla niin, että jotkut eivät kirjoita havaintojaan mihinkään ylös? Tällöin niitä on tietysti vaikea ilmoittaa, kun ei voi muistaa kaikkea. Kummallista on myös se, että eräät ilmoittavat ainoastaan havaitsemansa RK-lajit. Ja nekin vain siksi, ettei muut harrastajat voisi sanoa, että sitä ei voi laskea elikseksi, koska RK ei ole ei ole hyväksynyt havaintoasi? Kiertyykö syy havaintojen laiskaan ilmoitteluun sittenkin vain savolaiseen luonteenlaatuun? Meitä on mainostettu aikaansaamattomiksi jahkailijoiksi ja emänaatiskelijoiksi. Tai onko asiantilan syynä perusinhimilliset, tälle ajalle niin arkitavalliset syntimme eli rehellinen laiskuus, ymmärtämättömyys ja välinpitämättömyys? Saattaa myös olla, että lintuharrastuksen luonne on aikojen saatossa muuttunut. Tänä päivänä retkeily voi olla monelle vain terapiaa työpaineiden purkamiseksi - aivan kuin kävisi kuntosalilla tai posliinimaalauspii-

rissä, ja siinä kaikki. Ennen maastoon mentiin toisenlaisella mentaliteetillä; retkillä ryynättiin sielulla sydämellä, jolloin havaintojen kirjaaminen ja ilmoittaminen eteenpäin olivat yhtä itsestäänselviä kuin retkestä kuin vaikkapa lintujen etsiminen tai vanhojen retkikamujen tapaaminen ja yhdessäolo. Syitä on ollut hyvin monia. Selityksiä toimimattomuudelle löytynee vielä lisää.

Seurauksia

Mitä seurauksia voi olla siitä, kun yhdistys ei saa kaikkea saatavilla olevaa havaintomateriaalia. Parhaillaan käynnissä olevaan vanhoja metsiä koskevaan suojeluohjelmatyöhön, aluerajauksiin ym. hankala ottaa kantaa, jos tiedot vanhojen metsien lintulajien esiintymisestä ovat puutteellisia. Yksittäisten lajien suojelusuunnitelmat jauhavat paikallaan; valkoselkäproblematiikka tuli esiteltyä jo edellisen Tiedotusvälineet ja mm. lääninhallitus janoavat tarkkoja tietoja ja pyytävät lausuntoja jäseniltämme yhdistykseltämme. Kun metsästäjäpiirit täytyvät tiskiinkin tiedon, että Pohjois-Savossa pesii heijon selvitystensä mukaan jo 800 kanahaukkaparia (saattaa pesiäkin!), ja vaativat ylisuuren kannan rahavarojen harvennusta riistanhoidollisiin tai muihin syihin vedoten, ei meillä ole vasta-argumentissamme esittää kukaan heiveröisellä pohjalla olevia näppituntumalukuja kanahaukkojemme määristä. Saatamme tietää, että hyvä selvitettyä Kiuruveden kunnan alueella pesii 35 paria, mutta montako paria pesii Siilinjärvellä, Juankoskella tai koko maakunnassa? Emme tiedä, kun data on vain petomiesten omassa päässä. Vaikka likvidoitavat tiluvat eivät lääninhallituksesta heltäikään, olemme hävinneet pelin suuren yleisön silmissä. Yritä sitten kitkeä petovihaa pois savolaisten sieluista! Kunnollisiin maakunnallisiin petolintukatsauksiin ei käytettävissämme olevat aineistot ole milloinkaan riittäneet, koska erityisesti monet alueemme rengastajat ovat ilmoittaneet kaikkein vähiten petoreviirihavaintoja, joita yhdistyksemme on aina kerännyt. Poikkeuksena tästä on kuitenkin kalasääsken valtakunnallinen tutkimus- ja suojelutyö.

Lintumies/Linnut-lehden vuosittainen faunistinen katsaus, joka on koottu jo vuodesta 1976 alkaen, Suomen vähälukuisten ja uhanalaisten lajien seurannan tärkein artikkelisarja. Paikallisyhdistysten alueensa taavat lähettävät vuosittain tiedot artikkelia varten. Aluevastaavamme M. Ukkonen on joutunut jo useita vuosia lähettämään kovasti vajavaisia tietoja tuohon raporttiin. Ilmoittamalla havaintosi voit olla oma osaltasi edesauttamassa tuota seurantaa. Vai onko elämäksellisempää huomata ja tietää omien havaintojensa puuttuvan sieltä?

Voit aina puolustautua: "Se on jokaisen oma asia mitä ilmoittaa". Aiotko siis ottaa vastuullesi sen, että harvalukuisten lajien vähenemistä huomata, tai peräti sen, että uhanalainen laji kuolee sukupuuttoon. Esimerkiksi Talaskankaan erämaa-alueesta ei olisi koskaan tullut luonnonsuojelualuetta, jos alueen lintuhavainnot ja muut luonnonarvot olisi pidetty salassa, paikallisten lintuharrastajien omana tietona. Nyt alueelle on tulossa kaikki utopiat ylittävä yli 30 neliökilometrin laajuinen luonnonsuojelualue meidän maakuntamme kuukkeleiden ja pohjantikkojen ylivermaisiksi turvapaikaksi.

Katsausten kokoaminen on nykyään erittäin turhauttavaa työtä. Ei ole kovin motivoivaa kirjoittaa aavistellessaan, että raportti ei enää kahden vuoden päästä - eikä edes julkaisuhetkellä - pidä paikkaansa, kun sen laatimisen jälkeen joko paljastuu tai ounastelee jollakin olevan hallussaan kolminkertainen määrä jonkin lajin havaintoja. Tavallaan muidenkin henkilöiden työ (havaintojen ilmoittaminen, katsausten kokoaminen, rengastustyö ym.) valuu osittain hukkaan panttausmenettelyn seurauksena.

Jokaiselle maakuntamme harrastajalle pitäisi olla selvää, että yhdistyksemme on kiinnostunut kaikkien henkilöiden kaikista mielenkiintoisista havainnoista. Niistä pyritään tekemään erilaisia katsauksia lehtiemme. Suojelua vaativien lajien tiedot pysyvät luonnollisesti salassa asiattomilta tahoilta yhdistyksemme arkistossa. P. Koskimies päättää valtakunnallisen faunistisen katsauksen 1991 osuvasti (Linnut 28(6):31): *"Lintuhavaintojen kokoaminen säilyy tulevaisuudessakin yhtenä paikallisyhdistysten ja LYL:n tärkeistä toimintamuodoista. Vain havaintojen ja tiedon avulla voimme seurata lintukantojen muutoksia suojella lintuja. Muista ilmoittaa havaintosi tunnollisesti paikallisyhdistyksellesi! Uhanalaisten lajien havaintotiedot pitäisi jatkossakin saada huomattavasti tarkemmiksi, jotta niiden esiintymispaikat voidaan ottaa huomioon mm. maankäytön suunnittelussa."*

Talvilintulaskennat

Esitelty ongelma toistuu myös tällä kohtaa. Laskennoissa tehty harvalukuisten lajien havainnot pitäisi ilmoittaa erikseen tarkkoine tietoineen yhdistykselle. On hämmästyttävää, että suurin osa laskijoista ei ole koskaan lähettänyt em. havaintoja yhdistyksellemme. Helsingin yliopiston eläinmuseo lähettää nykyään listauksen talvilintulaskentojen tuloksista yhdistyksellemme, ja näistä tulostuksista paljastuu toistuvasti havaintoja harvalukuisista talvilajeista. Näiden havaintojen alkuperän selvittäminen vaatisi valtavan työn, eikä siihen ole kenelläkään resursseja. Ja kaikkein harvinaisimmat talvilajit eivät edes tulostu eläinmuseon papereille. Jättämällä em. havainnot ilmoittamatta talvilintulaskennoista ei saada irti kaikkea hyötyä, ja paikalliset talvilintukatsaukset jäävät auttamatta vajavaisiksi.

Vastuulliseen rengastukseen

Rengastajia on yleensä pidetty eliittiharrastajina, jotka ovat lintuharrastajista kaikkein kokeneimpia, valvettuneimpia ja suojeluasioissa aktiivisimpien joukossa. Kuitenkin maakuntamme lintuharrastajista erityisesti rengastajat ovat kunnostautuneet havaintojen palauttamatta jättämisessä. Pohjois-Savon noin 35 rengastajasta nykyään ainoastaan 7-8 henkilöä palauttaa tunnollisesti havaintonsa ja tietonsa vähälukuisen lajien rengastuksistaan vuosittain yhdistyksellemme. Ei tarvitse ihmetellä, miksi vaikkapa vuosittaisia päiväpetolintukatsauksia (lukuunottamatta kalasääskeä) ei meillä ole pystytty koskaan laatimaan.

Jokainen rengastaja käsittää, että työn hyöty jää todella pieneksi, jos rengastelun ainut tulos on vain rengastussummaa kuvaava luku rengastustoimiston vuosiraportissa. Harvalukuisten lajien rengastusmäärät jäävät väkisinkin pieniksi, jolloin näistä rengastuksista tulee löytöjä ja kontroleja äärimmäisen harvoin. Rengastus aiheuttaa rengastettavalle linnulle aina pienen riskin, jonka tietää jokainen rengastaja. Miksi aiheutetaan tuo vähäinenkin riski vain pienen hyödyn takia? Miksi saadusta aineistosta ei haluta ottaa irti edes sitä lisähyötyä, että lähetettäisiin rengastuksista yhdistykselle sen pyytämät tiedot? Rengastustoimistolla ei ole resursseja etsiä vuosittain noin 200 000 rengastuksen joukosta jokaiselle paikallisyhdistykselle erikseen heidän kaipaamiaan havaintoja yksityiskohtineen.

Kun vuonna 1993 rengastajien keskuudessa otettiin käyttöön ns. rengastusreviirit, tuo tämä käytäntö tähän kohtaan oman lisävärinsä. Pohjois-Savossa eri rengastajat ovat varanneet kuntakohtaisesti runsaasti lajeja. Tällöin rengastaja on saanut lajin "rengastusvastuun" haluamansa kunnan alueella. Mielestäni yhdistyksen on seurattava tässä uudessa tilanteessa, palauttavatko varauksen tehneet rengastajat havaintonsa vastuulajeistaan katsauksien tekoa varten. Olisi nimittäin todella kummallista, jos varataan jokin alue/laji ja siten tavallaan saadaan alueellinen yksinoikeus näiden lajien rengastukseen, muttei sitten ollakaan enää sen enempää kiinnostuneita rengastustulosten parhaasta mahdollisesta hyödyntämisestä. Mielestäni rengastajatoimikunnan tulisi ryhtyä ja vaatia rengastajilta vastuullisempaa käytöstä, ainakin Pohjois-Savon osalta. En ole kuullut, että alussa määrittelemäni ongelma olisi rengastajien kohdalta näin vakava muiden yhdistysten alueella.

Pohjoissavolaiset rengastajat miettikööt seuraavaa Rengastajan Vuosikirjan 1993 toteamusta: "Meidän kaikkien rengastajien on ymmärrettävä ja hyväksyttävä se tosiasia, että enenevässä määrin rengastustoimiston käytettävissä olevat rahavarat riippuvat rengastustyön tuloksista. Tuloksia ei tässä yhteydessä mitata esim. suurilla rengastusmäärillä, vaan rengastustyön laadulla. Hyvälaatuinen rengastus tuottaa uutta tietoa esim. jostakin lajista tai alueellisesta lintuyhteisöstä. Tavoitteena on, että saatua tietoa voidaan käyttää myös suojelutyön perustana."

AHK ja RK

AHK:n ja RK:n työskentelyn ympärillä leijuu monien päässä tosi sakeita mielikuvia. Muutaman vuoden takaiset kirjoitukset valtakunnallisissa lintulehdissä mm. ns. Helsinki-ilmiöstä ym. asiaan liittyvästä

kiehunnasta olisi syytä kaikkien unohtaa. Nuokin kirjoitukset veivät lintuharrastusta ja samalla myöskin -suojelua selvästi taaksepäin, vaikka tarkoitus oli ehkä toinen. Mitä vähemmän saamme AHK- ja RK-käsittelyyn havaintoja, sitä vähemmän tiedämme harvalukuisten lintulajien esiintymisestä ja harhautumisista maakunnassamme/maassamme sekä niiden taustalla piilevistä syistä. Sitä vähemmän meillä on myös tietoa ja materiaalia esim. näitä lajeja koskevia suojelusuunnitelmia varten. Kuka voi kiistää nämä tosiasiat? Olen pannut myös merkille, että jostakin käsittämättömästä syystä jopa henkilöt, jotka höyryävät suojeluasioiden puolesta ja kehoittavat julkisesti harrastajia ilmoittamaan havaintonsa, ovat itse pimentämässä omat AHK- ja RK-havaintonsa ikuisiksi ajoiksi. Voiko nurinkurisempaa ja epäesimerkillisempää toimintaa olla olemassa!

Seuraava siteeraus on ilmeisesti kaikkien syytä lukea ja painaa se visusti mieleensä ennenkuin aloittaa taas harvinaisuuskomiteoiden työn pilkkaamisen: *"Erästä seikkaa on painokkaasti korostettava: rariteettikomitea ei leimaa mitään havaintoa oikeaksi tai vääräksi eikä arvioi havainnoitsijan luotettavuutta sen mukaan. Sen tehtävä on vain ratkaista, ovatko esitetyt määrityksen perusteet riittävät, jotta havainto voitaisiin hyväksyä julkaistavaksi. Havainto voi siis olla täysin oikea, mutta tulla siitä huolimatta hylätyksi, jos annettu kuvaus on puutteellinen tai jos havainto-olosuhteet eivät komitean mielestä ole olleet tarpeeksi hyvät varmaan määritykseen. Rariteettikomitean hylkäävä päätös ei siis ole huomautus havainnoitsijan taitamattomuudesta, usein kylläkin kehoitus suurempaan tarkkuuteen havaintohetkellä sekä huolellisuuteen lomakkeen täyttämässä."* Lainausta on O. Hildénin Suomen Lintutieteellisen Yhdistyksen rariteettikomiteaa käsittelevästä artikkelista vuodelta 1975 (Lintumies 12:70-72). Kun muistaa ja tietää tämän perusidean on vaikea keksiä, mikä on se periaatteellinen syy, jonka vuoksi eräät lintuharrastajat eivät halua/uskalla ilmoittaa havaintojaan AHK:lle tai RK:lle. Kukaan ei ole kuitenkaan julkisesti asettanut komiteoiden työtä kyseenalaiseksi.

Tarkistamalla määrityspäätökset harvinaisuuskomiteat pystyvät takaamaan kerättävän materiaalin luotettavuuden ja sen käyttökelpoisuuden tulevaisuudessa. Sadan tai viidenkymmenen vuoden päästä nykyisiä havaintoja työstävien jälkipolvien ei siten tarvitse uhrata aikaa ja vaivaa seuraavatyyppeihin tämän päivän spekulointeihin: tapasikohan Ilmari Hildénin opas - kuten perimätieto väittää - v. 1920 Laatokan Jalajan saarella todellakin ruokkiyhdyksunnan (ks. Pakarinen & Siikavirta 1993: Lintuja Karjalan merellä. -Linnut 28(5):36-39) tai löysikö Jauhainen, jonka kirvistuntumuksesta ei nykypolvella ole hajuakaan, 8.6.1884 Siilinjärven Toivalasta varmasti luotokirvisen pesän (ks. Suomalainen 1908: Kalaveden seudun linnusto)?

AHK:lle on lähetetty mm. sellaisia havaintoilmoituksia, joissa esitetyt määrityspäätökset eivät millään tavoin sovi ilmoitettuun lajiin. On tullut myös lomakkeita, joissa määrityspäätöksiä ei esitetä ollenkaan. Kuinka ilmoittaja voi parhaalla tahdollakaan kuvitella AHK:n tarkistavan määrityspäätökset, jos niistä ei mainita sanallakaan? AHK ei tällöin takuulla pysty tekemään sitä ainoaa tehtäväänsä, joka sille on annettu: tarkistaa määrityspäätösten riittävyys havainnon julkistamiseksi! Ja taas ollaan pahoillaan ja hämmästyneitä, kun täysin varma havainto "hylätään" ilman perusteita. Sitten vielä levitetään tietoa AHK:n järjestömyydestä ja epädemokraattisuudesta kaikille harrastajakavereille. Todella rehtiä ja reilua meininkiä! Nämä perusasiat tiedän, koska toimin AHK:n sihteerinä muutaman vuoden. On vielä syytä korostaa, että kaikkien havainnot saavat AHK:ssa ja RK:ssa luottamuksellisen käsittelyn. Sieltä ei leviä muille harrastajille tietoa malliin: "Siltä ja siltä henkilöltä tuli tosi surkea lomake..."

Pohjois-Savon AHK:n asiantuntemusta alallaan tuskin kukaan pystyy asettamaan kyseenalaiseksi. AHK ei ole millään lailla jäykkä toimissaan. Esimerkiksi jos jokin laji yleistyy jollakin alueella, laji varmasti tällöin poistetaan paikkakohtaisesti tarkistettavien listalta. Näin on menetelty esim. iso- ja pulmussirrin kohdalla Siilinjärven Raasiassa sekä rytikertusen osalta Varkaudessa. Tarkistettavien piiriin kuuluvat luonnollisesti myös mm. erityisen aikaiset kevähavainnot. Jos havainnoija ei tyydy AHK:n ratkaisuun ja pitää hylkäämisestä riittämättömänä, voi hän tehdä siitä valituksen. Tällöin havainto toimitetaan ulkopuolisten asiantuntijoiden, esim. naapuriyhdistyksen AHK:n arvioitavaksi. Menettely on selvitetty AHK:n perustamisesta kertovassa jäsenkirjeessä 1/84. Kukaan ei ole kuitenkaan koskaan tehnyt yhtään valitusta.

Linnuista ei tiedetä vielä tarpeeksi

Yleisesti luullaan, että lintumme ja niiden edesottamukset on jo selvitetty niin hyvin, että uutta tietoa ei saada haalittua rutiininomaisella havaintojen keruulla ja "normaalilla" linturetkeilyllä. Tämä luulo osoittautuu harhaluuloksi jo niinkin puhkikalutun aiheen kuin lintujemme muuton kohdalla. Kaikkien havaintoja tarvitaan esimerkiksi lintujemme muuttoreittien selvittämistyössä. Se aika, jolloin voimme lopettaa vaikkapa muuttohavaintojen keräämisen, ei ole vielä näköpiirissä! Todella osuvasti kirjoittaa J. Kontiokorpi kiehtovassa syysarktikajutussaan (Linnut 28(5):8-16): "Viitisen vuotta sitten eräs kollega kysyi minulta muutontarkkailun motiivia, muutosta kun tiedettiin jo silloin kaikki. Voiko pahemmin erehtyä!" Jos et ole lukenut em. kirjoittajan aivan uusia uria aukovia syysmuuttoartikkeleita naapuriyhdistyksemme Oriolus-lehdestä, melkein uskaltaisin väittää, että et tiedä lintujen syysmuutosta vielä paljoakaan!

Lopuksi

Toivon, ettei kukaan saa slaakia tästä kirjoituksesta. Juttu on paikoin provosoiva ja pitkä. Mutta kuvaatkoon tämä hikeentymiseni astetta esitetyn ongelman osalta. Pääsärkyyni yhtyvät monet harrastajakaverini. Koska yhdistyksen lehdessä, tiedotteissa ja kokouksissa julkaistut ja kuulutetut havaintojen ilmoittelukehoitukset ja vetoomukset eivät tunnu toimivan, totesin, että tämän kirjoituksen laatiminen olkoon seuraava askel esitetyn ongelman purkamiseksi. Muita konsteja en enää löytänyt. Toivon tietenkin myös, että kaikki "nukkuvat" maakuntamme harrastajat viimein huomaisivat tämän: havaintojen ilmoittelu on eräänlaista huomaamatonta luonnonsuojelun perustyötä. Esitetyn ongelman säilyminen ennallaan on vain takapakkia lintuharrastukselle, -tutkimukselle ja samalla tietenkin linnuston- ja muunkin luonnon suojelulle. Muista asia myös muuallakin Suomessa retkeillessäsi: ilmoita ainakin merkittävimmät havaintosi retkeilyalueesi paikallisyhdistykselle.

Pohjois-Savon linnusto -kirjan kirjoittaminen on aloitettu, ja kaikilla on nyt viimeinen mahdollisuus ilmoittaa julkaisemattomat ja lähettämättömät tietonsa maakuntamme linnustosta tuota historiallista teosta varten. Alueeltamme on julkaistu kaksi aikaisempaa paikallisfaunaselvitystä: J. von Wrightin Kuopiotraktens Fogelfauna 1857 ja E. W. Suomalaisen Kallaveden seudun linnusto 1908. Tulevan kirjamme arvoa tulevaisuutta ajatellen on tässä yhteydessä ilmeisen turha toistella. Haluatko sinä saada nimesi historialliselle "listalle" henkilöistä, jotka kaikin keinoin ovat torpedoimassa ja jarruttamassa tämän historiallisen teoksen paikkansapitävyyttä ja valmistumista? Olisi sääli, jos Pohjois-Savon lähes 200-vuotisessa lintuharrastuksen historiassa viime vuodet tunnettaisiin jonkinlaisena näivettymisen ajanjaksona. Nyt ei tosiaanakaan ole tarkoitus tehdä kolmatta Kuopion seudun linnusto -kirjaa!

Ja mikä pitäisi olla jutun tärkein seuraus? Tietenkin havaintojen tulva yhdistykselle nyt ja tulevaisuudessa. Uskon ja tiedän kaikkien harrastajakollegojen olevan järkeviä ja vastuuntuntoisia ihmisiä, jotka tiedostavat vallitsevan tilanteen. Toivottavasti havaintojen ilmoittelun osalta pääsisimme kaikkien kohdalla oikealle uralle, jota jo 1800-luvun alkupuoliskolla viitoitti von Wrightien tarkkuus ja huolellisuus, ja jolla yhdistyksemme pyrkii harrastajiamme luotsaamaan. Lintuharrastuksen pitäisi olla meidän kaikkien yhteistyötä ja jokaisen retkeilevän jäsenen pitää olla sitä tukemassa. Yhdistyksen yhtenä toiminnan tavoitteena on edistää linnuston- ja muun luonnon suojelua. Miksi et haluaisi tukea tätä työtä? Jotta keskustelu tästä vakavasta ongelmasta saataisiin vihdoin käyntiin, olisi erittäin hyvä, jos tähän juttuun saataisiin vastineita - ja etenkin henkilöiltä, jotka katsovat kunnostautuneensa havaintojensa palauttamatta jättämisessä. Jos kritiikkiä ei tule, on tilanne tulkittava siten, että kaikki esitetyt faktat ovat totisinta totta. Naurakaa ja tyrmätkää tämä juttu totaalisesti, jos haluatte, mutta vasta sen jälkeen, kun maakuntamme viimeinen pikkusiieppometsä on kaadettu, viimeisen kaakurilammen rauha rantamökin rakentamisella hävitetty, viimeinen mehiläishaukan pesä pudotettu, viimeisen selkälökkiluodon poikaset tallattu juhannusjuhlijoiden toimesta ja viimeiset valkoselkätikkamme häädetty pesimäkoivikoistaan - koska havaintoja ei ilmoitettu, ei saatu ajoissa tietoa...

Kuopion Karhonsaaren linnustosta

Harri Hölttä

Kuopion Ranta-Toivalassa sijaitsevassa kuopiolaisille lintu- ja luontoharrastajille tutuksi tulleessa Karhonsaarella talvella 1991-92 suoritettut hakkuut herättivät keskustelun kahden saarella ennestään sijainneen luonnonsuojelun laajentamisesta; 53 hehtaarin saarestahan on rauhoitettu 9 hehtaaria lääninhallituksen päätöksellä jo 1947. Kesällä 1992 saarella tehtiin eri kartoituksia luonnonarvojen määrittämiseksi. Allekirjoittanut vastasi saaren linnustokartoituksista, joiden tulokset alla.

Touko-heinäkuussa saarella laskettiin lintuja yhteensä 14 päivänä ja paikalla oltiin ilman erityisempää retkeilyä 10 päivänä. Esitetyt parimäärät perustuvat lähinnä kartoituslaskentaan perustuviin laskentoihin eli saarta kierrettiin ristiin rastiin merkiten löydetty reviiirit muistiin. Pesivien lajien lisäksi itse saarella pesimättöminä tavatuista lajeista mainittakoon palokärki, laulujoutsen, lähivesialueiden vesi- ja lorkkilintuja kuten silkkiuiku, isokoskelo, selkälökki ja pikkulökki sekä vastarannalla narissut ruisräikkä.

Esimerkiksi peukaloisten ja puukiipijöiden määrissä talven hakkuut näkyvät selvästi: kun esim. kesäkuussa 1991 saattoi pelkästään saaren Pajan nurkalta kuulla samalta seisomalta kolmen peukaloiskoirasta, ei vuotta myöhemmin koko saaresta löytynyt kuin kolme koirasta. Töyhtötaisen ja ruokokerttusen puuttuminen jäi ihmetyttämään, käpylintujen kannalta laskenta-aika oli huono. Mitään harvinaisempia lajeja, kuten esim. mustapääkerttua ei tavattu ja vuonna 1990 saarella pesinyt varpushaukka oli myös vaihtanut pesäsaarta.

Kun saaren luonnonsuojelun alueet ovat kuivaa ja karua mäntykangasta eikä saaren arvokkaita, rehevämpiä istutusmetsiköitä tietenkään hakattu, kohdistuivat hakkuut linnustollisesti vähempiarvoisiin alueisiin, mutta jo niiden linnustolle ja sen monipuolisuudelle aiheuttamat muutokset ovat merkittäviä. Linnuston ja muunkin luonnon tulevai-

Taulukko 1. Karhonsaaren pesimälinnusto 1992

Laji		Paria	Paria/km ²
Tavi	Ana cre	1	1.9
Sinisorsa	Ana pla	1	1.9
Telkkä	Buc cla	2	3.8
Pyy	Bon bon	1	1.8
Rantasipi	Act hyp	3	5.7
Taivaanvuohi	Gal gal	1	1.9
Lehtokurppa	Sco rus	2	3.8
Sepelkyyhky	Col pal	1	1.9
Kalalokki	Lar can	1	1.9
Käpytikka	Den maj	1	1.9
Harakka	Pic pic	1	1.9
Västäräkki	Mot alb	4	7.5
Metsäkirvinen	Ant tri	7	13.2
Räkättirastas	Tur pil	20	37.8
Punakylkirastas	Tur ili	15	28.3
Mustarastas	Tur mer	2	3.8
Laulurastas	Tur phi	1	1.9
Lehtokerttu	Syl bor	4	7.5
Hernekerttu	Syl cur	2	3.8
Sirittäjä	Phy sib	6	11.3
Pajulintu	Phy lus	25	47.3
Harmaasieppo	Mus str	6	11.3
Peukaloinen	Tro tro	2	3.8
Rautiainen	Pru mod	3	5.7
Punarinta	Eri rub	5	9.4
Sinitäinen	Par cae	1	1.9
Hömötiäinen	Par mon	4	7.5
Talitiäinen	Par maj	3	5.7
Hippiäinen	Reg reg	4	7.5
Puukiipijä	Cer fam	3	5.7
Peippo	Fri coe	23	43.3
Järripeippo	Fri mon	2	3.8
Punatulkku	Pyr pyr	1	1.9
Pajusirkku	Emb sch	2	3.8
Yhteensä	35 lajia	154	290.1

suuden sekä saaressakävijöiden tyytyväisyyden ta-
kaamiseksi nykyisiä suojelualueita tulisikin laa-
jentaa.

Kautta aikojen saarella tai saaresta on havaittu
ainakin 134 eri lajia, joista ohessa valitut palat.

Kuikka *Gavia arctica*. Sekä kevät-, kesä- että syys-
havaintoja.

Harmaahaikara *Ardea cinerea*. Kaksi havaintoa: 8.7.92
1 m ja 19.7.93 1 p

Lapasorsa *A. chyeata*. Yksi havainto: 10.5.83 1 p

Heinätaavi *A. querquedula*. Havaittu 25.-26.5.84 1 ♂ ♀
p ja 5.6.84 2 p

Alli *Clangula hyemalis*. Vakituinen kevät- ja syysmuut-
taja: esim. 28.5.85 a70 m NE ja 19.5.88 200 p Kello-
selällä ja myöhäisimmät keuhällä 30.-31.5.87 2 p.

Mustalintu *Melanitta nigra*. Varhaisimmat 25.4.89 ja
kevät- ja syys-
havaintojen lisäksi 20.5.-15.6.93 1 ♂ p

Uivelo *Mergus albellus*. Kaksi havaintoa: 11.5.85 1 ♂ ♀
p ja 4.5.86 1 ♂ p.

Metsähanhi *Anser fabalis*. Muita hanhia ei ole määri-
tetty, mutta saaren sijainti vesistön reunalla loisi hyvät
puutteet esim. syksyisten muuttojen seuraamiseen.

Laulujoutsen *Cygnus cygnus*. Viime vuosina säännöllin-
nen kesävieras.

Ampuhaukka *F. columbarius*. Kesähavainto: 6.6.85 1
p

Luhtahuitti *Porzana porzana*. 23.-26.5.84 1 Ä vasta-
rannan ruovikkolohdella

Ruisräikkä *Crex crex*. Vastarannalla 10.-18.6.92 1 Ä

Meriharakka *Haematopus ostralegus*. Keväthavainto-
ja: 7.5.83 a35 p Kello- ja 8.5.90 1 kiertelvä

Hiiripöllö *Surnia ulula*. Yksi havainto: 9.-10.10.82 1 p

Varpuspöllö *Glaucidium passerinum*. Useita syksy-
havaintoja, kuten myös viiru- ja helmipölystä.

Viirupöllö *Strix uralensis*. Pesinytkin joskus, mutta ei
enää ainakaan 8 vuoteen.

Lehtopöllö *S. aluco*. Kaksi havaintoa: 17.5.84 1 Ä ja
9.6.84 1 Ä.

Huuhkaja *Bubo bubo*. Lajista on puolenkymmentä
syys-
havaintoa, lähinnä lokakuulta.

Sarvipöllö *Asio otus*. Kesällä -83 lähisaarella pesineen
parin poikasten narina kanto Karhoon asti.

Pikkutikka *D. minor*. Pesintä ainakin -74 sekä kym-
menkunta muuta havaintoa.

Pohjantikka *Picoides tristis*. Nähty ainakin 11.9.83
1 ♂ p ja 6.3.87 1 ♀ p

Palokärki *Dryocopus martius*. Vakituinen talvivieras,
kesältä 1.6.92 1 kiertelvä.

Kuhankeittäjä *Oriolus oriolus*. Havaittu vähintään neljästi
1 Ä, kesinä 74, 84, 87 ja 93

Satakieli *Luscinia luscinia*. Ainakin kesinä 76 ja 91 1
laulava.

Mustapääkerttu *Sylvia atricapilla*. Laulavia koiraita
seuraavasti: 84 2 Ä, 85 1 Ä, 86 1 Ä, 87 1 Ä ja 88 2 Ä
sekä syys-
havainnot 6.9.87 1 ♂ p ja 9.10.88 1 ♂ p.

Kultarinta *Hippolais icterina*. Ainoa havainto 25.5.-
30.6.84 1 Ä.

Sirittäjä *Phylloscopus sibilatrix*. Aikaisimpia: 7.5.84 1
Ä, 12.5.85 1 Ä, 4.5.86 1 Ä, 6.5.89 1 Ä, 11.5.92 1 Ä

Idänuunilintu *P. trochiloides*. Yksi laulaja 14.-15.6.86
1 Ä.

Tundraurpiainen *Carduelis hornemanni*. Yksi talvi-
havainto: 1.1.88 1 p

Tikli *C. carduelis*. Havaittu ainakin 26.4.84 1 S

Kirjosipikäpylintu *Loxia leucoptera*. Yksi havainto:
5.9.87 väh. 10 p

Kiitokset

Kartoitus toteutettiin Kuopion Luonnon Ystävien
Yhdistyksen myöntämän stipendin turvin.

Kirjallisuus:

Pynnönen, J. 1983: Karhonsaaren linnuista. - Kiuru 2
1983

Talvipinnaralli tuotti tositulosta

Helena Rönkä

Talvipinnarallista on tullut yhdistyksen vuositöiminnan päätaphtuma, piristäähän kisailu sopivasti hiljaista ja vähälintuista kaamosaikaa. Samalla reipashenkinen kilvoittelu tuottaa monipuolisen talvihavaintoaineiston. Aika moni kisailija myös pohjustaa etukäteen ja jatkaa tarkkailua "into päällä" kisan jälkeen. Eri vuosien vertailukelpoisista tuloksista voi päätellä yhtä ja toista talvilintukantojen kehityksestä ja sääolojen vaikutuksesta talvehtijoihin.

Joulukuun neljäntenä 1993 osanottajia oli 36 neljänätoista joukkueena. Sää ei ollut mahdoton, joskin viima puri aukeilla paikoilla varsin ilkeästi kasvoinhin. Erityisen kunniamaininnan ansaitsevatkin Jorma Knuutinen ja Jyrki Heikkinen tarpoessaan läpi kisan jalkapallotikassa.

Voiton veivät tuttuun tyyliin Ihanus, Koskela, Kotilainen. Ennätyselliset neljäkymmentä kisapistettä jätti sen verran hajurakoa muihin joukkueisiin, ettei kellään ollut nokankoputtamista lopputuloksen suhteen.

Pojat tunsivat otolliset lintupaikat ja osuivat Siilinjärven Aappolan pelloille parahiksi ampuhaukan syöksyessä taivaalta. Tuolloin luonnollisesti muutkin harvalukuiset talvilajit kuten peipot, järripeipot ja hempot pyrkivät hätäntyneinä pakosalle kiikarimiesten nap-

siessa arvokkaita kisapainoja imeläpussit leuan alla.

Kisatuloksista ilmeni Pohjois-Savon talvelle 1993 tyypillinen käpylintujen kaikkoaminen ja marjalintujen vähyys. Taviokuurnaparvia löytyi kohtuullisesti, mutta tilhiparvia vain kaksi ja rastaista ainoastaan yksittäisiä mustarastaita ja räkättejä. Muuttolinnoista havaittiin jokunen peippo ja järripeippo, muttei yhtään punarintaa (vasta kisan jälkeen allekirjoittaneen isäpapa tarkka eläkeläisen silmä hoksasi punarinnan Kuopion Neulamäessä).

Vaeltajista oli liikkeellä erityisen runsaasti urpiaisia. Tikkojen vaellussyksy ilmeni käpytikkojen runsautena ja saatiinpa harvinaisesta harmaapäätikasta kaksi havaintoa. Myös uhanalaisten (silmillä pidettävä) pyrstötaisten massavaellus paistoi joukkueiden luetteloista.

Pöllöt pysyttelivät piilossa Rautalammin varpuspöllöä lukuunottamatta. Vesilinnuista isokoskeloita löytyi yllättäen melkein jokaiselta vuolaalta virtapaikalta, telkät olivat paljon tiukemmassa. Kanalinnuista ilahdutti riekko Rautalammin Rastunsuolla.

Kisan kuumimpia lajeja olivat mm.: liejukana Siilinjäossa, pikku-uikku Kuvansin virralla, pilkkasiivet Konnekoskella, merikotka Nokisenkoskella, pikkujoutsen (siipi vahingoittunut) Rautalammin Tyyrinvirralla.

Pohjois-Savon talvilintukisassa 4.12.1993 havaitut lajit (53)

ampuhaukka
fasaani
harakka
harmaalokki
harmaapäätikka
hemppo
hippiäinen
hömötiäinen
isokoskelo
järripeippo
kanadanhanhi
kanahaukka
keltasirkku
kesykyyhky
korppi
koskikara
kuukkel
kuusitiäinen

käpytikka
laulujuoutsen
liejukana
merikotka
metso
mustarastas
naakka
nähti
palokärki
peippo
pikkujoutsen
pikku-uikku
pikkuvarpunen
pilkkasiipi
punatulkku
puukiipijä
pyrstötiäinen
pyy

riekko
räkättirastas
sinisorsa
sinitäinen
talitiäinen
taviokuurna
teeri
telkkä
tilhi
töyhtötiäinen
urpiäinen
varis
varpunen
varpushaukka
varpuspöllö
viherpeippo
vihervarpunen

Talvipinnarallin 4.12. 1993 Tulokset

Ihanus J, Koskela J, Kotilainen H:	40 p
Immonen T, Nyyssönen A, Räsänen H:	33 p
Pynnönen J, Pynnönen P, Tolvanen P:	32 p
Huupponen O, Lindholm A:	29 p
Aalto J, Siikavirta H, Vesanen E:	28 p
Harju M-P, Liimatta P, Saukkonen K:	28 p
Hölttä H, Pakarinen M, Rissanen E:	27 p
Rönkä H, Rönkä K, Rönkä R:	27 p
Vesanen M., Väisänen K:	27 p
Hannula H, Kärkkäinen A-M:	26 p
Hartikainen A, Kettunen J, Royle A:	25 p
Ruokolainen K, Ukkonen M:	25 p
Knuutinen J, Jyrkinen H: (jalan 33 km)	23 p
Asikainen M, Helppi J: (Kuopio 49 km)	19 p

HR-73

Pikku-uikku havaittiin talvirallipäivänä Varkauden Kuvansijoella. © Helena Rönkä

Syksyn 1993 yhteishavainnointipäivän tulokset

Harri Hölttä

Syksyn yhteishavainnointipäivästä ei taaskaan muodostunut mitään maakunnallista massamuuttopäivää. Miehitettynä 25.9. olivat Kuo Puutosalmi (AHa, JKe, ARo, V.Uusipaikka, T.Filipoff), Kuo Karhonsaari (HHö), Kuo Neulamäki (ER, MPa, K.Helppi), Veh Ritonieniemi (MU, KRu, JRi) ja Lep-Vrk akselilla liikkui HRö. Havikset ohessa.

Vesilinnut - joutsenet

Gavioita nähtiin vain muutamia, esim. Puutossalmella 3 m + 4p kuikkaa. Vesilintumuuttoa ei havaittu, ja ainoat joutsenet 10 m/2a nähtiin Veh Ritoniemessä. Hanhia nähtiin muutamia parvia: Puutossalmella 43 m/2a sepelhanhea ja 11 m A/B sekä Ritoniemessä 32 m metsähanhea. Lisäksi mainittakoon Ritoniemessä nähdyt 4 m merimetsoa.

Petolinnut - tikat

Petosyksy oli keho, ja koko päivän yhteissummaksi tulikin 5 m pikkanaa, 1 m *Buteo sp.*, 1 k kanahaukka ja

2 m ampuhaukkaa sekä päivän piristykseenä muuttava nuori maakotka Ritoniemestä. Myös ainoa parempi kahlaajahavainto, muuttava suosirri, tehtiin Ritoniemessä. Syksyn aikana vilkkaasti liikehtineistä tikoista nähtiin Neulamäellä muuttava pikkutikka. Karhonsaaressa seikkaili viirupöllö joka istui hetken samassa puussa kanahaukan kanssa!

Varpuslinnut

Sekä Neulamäeltä että Ritoniemestä laskettiin 12 m närheä ja vilkkaan rastasmuuton lomasta laskettiin tavallista enemmän kulorastaita, parhaiten Neulamäeltä 14 m. Kuopion Hautausmaalla nähtiin lehtokerttu, Leppävirran Nikkilänmäeltä löytyi mustapääkerttu ja Varkauden Lehtoniemestä sinirinta sekä tikliparvi jossa oli 23 lintua. Pajulintuja ja pohjansirkkuja nähtiin muutamia, ja pajusirkkuja, rautiaisia, niittykirvisiä, västäräkkejä, peippolintuja sekä vihervarpusia nähtiin runsaasti, vihervarpusia eniten Karhonsaaresta n. 200 m. Vaelluslinnuista mainittakoon Karhonsaaren tilhet ja pyrstötiaiset.

Tiedonantoja

Naakka liukumäen laskijana

Eero Antikainen

Kokkola on tunnettu jo pitkään naakkakaupunkina. Kaupungin keskustassa asustaa useiden kymmenien parien kolonia, joista osa pesii tummakattoisten talojen piipuissa (ks. Antikainen 1978). Pesimäaikana keskustassa nähdäänkin jatkuvaa "kirkkhakkisten" liikennettä varhaisesta aamusta myöhäiseen iltaan.

Aamulla 22.6. 1993 klo 6.15 seurailin naakkojen lentoliikennettä ja puuhailua hotelli Seurahuoneen viidennen kerroksen kulmaikkunoista. Aamu oli aurinkoinen, joten linnut olivat aktiivisia. Huomioni kiintyi Säästöpankin talon (Rantakatu 14) katolla pelehtivään naakkayksilöön, joka tuntui käyttäytyvän erikoisesti. Lintu nousi jyrkkää (lähes 45 asteen kulma) kattoa ylöspäin lentäen matalalla, laskeutui sitten kiiltävälle, ilmeisesti aika äskettäin maalatululle pinnalle ja alkoi valua jaloillaan kattoa alaspäin tasapainottaen itseään siivillään. Liuku jatkui yhtenäisenä räystäälle saakka. Liukunsa päähän

päästyään naakka nousi jälleen siivilleen, lensi matalalla kattoa ylöspäin, laskeutui lähelle harjaa - ja alkoi liukua samoin kuin ensimmäiselläkin kerralla alaspäin.

Ei ollut epäilystäkään siitä, etteikö naakka leikinyt liukua, jonka se ilmeisesti oli oppinut aikaisemmin tai sitten "hoksasi" sen sattumalta liukkaalle katolle istahtaessaan juuri havaintohetkellä. Kyseinen naakkayksilö laski liukumäkeä vielä useita kertoja peräkkäin ja lennähti sitten katon harjan yli torille päin.

En ole aikaisemmin havainnut kuvatuista liukumäkileikkiä naakkojen keskuudessa (ks. myös Antikainen 1968, 1970) eikä niistä tiettävästi ole mainintaa kirjallisuudessaakaan (ks. esimerkiksi Lorenz 1953 ja Kulczycki 1974). Naakkojen ilma-leikit ilmassa ovat sen sijaan hyvin tiedossa ja lähes päivittäistä lintujen huvittelua (esimerkiksi Lorenz 1967).

Kirjallisuus:

Antikainen, E.O. 1968. Naakan suosittuudesta kirkoissamme. *Suomen Luonto* 27: 115-119.

Antikainen, E.O. 1970. Naakan pesimäaikaisesta käyttäytymisestä. *Luonnon Tutkija* 74: 50-58.

Antikainen, E.O. 1978. The breeding adaption of the Jackdaw *Corvus monedula* L. in Finland (Suomenkielinen Tiivistelmä: Naakan pesinnän sopeutumisesta Suomessa). *Savonia* 2: 1-45.

Kulczycki, A. 1974. Nesting of the members of *Corvidae* in Poland. *Acta Zool. Cracov.* 18 (17): 583-666.

Lorenz, K. 1953. *Eläimet kertovat*. Helsinki.

Lorenz, K. 1967. *Eläimet ja ihmiset*. Helsinki.

Vielä nimistökomiteoista ja niiden aikaansaannoksista. Vuonna 1908 E. W. Suomalainen kirjoittaa Kallaveden seudun linnusto -kirjansa esipuheessa seuraavasti: "Tieteellisiä nimiä valitessani en paljoakaan ole poikennut siitä nimistöstä, jota esim. A. J. Mela on käyttänyt 'Suomen Luurankoisissa'. Kansainvälistä, v. 1901 tehtyä nimistöä en ole ottanut käytettäväkseni sen outojen tautologisten muotojen vuoksi." Eli tähän aikaan ja suomalaisiin olosuhteisiin sovitettuna: taigase, taigatämä, taigatuo ja niin edelleen...

(KRu)

Kahlaajien yhtäkkinen jähmettyminen

Jyrki Pynnönen

Havaitsin mielenkiintoisen tapauksen ollessani rengastamassa kahlaajia 30.8.1993 Siilinjärven Raasion altaalla. Kävellessäni iltapäivällä avointa rantaviivaa pysähdyin tarkastelemaan rannalla parinkymmenen metrin päässä vilkkaasti liikehtivää ruokailevaa kahlaajaparvea, jossa oli kaksi tylliä ja viisi pikkusirriä (kaikki nuoria) sekä yksi västäräkki. Yhtäkkiä kaikki linnut jähmettyivät paikoilleen, täsmälleen siihen asentoon missä linnut olivat olleet, kun jähmettymisilmiö alkoi. Joillakin linnuista jäi ikäänkuin askel kesken, koska ne olivat aivan erilaaisessa asennossa kuin muut. Ihmettelin tietenkin heti lintujen käyttäytymistä ja katselin ympärilläni, olisiko jokin petolintu näkyvissä lähettävillä. Mitään ei näkynyt. Muutaman minuutin kuluttua kaksi pikkusirriä alkoi nukkumaan, jolloin ne hieman liikuttivat päätään. Katsoin kellosta aikaa kuinka kauan tämä ilmiö jatkuu. Linnut olivat täysin liikkumatta seitsemän minuut-

tin ajan jonka jälkeen ne yhtäkkiä nousivat lentoon. Kahlaajat ottivat hieman korkeutta ja lähtivät selvästi suoraan muutolle suuntaan SSW. Vasta tämän jälkeen huomasin paikalla jo tunnin oleskelleen ampuhaukan lähtevän noin 100 m:n päästä hiekkakumpareelta. Haukka oli ilmeisesti laskeutunut jolloin linnut jähmettyivät liikkumattomiksi pitkäksi aikaa, jotta haukan mielenkiinto ei kohdistuisi niihin. Nämä pikkusirrit, joista suurin osa oli paikalla rengastettuja, olivat ilmeisesti nähneet pari tuntia aikaisemman tapauksen, jossa sama ampuhaukka nappasi yhden pikkusirrin - joka oli myös rengastettu samalla paikalla pari päivää aiemmin - ja söi sen.

Vaikka edellä kuvattu ilmiö on lintumaailmassa tunnettu, päätin kuitenkin laatia siitä tiedonannon siihen liittyvien pienien erikoistietojen vuoksi.

Pussitiainen ensi kertaa Pohjois-Savossa

Osmo Huupponen ja Antero Lindholm

16.5.1991 Osmo Huupponen havaitsi Varkauden Käärmeniemiessä koiraspussitaisen (*Remiz pendulinus*). Lintu liikkui levottomasti Siitinselän ranta-tehiköissä ja katosi rannan ruovikkoon pajulinnun ahdistelemana noin kymmenen minuutin tarkkailun jälkeen. Kohtalaisista etsinnöistä huolimatta lintua ei havaittu enää samana eikä seuraavina päivinä.

Yhdistyksen pyöräpinnarallipäivänä 1.6.1991 Osmo Huupponen ja Jarmo Pirhonen löysivät pussitaisen uudelleen. Tuona päivänä ja seuraavakin lintu oleskeli varsin tiiviisti Lehtoniemen kärjessä noin kilometrin kaakkoon ensimmäiseltä havaintopaikalta. Hieman myöhemmin löytyi myös jo melko pitkälle rakennettu pesä. Lintu jatkoi pesän

tekoa vielä ainakin 7.6, mutta ei ehtinyt saada sitä aivan valmiiksi ennen kuin lopetti ennen kesäkuun puoliväliä. Tämän jälkeen lintu ei enää oleskellut tiiviisti samalla alueella ja siitä tuli erittäin vaikea havaita. Sitä ei ollut näkynyt moneen viikkoon ennen kuin Tom Lindroos löysi sen vielä 15.7 Ruokolahdelta puolisen kilometriä länteen pesältä. Tämän jälkeen pussitiaista ei enää näkynyt.

Pesä sijaitsi tiheässä, korkeassa ja melko laajas-
sa leppää ja koivua kasvavassa metsikössä, ei kuitenkaan lepikon keskiosissa, vaan kymmenisen metriä hyvin rehevän pajukkoisen luhta-alueen rajasta. Pesä näkyi varsin hyvin hieman liikennöidyltä soratieltä. Pesä on nykyisin Kuopion museossa.

Lintu oli hyvin pienikokoinen, esimerkiksi pienempi kuin vieressä ollut pajulintu. Sen pää ja niska olivat vaalean siniharmaat, niskan harmaa rajoittui jyrkästi punaruskeaan selkään. Kokomusta selvärajainen naamari peitti otsan, ohjaksen alueen ja korvahöyhenet. Silmä oli reilusti naamarin sisällä. Siipisulat ja pyrstö olivat päältä mustahkot, pyrstö kapea, lovipäinen, ei erityisen pitkä ja alta valkea. Alapuoli oli valkea, rinnassa erottui punertava sävy. Nokka oli pieni ja terävä. Linnun

ääni oli hieman pajusirkkumainen, korkea ja pitkä 'tsyiit'.

Pussitiainen on Suomessa harvinainen vieras, joka on pesinyt tai yrittänyt pesiä muutamia kertoja ja huomattavasti useammin havaittu vain rakentamassa pesää. Tyypillinen tapaamisajankohta on toukokuu. Lajista on myös levinneisyysalueen pohjoisosista ja Suomestakin joitain harvoja talvihavaintoja.

Erämaiden talvilintujen havainnointi tehostuu?

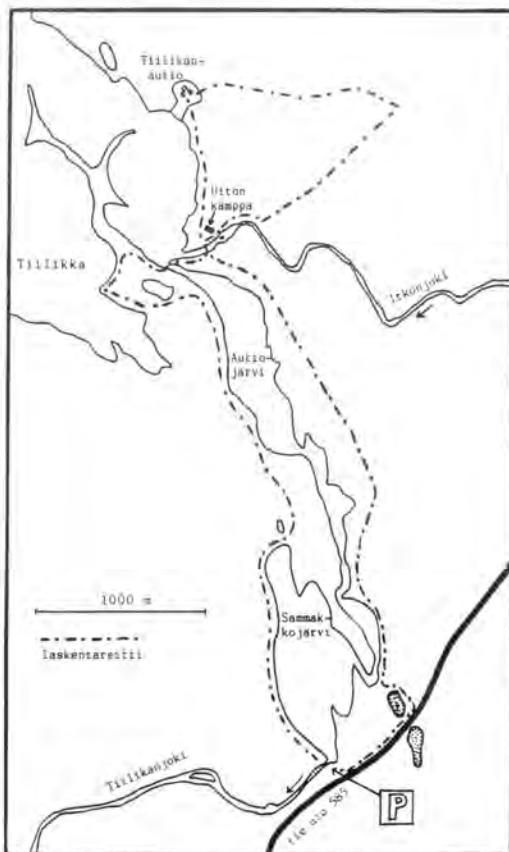
Kalle Ruokolainen

Kuopion Nuoret Luonnonystävät on laskenut pitkään itäisen Suomen suurimman kaupungin, Kuopion, keskustan kivierämaan talvilintuja. Muiden maakuntamme äärevien alueiden linnustosta sen sijaan ei ole ainakaan lähivuosien talvilta tietoja. Niinpä perustimme ensimmäisen talvilaskentareitin todelliseen takametsien erämaahan, Tiilikan kansallispuistoon.

Tarkoituksenamme on, että kaikki halukkaat, jotka ovat kiinnostuneita harvinaistuvista vanhojen metsien linnuista ja/tai yksinkertaisen laskennan oppimisesta, pääsevät mukaan laskentoihin. Oheisessa kartassa on piirretty reitti, joka kulkee pääosin pitkospuupolkuja pitkin. Ainoat poikkeamat pitkoksilta ovat Venäjänhiekalle, Tiilikanauktion rantaan ja reitin loppuosan kiepsaus sorakuoppien välitse maantielle. Reitti alkaa puiston parkkipaikalta ja on noin 11 kilometriä pitkä.

Jos olet kiinnostunut osallistumaan laskentoihin vastaisuudessa ota yhteyttä kirjoittajaan: Kalle Ruokolainen, Abrahaminkatu 7 E 61, 00180 HELSINKI, p. (90) 604 475 tai (971) 416 230. Myöhemmin innokkaiden laskijoiden määrän kasvaessa, voidaan harkita useampien samanaikaisten reittien laskemista eri puolilla takamaita, mutta siitä sitten, jos tarmoa riittää. Kohteita kyllä löytyy.

Ensimmäisessä laskennassa saatiin jo tuntumaa lajistosta: pyy (3 yks.), teeri (7), metso (1 ukko), palokärki, käpytikka (7), koskikara, hömötiainen (22), talitiainen, puukiipijä, harakka, korppi (12), urpiainen (147), käpylintu ja punatulkku (5).

PSLTY-Kuikan jäsenistö 1993

Tässä me olemme, kaikki 162 jäsenmaksun maksanutta 1993 maksanutta. Jos osoitetietosi ovat vanhat tai muuten virheelliset, ilmoittanet siitä Pekka Tenhuselle (osoite ja puh etuisäkannessa).

Nimi
Osoite
Puh.

JA
Aalto Jussi
Salmisen koulu, 77600 Suonenjoki
979-516626
Airaksinen Pirkko
Lukkarintie B 6, 72210 Tervo
542709
Alaja Pentti

PAI
PA

Antikainen Eero

Aro Seppo

Asikainen Kauko

Asikainen Mika

Björk Erkki

Eskelinen Juha

Filipoff Timo

Haapanen Antti

Hagman Aarne

Hakkarainen Jaakko

Hakkarainen Katri

Hannula Heidi

Harju Mika-Petri

Hartikainen Aimo

Hartikainen Pertti

Hartikainen Vesa

Haukka Juhani

Hedlund Mirjami

Heikkilä Irmeli

Heikkinen Matti

Helisalmi Seppo

Helppi Katri

Hiltunen Lauri

Hiltunen Laura

Hiltunen Marja

Holopainen Antti

Hublin Patrick

Hujala Jukka

Huupponen Osmo

Hyvärinen Erkki

Hämeen-Anttila Eero

Hämäläinen Jaana

Hämäläinen Rauno

Hämäläinen Terho

Hämäläinen Timo

Härkönen Tuula

Hölttä Harri

Ihanus Jukka

Iivarinen Raimo

Iivarinen Merja

Immonen Sirkka

Immonen Timo

Jalkanen Tuomo

Junninen Pirkko

Jussila Silveri

Jäderholm Kai

Jäntti Ari

Kauppila Esko

Kelo Jorma

Kerkola Yrjö

Kettunen Antti

Kettunen Jaakko

Kinnunen Jukka

Kauutinen Jorma

**Kohonen
Martti**

Koivusaari Juhani

Konttinen Seppo

Koponen Osmo

Koponen Tellervo

Koskela Jarkko

Kotilainen Harri

Kotilainen Sylvi

Kotilainen Toivo

Kuohula Toini

Kärkkäinen Anne-Mari

Kärkkäinen Kalevi

Kärkkäinen Olavi

Kärkkäinen Salme

Laakso Mikko

Laitila Seppo

Laitinen Olli

Liimatainen Osmo

Liimatta Paavo

Lindholm Antero

Linkola Martti

Lyytikäinen Ari

Makkonen Esko

Malmivuori Raisa

Maskulainen Kauko

Maskulainen Paavo

Maskulainen Tarja

Meklin Arvi

Miettinen Anu

Miettinen Heikki

Mäkinen Pekka

Mömmö Juhani

Mömmö Marita

Nisula Antti

Nykänen-Kekäläinen Leenamari

Oravainen Juhana

Paasisalo Olavi

Paasisalo Sirpa

Pakarinen Marko

Pakarinen Raimo

Partanen Jukka

Peiponen Sirkka

Pekonen Heikki

Pekonen Hugo

Pennanen Pirjo

Pentikäinen Heikki

Piipponen Juha

Pohjolainen Lauri

Poikolainen Eero

Pynnönen Jyrki

Pöysälä Pentti

Pöysälä Ritva-Liisa

Ranta Veli-Pekka

Rautakoski Aarre

Reinikainen Antti

Rissanen Eelis

Rissanen Juhani

Rissanen Kari

Roine Maija

Roine Pekka

Roivas Heikki

Royle Adrian

Runko Kaisa-Maria

Runko Pentti

Ruokolainen Kalle

Ruotsalainen Timo

N

762 9

Ruotsi Juha

K

Rutonen Kalevi

Ruuskanen Aarne

Ryynänen Seppo

Räsänen Pertti

Räsänen Seppo

Räsänen Toivo

Rönkä Helena

Rönkä Risto

Salo Marja

Saukkonen Kari

Sikavirta Hannu

Sirkkiä Kauko

Sopanen Paavo

Sorvari Veli-Matti

Sovinen Pekku

Stenbäck Ulla

Tallgren Lassi

Tanskanen Ari

Tenhunen Pekka

Tikanoja Mikko

Toivanen Juhani

Tukiainen Hannu

Tuomainen Jorma

Tuovinen Jouko

Ukkonen Elina

Ukkonen Kaisa

Ukkonen Markku

Ukkonen Mirja

Uusipaikka Visa

Vartiainen Alpo

Vartiainen Anja-Kaisa

Vartiainen Jouni

Väänänen Raili

Väänänen Veli-Matti

Väätäinen Heikki

Väätäinen Juha

Yli-Kauppila Asko

Yliluoma Jarmo

Siivekäs 14 vsk. sisällysluettelo**Sisällys 1/93**

Pääkirjoitus	1
JYRKI PYNNÖNEN: Pohjois-Savon talvilinnut 89/90, 90/91 ja 91/92	2
EELIS RISSANEN: Kevätmuutto 1992 Pohjois-Savossa	13
EELIS RISSANEN: Yhteismuutonseuranta 24.4. 1993 Pohjois-Savossa	24
EELIS RISSANEN: Viimeaikaisia havaintoja	25
EELIS RISSANEN: Kootut muistelot yhdistyksen retkistä	26
Tiedonantoja	28

Sisällys 2/93

Pääkirjoitus	29
MARKKU UKKONEN: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1992	30
HARRI HÖLTÄ: Syysmuutto 1992 eli mannaa taivaalta	50
JARMO PIRHONEN: Tiltatin ja pajulinnun määrittämisestä	63
HARRI HÖLTÄ JA EELIS RISSANEN: Viimeaikaisia havaintoja	67
JYRKI PYNNÖNEN: Miksi havaintojen ilmoittaminen kangertelee	68
HARRI HÖLTÄ: Kuopion Karhonsaaren linnustosta	74
HELENA RÖNKÄ: Talvipinnaralli tuotti tositulosta	76
HARRI HÖLTÄ: Syksyn 1993 yhteishavainnointipäivän tulokset	77
Tiedonantoja	78
PSLTY-Kuikan jäsenistö 1993	81
Siivekäs 14 vsk. sisällysluettelo	84

Ajankohtaista...

25.2. perjantaina klo 18.00 Kuopion museolla järjestetään yhdistyksen sääntömääräinen kevätkokous. Virallisten asioiden jälkeen kuulemme Tom Lindroosilta uusinta tietoa naaraspu-
kuisten sirosuohaukkojen iänmäärittämisestä ja *Aquila*-kotkien
lajinmäärityksestä. Tervetuloa mukaan.

14.4. torstaina klo 18.00 Kuopion museolla järjestetään yhdis-
tyksen toinen kevään kokous. Esitelmöimään saapuu Risto
Juvaste selkälokista ja Pohjois-Savossa tekemistään selkävesi-
laskennoista.

Yhdistysten välisen haastepinnakisan lopputulokset olivat
seuraavat 31.12. 1993:

Pohjois-Savo	235
Keski-Suomi	230
Suomenselkä	228

Kisa jatkuu myös tänä vuonna Suomenselän haastaessa muut.

Pohjois-Savon linnusto-kirjaan lähetettävillä havainnoilla alkaa
olla kiire. Havainnot olisi lähetettävä helmikuun loppuun men-
nessä. Tämän jälkeen toimituskunta lähestyy sinua henkilökohtai-
sesti puhelimen tai kirjeen välityksellä.

PMM
sopimus

70100/190

MYYTÄVÄNÄ

Martti Hario: Itämeren loppilinnut (110 mk).

Tapio Solonen: Suomen linnusto (110 mk).

Erkki Korpimäki ym.: Harrasta lintuja (20 mk).

Juha Tiainen & Patrick Hublin: Lintuharrastusopas (30 mk).

Vanhoja Siivekkään numeroita 5-10 mk/lehti.

Yhdistyksen HIIHAMERKKEJÄ (10 mk) ja TARROJA (6 mk).

Alle 50 markan tilauksista veloitamme lisäksi postimaksun.

Tuotteen voi myös noutaa henkilökohtaisesti